

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Q. Septimii Florentis Tertvlliani Carthaginensis
Presbyteri, Opera Qvæ Hactenvs Reperiri Potvervnt
Omnia**

Tertullianus, Quintus Septimius Florens

Coloniæ Agrippinæ, Anno M. DC. XVII.

Aduersus Valentinianos.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71872](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71872)

Q. SEPTIMII FLORENTIS TERTULLIANI ADVERSUS VA- LENTINIANOS LIBER.

Cap. I.

VALENTINIANI; frequentissimum plane collegium inter hereticos, quia plurimum ex apostatis veritatis, & ad fabulas facile est, & disciplina non terretur. Nihil magis curant quam occultare quod prædicant si tamen prædicant qui occultant. Custodiæ officium, conscientię officium est. Confusio prædicatur, dum religio adseueratur. Nam & illa Eusebiana, hæresis & ipsa Attica superstitionis, quod tacent pudor est. Idcirco & aditum prius cruciant: diutius inuitant, quam consignat: cum & portas ante quinquennium instituant, vt opinionem suspensio cognitionis ædificent: atque ita tantam maiestatem exhibere videantur, quantam præstruxerunt cupiditatem: 7 Sequitur iam silentii officium. adente custoditur quod tarde inuenitur. Ceterum tota in adytis diuinitas, tot si paria portarum, totum signaculum linguæ, simulacrum membri vitulis reuelatur. Sed natura venerandum nomen allegorica dispositio præterdens, patrocinio coacta figuræ sacrilegium obsecrat, & conuicium 9 falsis simulacris exultat. Proinde 10 quos nunc destinamus hereticos, sanctis nominibus & titulis & argumentis vere religionis, vanissima atque turpissima figmenta cõfiguramus, facti claritati, ex diuinæ copię occasione, quia de multis multa succedere est, Eusebiana Valentiana fecerunt lenocinia, sancta silentio magno, sola taciturnitate cœlestia. Si bona fide quæras, concreto vultu, suspensio supercilio 12 Altum est, aiunt. Si subtiliter tentes, per ambiguitates bilingues communem fidem adfirmant. Si cite te subostendas, negant quidquam agnoscunt. Si cominus ceteris, 13 tuam simplicitatem sua eade dispertunt. Ne discipulis quidem propriis ante committunt, quam suos fecerint. Habent artificium quo prius peritadeant, quam edoceant. Veritas autem docendo persuadet, non suadendo docet. [14 Ideoque simplices notamur apud illos, vt hoc tantum, non etiam sapientes: quasi itam dehcere cogatur à simplicitate sapientia, Domino vtranque iungente: *Esse prudentes vt serpentes, & simplices vt columba.* Aut si nos propterea insipientes, quia simplices, num ergo & illi propterea non simplices, quia sapientes? Nocentissimi autem qui non simplices, sicut stultissimi qui non sapientes. Et tamen malim in eam partem, meliori sumi vitio. Si forte præstat minus sapere quam peius, errare quam fallere. 15 Porro *facies Dei expectat in simplicitate querentes.* vt docet ipsa Sophia, non quidem Valentini, sed Salomonis. Deinde 16 infantes testimonium Christi, sanguine litauerunt. 17 Pueros vocem qui crucem clamant? nec pueri erant, nec infantes, id est, simplices non erant. Repuascere nos & Apostolus iubet secundum Deum, vt malitia infantes per simplicitatem, ita demum sapientes sensibus sumus, diuinæ sapientię ordinem de simplicitate amando. In summa Christum columba demonstrare solita est, serpens vero tentare. Illa & à primordio diuinæ pacis præco. 18 Ille à primordio diuinæ imaginis præco. Ita facilius simplicitas sola Deum & agnoscere poterit & ostendere, prudentia sola concutere potius & proderet. 19 Abscondat itaq; se serpens quantum potest, totamq; prudentiam in latebrarum ambigibus torquet, alte habitat, in cæca detrudatur, per antiactus seriem suam euoluat, tortuose procedat, nec semel totus, lucifuga bestia. 20 Nostræ columbe domus simplex, etiam in ædibus semper & apertis & ad lucem: amat figuram Spiritus sancti, 21 Orientem Christi figuram. Nihil veritas erubescit, nisi solummodo abscondit: quia nec pudebit vllum aures ei dedere, eum Deum recognoscere, quem tam illi natura commisit, quæ quotidie in operibus omnibus sentit, hoc solo minus notum, quod vnicui non putauit, quod in numero nominauit, quod in aliis adorauit. Alioquin 22 à turba eorum

& aliam frequentiam suadere, à domestico principatu ad incognitum transiuuere, à manifesto ad occultum retorquere, de limine fidem offendere est. Iam si & in totam fabulâ inicitur, nonne tale aliquid dabitur te in infantia inter somni difficultates à nutricula audisse, 23 Lamia turres, & peccines Solis: Sed qui ex alia conscientia venit fidei, si statim inueniat tor nomina, non 24, tot cõfugia, tot genimina, tot exitus, tot eueus, felicitates, infelicitates, dispersæ atq; coniecta diuinitatis, dubitabine ibidem pronuntiare 24 has esse fabulas & genealogias indeterminatas, quas Apostoli spiritus, his iam tunc pullulantibus seminibus hereticis, damnare præuenit. Merito itaq; non simplices, merito tantummodo prudentes, qui talia neq; facile producant, neq; exerte defendunt, sed nec omnes quos edoceant, perdoceant: vtique alture, vt pudenda: ceterum inhumane, si honesta. Et tamen simplices nos, omnia scimus. Deniq; huc primum cuneum congressionis armatum, detorere & 25 designatorem totius conscientię illorum, primamq; hanc victoriam suscipiamur: quia quod tanto impedito absconditur, etiam solummodo demonstrare, destrueret est. [26 Nouimus, inquam, optime originem quoq; ipsorum, & scimus cui Valentianos appellemus, licet non esse videantur. Abscesserunt enim à conditore, sed minime origo deletur: & si forte mutatur, testatur ipsa mutatio. Sperauerat Episcopatum Valentinus, 27 quia & ingenio poterat & eloquio. Sed alii ex martyrii prerogatiua loci potius in dignitas, de Ecclesiæ authentica regulâ abrupte (vt solent animi pro priorum excidia, præsumptione vlcionis accendi) ad expugnandâ cõuersus veritate, 28 & cuiuslibet veteris opinionis feminia aelu colubroso viâ delinaiunt. 29 Eâ postmodum Ptolomæus interruit, nominibus & numeris, non diuinitatis in personales substantias, sed extra Deum determinatas, quas Valentinus in ipsa summa diuinitatis, vt sentis & adfectus motus in eluserat. 30 Deduxit & Heracleon inde tramites quosdã, 31 & Secundus, 32 & Magus Marcus. Multũ circa imagines legis Theotimus operat' est. 33 Ita nulquã Valentinus, & tamen Valentianus qui per Valentini. 34 Solus ad hodiernũ Antiochie Axionicus memoria Valentini 35 integra custodia regularum eius cõsolatur. 36 Alioquin tantũ se huic hæresi suadere permisit est, quantum lupæ scemina formã quoddie supparare solenne est. Quidni? quũ spiritale illud semel suũ sic in vno quoq; recessit. Si aliquid noui adstruxerint, reuelatione statim appellat' præsumptione, & charisma ingenii, 37 nec vnitatē, sed diuinitatē. Ideoque propitius seposita illa solenni dissimulatione sua, pleriq; diuidi, quibusdã articulis, etiã bona fide dicturus, Hocita non est, & Hoc aliter accipio. & Hoc non agnosco. Varietate enim inuouauit regularum facies, habet, iam colores ignorantiarum. [38 Mibi autem cum Archetypis erit limes principalium magistrorum, non cum 39 adfectatis ducibus passionum discipulorũ. 40 Nec vndiq; dicemus ipsi nobis finxisse materias, quas tot iã virt' sanctitate, & præstantia insignes, nec solũ nostri ante cessores, sed ipsorũ heresiarcharũ contemporalis, instructissimis voluminibus & proderit & retulerit, 41 vt Iustianus Philosophus & Martyr, 42 vt Milnades Ecclesiarũ sophista, 43 vt Irenæus omnium doctrinarũ curiosissimus explorator, 44 vt Proculus nostræ virginis fenecę, & Christiane eloquẽtię dignitas: quos in omni opere fidei, quæ admodũ in isto, optauerim assequi. Aut si in totũ hereses nõ sunt, vt qui eas pellant, finxisse credantur, mentietur Apostolus prædicator illarũ. Porro si sunt, non alie erunt quã quæ retrahantur. Nemo tã otiosus fertur stylo, vt materias habens, fingat. [45] Igitur hoc libello, quo demonstratio solũ promittimus illius arcani, ne quem ex nominibus tam peregrinis, & cõactis, & compactis, & ambiguis, caligo suffundat, quomodo

Cap. II.

Matth. 10.

Sap. 1.

1. Cor. 14.

Matth. 3.

Gen. 2.

Gen. 9.

Gen. 2.

Cap. III.

Zachar. 3.

6.

TERTULLIANI
OPUS

E
Cap.VIII.

F

Cap.IX.

G

H
Cap.X.

A modo eis vsuri sumus, prius demandabo. Quorundam enim de Græco interpretatio non occurrat ad expeditam proinde nominis formam, quorundam nec de sexu genera conueniunt, quorundam vsuriatio in Græco notitia est. 46 Itaque plurimum Græco ponemus, significantia per paginarum limites adierunt, nec Latinis quidem deest Græca, sed in lineis desuper notabuntur, ut signum hoc sit personalium nominum propter ambiguitates eorum quæ cum alia significatione communicant. 74 Quamquam autem distulerim congressionem, solam interim professus narrationem, scilicet tamen indignitas mererit suggillari, non erit 48 deliberatione transfunctione expugnatio. Congressionis lusionem deputa Lector ante pugnam: ostendam, sed non imprimam vulnera. Si & ridebitur alicubi, materis ipsis satisfit. Multa sunt sic digna reuinci, ne grauitate adorerentur. 49 Vanitati proprie festiuitas cedit. Congruit & veritati ridere, quia letans de amulsi suis ludere, quia secuta est. Curandū plane, ne risus eius rideatur, si fuerit indignus. Ceterum vbiuque dignus risus, officium est. Denique hoc modo incipiam. [50 Primus omnium Ennius poeta Romanus,

B
Cap.VII.
- Conacula maxima coeli
simpliciter pronuntiat, elatius nomine, 51 vel quia Iouem illic epulantem legerat apud Homerum. Sed heretici quantas supermitates superentium, & quantas sublimitates sublimitatum in habitaculū Dei sui cuiusque suspenderit, extulerint expandent, mirum est. Etiam creatori nostro Enniana 52 conacula in ædicularum disposita sunt forma, 53 aliis atque aliis perguis superstitiis, & vnicuique Deo pertotidem scelas distribuitis, quod hæreses fuerint. 54 Meritorium factus est mandus: 55 insulam Feliculam credas 56 tanta tabulata celorum, nescio vbi. Illic enim Valentinianorum Deus ad summas regulas habitat. Hunc substantialiter quidem 57 *αἰὼνα τέλειον* appellant, personaliter vero *πρωτογενῆ τὸν ἀρχόν*, 58 etiam Bythou, 59 quod in sublimibus habitantū minime congruebat, 60 Innatum, immensum, infinitum, inuisibilem, æternumque definitum: quasi statim probent esse, si talem definiant quale scimus esse debere, ut sic & ante omnia fuisse dicatur. Sed vti expositulo, nec aliud magis in huiusmodi deo, quam quod post omnia inueniuntur, qui ante omnia fuisse dicuntur, & quidem non sita. Sit itaque Bythos iste infinitis retro æuis, in maxima & altissima quiete, in otio plurimo, placida: 61 & (vita dixerim) suspensis diuinitatis, qualem iussit Epicurus. Et tamen quem solum volunt, dant ei secundam in ipso & cum ipso personam, 62 Ennæan, 63 quam & Charin 64 & Sigen in super nominant. 65 Et forte accedunt in illa commendatissima quiete mouere eum de proferendo tandem initio rerum à semetipso. Hoc vice feminis in Sige fita velut in genitalibus vuluæ locis collocat. Suscipit illa statim & prægnans efficitur. 66 & parit vti que silentio Sige, & quem parit, Nus est, si millimum patri & patrem per omnia. denique, solus hic capere sufficit immensam illam & incomprehensibilem magnitudinē patris. Ita & ipse patet dicitur, & initium omnium, & proprie Monogenes. Atquin non proprie, si quidem non solus agnoscatur. Nam cum illo processit & femina, 67 cui Veritas. Monogenes, quia prior genitus, quanto conuentius Prologenes vocaretur: Ergo Bythos & Sige, Nus & Veritas, prima quadriga defenditur Valentinianæ factionis, matrix & origo cunctorum. Namque ibidem Nus simul accepit 68 prolationis suæ officium, 69 emittit & ipse ex semetipso Sermonem & vitam, quæ si retro non erat, vti que nec in Bytho. Et quale est vt in Deo vita non fuerit: Sed & hæc soboles, ad initium 70 vniuersitatis, & formati Pleromatis totius emissa, facit fructum, 71 Hominem & Ecclesiam procreat: habes Ogdoadem, Tetradem duplicem, 72 ex coniugationibus masculorum & femininarum, cellas, vt ita dixerim, primordiales. 73 fraterna connubia Valentinianorum deorum: census omnes sanctitatis & maiestatis hereticæ: nescio criminū ad numinū turbam, certe fon-

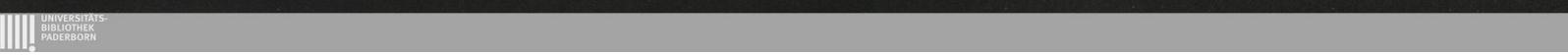
C
D

te reliquæ fecunditatis. [74 Ecce enim secunda Tetras Scemo & Vita, Homo & Ecclesia, quod in patris gloriam fructificasset. 75 Hinc numero gestientes & ipsi tale quid patri de suo offerre, alios ebullunt scetus, proinde coniugaleis, per copulam vtriunque naturæ: 76 Hac Scemo & Vita decuria Enonū simul fundunt: 77 illac Homo & Ecclesia duos amplius, æquiparando parentibus, quia & ipsi duo cum illis decem tot efficiunt, quot ipsi procreauerunt. Reddo nunc nomina quos decuriam dixi. 78 Bythos & Mixis: 79 Ageratos & Henosis: 80 Autophyes & Hedone: 81 Acinetos & Synctasis: 82 Monogenes & Macaria. Contra duodenarius numerus hi erunt: 83 Paraclerus & Pistis: Patricos & Elpis: 84 Metricos & Agape: 85 Ainus & Synesis: 86 Ecclesiasticus & Macariotes: 87 Teletus & Sophia. Cogor hic quid ista nomina desiderent, proferre de pari exemplo. 88 In scholis Carthaginensibus fuit quidam rigidissimus Rhetor Latinus, Phosphorus nomine: 89 quem virū fortē peroraret, Venio, inquit, ad vos optimi ciues de prælio cum victoria mea, cum felicitate vestra, ampliat, gloriosus, fortunatus, maximus, triumphalis. Et scholastici statim, familiarē Phosphori 90 φεῖ, acclamant.

Audisti Fortunatam, & Hedonem, & Acinetum, & Teletum. acclama, 91 familiarē Prolomæi φεῖ. Hoc erit Pleroma illud arcanū, diuinitatis tricenaria plenitudo, Videamus 92 quæ fiat istorum priuilegia numerorum, quaternarii, & octonarii, & duodenarii. Interim in tricenario fecunditas tota deficit, castrata est vis & potestas & libido generalis Enonum, quasi non & numerorum tanta adhuc coagula superessent. 93 & nulla alia de pædagogio nomina. Quare enim non & quinquaginta & centum procreantur: quare non & 94 sterceia & Syntrophii nominantur: [95 Sed & hoc exceptio personarū est, quod solus ille Nus ex omnibus immensipatris fruitur notione, gaudens & exultans, illis vti que merentibus. Plane Nus quantum in ipso fuit, & voluerat & tentauerat, ceteris quoque communicate quæ norat, quantum & quam incomprehensibilis pater: 96 sed intercessit mater Sige, illa scilicet, quæ & ipsis hereticis suis tacere præscribit: etū de patris nutu aiunt factū volentis omnes in desiderium sui accendi. Itaque dum macerantur intra semetipsos, dum tacita cupidine cognoscendi patrem vruntur, pene scelus factum est. Nā que ex illis duodecim Enonibus, quos Homo & Ecclesia ediderat, nouissima natu Enon, viderit Solæcismus, Sophia enim nomen est, 97 incontinentia sui sine coniugis 98 Phileti societate prorumpit in patrem inquirere, 99 & genus contrahit vitii, quod exortum quidem fuerat in illis aliis qui circa Nun, in hunc autem, id est, in Sophiam 100 deriuat, vt solent vitia in corpore alibi connata, in aliud membrum perneciem suam efflare. Sed enim sub prætexto dilectionis in patrem, æmulatio superabat in Nun solum de patre gaudentem.

Vt vero impossibilia contendens Sophia frustraret, & vincitur difficultate, & extenditur affectione, 101 modo absuit præ vi dulcedinis & laboris deorari, & in reliquā substantiam dissolui: nec alias quam percendo cessasset, 102 nisi bono fato in Horon incurfasset, (quædam & huic vis est, fundamentum, vniuersitatis illius extrinsecus custos) 103 quem & Crucem appellant, & Lytrotrem, & 104 Carpillen. Ita Sophia periculo excepta & tarde persuasa, declinata inuestigatione patris cōquieuit, & 105 rotam Enthy melin, id est, animationem cum Palsione quæ in super acciderat, exposuit. [106 Sed quidam exitum Sophiæ, & restitutionem, aliter somniauerunt. Post irritos conatus & spei deiectionem, deformatam eā pallore credo, & macie & incuria formæ, vti que patrem nō minus denegatum dolebat quam amissum. Dehinc in illo merore ex semet ipsa sola, nulla opera coniugii concepit, & procreat feminam. Miratis hæc, Et gallina sortita est de suo parere. 107 Sed & vultures feminas tantum parere aiunt, 108 & tamen sine mascululo mater primo quidem contritari propter incon-

ULL
LA

A

summationem generationis, metuere postremone finis quoque insisteret, hærere de ratione casus, curare de occultatione. Remedia nusquam. 109 Vbi enim iam tragedia & comœdia, à quibus forma mutaretur exponendi, quod citra pudorem erat natum? Dum in malis res est, & vires deserebant, in preces succidit. Tota etiã propinquitas pro ea supplicat, vel maxime Nus. 111 quid ni? causã mali tanti. Nullus tamen Sophia exitus 112 vacuit omnes ærunnã eius operantur. Siquidẽ & illa tunc conflictatio in Materie originẽ peruenit. 113 Ignorantia, paor, moror, substantiã fiunt. Ibi demũ pater aliquando motus, per Monogenen Nun, quã supra diximus Horon, 114 in hæc promit in imagine sua 115 fœminam, 116 quia de patris sexuita variant. Adiciunt autem, Horon etiam 117 Metagoea (id est, circum ductorem) vocari, & Horotheten. Huius prædicant opera, & repressam ab illicitis, & purgatam à malis, & deinceps confirmatam Sophiam & coniugio restitutã, & ipsam quidem in Pleromatis censu remansisse: 118 Enthy mesin vero eius & illam appendicem Passionem ab Horo relegatã & crucifixã, 119 & extra æuum factã Malum, quod aiunt, foras: spiritalem tamen substantiam illam, vt naturalem quendam imperum Æonis, sed informem & 120 inspectatã, quatenus nihil apprehendisset: ideoque fructum infernum, & feminam pronuntiatã. [121 Igitur post Enthy mesin extorrem, & matrem eius Sophiam coniugi reducem, ille iterum Monogenes, ille Nus, otiosus plane de patris cura atque prospectu, solidandis rebus, & Pleromati muniendo iam que figendo, 122 ne qua eiusmodi rursus concussio incurreret, 123 nouam excludit copulationem, Christum & Spiritum sanctum: turpissimum patrem, duorum masculorum: aut fœmina erit Spiritus sanctus & vulneratur à fœmina masculus. Numen his datur vnum, procurare 124 concinnationem Æonũ. Et ab eius officio societate, duã scholã protinus, duã cathedrã, inanguratio quãdã diuidendã doctrinã Valentini. Christi erat, 125 inducere Æonas naturã coniugiorum (vides quam rem piã) 126 & innati coniectationem, & idoneos efficere generandi in se agnitionem patris, quod capere eum non sit neque cõprehendere, non visu denique, non auditu compotiri eius, nisi per Monogenem. Et tamẽ tolerabo quod ita discunt patrem nosse ne nosset. Illam magis doctrinẽ denotabo perueritatẽ, quod docebantur 127 incomprehensibile quidem patris, causã esse perpetuitatis ipsorum: Comprehensibile vero eius, generationis illorum & formationis esse rationẽ. Hac enim dispositione illud (opinor) insinuat, expedire Deũ non apprehendi: siquidem inapprehensibile eius, perpetuitatis est causã: apprehensibile autem non perpetuitatis, sed natiuitatis & formationis egentium perpetuitatis Filium autem constituit. apprehensibile patris. Quomodo tamen apprehendatur, tum prolatus Christus edocuit, Spiritus vero sancti propria vt de doctrinã studio omnes perãquati, gratiarum actionem prosequi nosset, & verã inducerent quietem. [128 Itaque omnes forma & sapientia perãquantur, facti omnes quod vnusquisque nemo aliud, quia alter. 129 Omnes refundantur in Nvs, in Sermones, omnes in Homines, in Christos: 130 & quã fœminã, in Alerthias, in Zoas, in Ecclesiã, in Spiritus vt 131 Ouidius Metamorphoseis suas deleuisset, si hodie maiorem cognouisset. Exinde refecti sunt, & constabiles sunt, & in requiem ex veritate compositi, magno cum gaudii fructu hymnis patrem canunt. Diffundebatur & ipse lætitia, vtique bene cantantibus filiis & nepotibus. Quidni diffunderetur omni iocunditate, 132 Pleromate liberato? Quis nauclerus non etiam cum dedecore lætatur? 133 Videmus quotidie nauticorum lasciuias gaudiorum. Itaque vt nauatã 134 ad symbolam semper exultant, tale aliquid & Æones vnum iam omnes etiam forma, nedã sententia, conuenientibus ipsis quoque 135 notis fratibus & magistris Christo & Spiritu sancto, quod optimum atque pulcherrimum vnusquisque florebat

B

Cap. XI.

C

Cap. XII.

D

conferunt in medium. Vane, opinor. Si enim vnum etiam omnes ex supradicta perẽquatione, vocat hæc symbolã ratio, quã ferme ex varietatis gratia conitat. Vnum omnes bonum cõferebant, quod omnes erant. De modo forsitan fuit ratio, aut de forma ipsius iam perẽquationis. Igitur 136 ex ere collatio, quod aiunt, in honorem & gloriam patris, pulcherrimum Pleromatis fructumque perfectum compingunt, Iesum: Eum cognominant, Soterem, & Christum, & Scimonem, 137 de patris: 138 & omnia iam, vt ex omnium desolatione constructum, 139 graculum Ætopi, 140 Pandoram Hesiãdi, 141 Acci Patinã, 142 Nestoris coceremã, 143 Miscellaneã Ptolemã, 144 Quã propius fuit 145 de Atticis historiis Pancarpium vocari, à tam otiosis, auditoribus nominum. Vt autem tantum 146 sigillatim extrinsecus quoque inornassent, 147 satellites et angelos proferunt: par genes, si inter se potest fieri. Si vero Soteri confubstantios (ambigue enim positum inueni) que erit eminentia eius inter satellites coequalis. [148 Continet hic igitur ordo 149 primam processionem pariter & nascentium, & nubentium, & generantium Æonum: Sophia ex desiderio patris, periculosissimum casum, Hori opportunissimum auxilium, 150 Enthy mesos & coniunctã Passionem expiatã, 151 Christi & Spiritus sancti padagogatã, 152 Æonum tutelarem reformatum, 153 Soteris patonium ornatum, 154 Angelorum comparitium antitatum. Quod si perest, inquis, 155 Vos valete & plaudite. Imo quod si perest, inquam, vos audite & proiciite. Ceteri hæc intractum Pleromatis decucurrissẽ dicuntur, prima tragediã scena. 156 Alia autem trans sipariorum cothurnatio est, extra Pleroma dico, & tamen si talis sub fini patris intra ambitum Hori custodis, qualis extra iam in libertate ubi Deus non erat. 157 Namque Enthy mesis, 158 iure iam Achamothe (quod abhinc scriptum, hoc solo in interpretabili nomine) vt cum vitio indiuiduã Passionis explosã est 159 in local luminis alienã, 160 quod Pleromatis res est, 161 in vacuum atque inane illud Epicuri, mirabilis etiam de loco est. Certe nec forma nec faciẽs, 162 defectiua scilicet & abortiua genitura. 163 Dum ita rerum habet, 164 scilicet à superioribus Christus, 165 deducitur per Horon, 166 abortum vt illud in formẽ de suis viribus, 167 solius substantiã non etiam scientiã formã. 168 Et tamen cum aliquo pecullo reliquitur. Iteratur odor incorruptibilitatis, 169 quo compos calis sui potiorum desiderio suppareretur. Hac misericordia functus nõ sine Spiritus sancti societate, recurrit Christus in Pleroma. 170 Vius est, rerum ex liberalitatibus quoque nomina accedere. 171 Enthy mesis de actu fuit Achamothe vnde, adhuc quæritur: 172 Sophia de matre manat. 173 Spiritus sanctus ex angelo accipit Christi, à quo derelicta statim senserat desiderium. Itaque proluit & ipsã lumen eius in quirere: quẽ si omnino non ouerat, vt inuisibiliter operatum, quomodo lumen eius ignotum cũ ipso requirebat? Tamen tentauit, & fortasse apprehendisset, 174 si non idem Horos qui matris eius trã prospere venerat, nunc tam impotente hinc occurrisset, 175 vt etiam in clamarit in eam Iao, quasi 176 Porro Quiritis, aut 177 Fidẽ Cæsaris, 178 in de inuenitur Iao in scripturis. Ita depulsa quo minus pergeret, 179 nec habens superuolare Cruce, id est, Horon, 180 qua nulli Catulli Lauroleum fuerit exercitata, 181 vt desituta Passioni illi suã in triga multiplici perplexa, omni genere eius cepit adnigi: merore, quod non perperasset inceptum metu, ne sic luce, ira & vitã orbaretur: confectione, tum ignorantia. 182 Nec vt mater eius. Illa enim scilicet Æonãt hæc pro conditione deterius: in surgente adnuc & alio fluctu conuersionis in Christum, à quo vniuersitata fuerat, & in hanc ipsã conuersionem temperata. 183 Age nunc dicant Pythagorici, agnoscant Stoici, Platon ipse, vnde Materia, quam innatã volunt, & originem, & substantiam traxerit 184 in omnem hanc itrem mundi, quod nec 185 Mercurius ille Trismegistus 186 magister omnium Phisicorum recogitauit, 187. Audisti Conuersionem, genus aliud Passionis. Ex hæc omnis anima

TERTI
OPET

A nima huius mundi dicitur constituisse, 188 etiam ipsius Demiurgi, id est, Dei nostri. 189 Audisti merorem & timorem. Ex his initiata sunt cetera. Nam ex lacrymis eius vniuersa aquaui natura manauit. Hic aestimandum quem exitum duxerit, quantis lacrymarum generibus in undarum. 190 Habuit & falsas, habuit & amaras, & dulces, & calidas & frigidas guttas, & bituminosas, & ferruginantes, & sulphurantes, utique & venenatas, ut & Nonacris inde sudauerit quae Alexandri occidit, & Lyncestaru inde defluerit quae ebrios efficit, 191 & Salmacis inde se soluerit quae masculos molles facit. Caestres imbres 192 pipiauit 193 Achamoth. Et nos in cisterneis etiam alienos luctus & lacrymas seruare curamus. Proinde 194 ex consternatione & pauore corporalia elememta ducta sunt. Et tamen in tanta circumstantia solitudinis, 195 in tanto circumspetto destitutiois, ridebat interdum, qua conspecti Christi recordas: eodem gaudio, nisi lumen esset. Cuius hoc prouidentiae beneficium quale illam ridere cogebat, idcirco neseper nos in tenebris moraremur? Nec obstupescas, qui laetitia eius tam splendidum elementum radiauerit mundo, cum mesteritiae quoque eius tam necessarium instrumentum defluerit seculo. O risum illuminatorem, o sterum rigorem! Et tamen poterat remedium iam agere cum illius loci horrore. Omnem enim obscuritatem eius discussit. [196 Sed quoties ridere voluisset, vel ne cogereat 197 deserrores suos supplicare? Conuerterit enim ad preces & ipsa 198 more materno 199 Sed Christus quem iam pigebat rursus extra Pleroma proficisci, 200 vicarium praefecit Paraclerum Soterem (hic erit Iesus, 201 largito ei patre vniuersorum Aeonum summam potestatem subficiendis eis omnibus, 202 ut in ipso secundum Apostolum omnia conderentur) ad eam emittit 203 cui officio atque comitatu 204 coetaneorum angelorum, 205 credas, & cum duodecim fascibus. Ibi demum aduentu paterico eius concussa Achamoth, protinus 206 velamentum sibi obduxit, ex officio primo uenerationis & uerecundiae; dehinc contemplantur eum, fructiferumque suggestum. 207 Quibus inde conceperat viribus occurrit illi. *xi. xxi. xxi.* Hic (opinor) susceptum ille confirmat, 208 atque confirmat agnitione iam, 209 & ab omnibus iniuriis Passiois expumicat, 210 non eadem negligentia in exterminio discretis, quae acciderat in casibus matris. Sed enim exercitata uita, & visu uiriosa confudit. Arque ita 211 massaliter solidata, 212 dixit seorsum in materiae corporale paraturam, 213 commutans ex incorporeali passione indita habitatem atque naturam, qua peruenit mox posset in aemulas aequiparantias corpulentiarum, 214 ut duplex substantiam uero conditio ordinaretur: de uitiis, pessima: de conuersione, passionalis, 215 HAEC ERIT MATERIA, QVAE NOS COMMISIT CVM HERMOGENE, ceterisque qui Deum ex materia, non ex nihilo operatum cuncta, praesumunt. [216 Abhinc Achamoth expedita tandem de malis omnibus, ecce iam proficit, & in opera maiora frugescit. Prae gaudio enim tati ex infelicitate successus coelestia, simulque contemplatione ipsa angelicorum luminum, ut ita dixerim, subfermentata, pudet, sed aliter exprimere non est, quodammodo subauit intra & ipsa in illos. Et conceptu statim intumuit spiritali ad imaginem ipsam, quam vis letantis & laetitia prurientis intentionis, imbiberat, 217 & sibi intumuit. Peperit denique, & facta ex inditritas generum est, ex trinitate causarum. Vnum materiale, quod ex passione. Aliud animale, quod ex conuersione. Tertium spiritale, quod ex imaginatione. [218 Hac auctoritate 219 triu scilicet liberorum agendis rebus exercitior facta, formare singula genera constituit. Sed spiritale quidem non ita potuit attingere, ut & ipsa spiritalis. Fere enim paria & consubstantia, in alterutrum ualere societas natura negauit. Eo animo, vnum ad animale, conuerit; 220 prolatis Soteris disciplinis. Et primum (quod cum magno horrore blaphemiae & pronuntiandum & legendum est & audiendum) 221 Deum fingit hunc nostrum & omnium 222 praeter hereticorum patrem, 223 & Demiurgum, & regem vniuersorum

que post illum. 224 Ab illo enim omnia, si tamē ab illo, & non ab ipsa potius Achamoth, à qua occulto nihil scitens eius, & velut 225 singillario extrinsecus ductum, in omnem operationem mouebatur, denique ex hac perforarum in operibus ambiguitate, 226 nomen illi Metropatoris miscuerunt, distinctis appellationibus ceteris secundum status & situs operum: ut animalium quidem substantiarum quas ad dextram commendant, patrem nuncupent: materialium uero quas ad laeuam delegant Demiurgum nominent: Regem autem communiter in vniuersitatem. [227 Sed nec nominum proprietates competet proprietati operum, de quibus nomina omnia, cum deberet illa hac omnia uocari, à qua res agebantur, nisi quod iam nec ab illa. Cum enim dicant Achamoth 228 in honorem Aeonum imagines commentatam, 229 rursus hoc in Soterem auctorem detorquent, qui per illam sit operatus: 230 ut ipsam quidem, imaginem patris 231 inuisibilis & incognita daret; 232 in cognitam scilicet & inuisibilem Demiurgo, 233 eundem autem Demiurgum Nōn filium effingeret, 234 Archangelum uero Demiurgi opus, reliquos Aonas exprimeret. Cum imagines audio tantas trium, quero, non vis nunc ut imagines rideam peruersissimi pictoris illorum: sceminam Achamoth, imaginem patris & ignarum matris Demiurgum, multo magis patris, 235 imaginem Nōn ignoantis patrem, 236 & angelos famulos simulacra dominorum: Hoc est 237 mulum de asino pingere, 238 & Prolomem describere de Valentino. [239 Igitur Demiurgus extra Pleromatis limites constitutus, in ignominiosa aeterni exilii ualitate 240 nouam prouinciam condidit, hunc mundum: repurgata confusione & distincta diuersitate 241 duplicis substantiae illius destruxit, animalium & materialium. Ex incorporealis corpora aedificat, grauiam, leuiam, 242 sublimitantia atque uergentia: caelestia atque terrena: 243 quum ipsam caelorum septemplex scenam solio desuper suo finit: unde fabbatum dictum, ab hebdomade leuis suae, 244 & Ogdoads mater Achamoth, ab argumento Ogdoads primogenitalis: 245 Caelos autem noeros deputant, & interdum angelos eos faciunt, sicut & ipsam Demiurgum, sicut 246 & Paradisum, archangelum quartum, quoniam & hunc supra caelum tertium pangunt, ex cuius uirtute sumplexit Adam deuersatus illic inter nubeculas & arbusculas, 247 Satis meminerat Prolomaeus puerilium dicibulorum, in mari poma nasci, & in arbore pisces: sic & in caelestibus nuceta praesumpit. Operatur Demiurgus ignorans, 248 & ideo fortasse non sicut arbores in sola terra insitui oportere. Plane mater sciebat. Quidni suggererat: 249 quae & effectum suum ministrabat. Sed tantum fastidium filio exstruens per ea opera quae illum & patrem, & Deum, & regem, ante Valentinianorum ingenia testantur, 250 cur sibi quoque ista noluit esse nota, postea quaeram. [251 Interim tenendum, Sophiam cognominari & Terram & Matrem, quasi Matrem terram, & quod magis rideas, etiam Spiritum sanctum. Ita omnem illi honorem contulerunt feminae, 252 puro & barbam, ne dixerim cetera. 253 Alioquin Demiurgus adeo rerum non erat compos, de animalibus scilicet censu inualitudinis spiritalia accedere, ut se solum, ratus, concionaretur, *Ego Deus, & absque me non est*: certe tamen non fuisse se retro sciebat. 254 Ergo & factum intelligebat, & factitorem facti esse quencunque. Quomodo ergo solus sibi uidebatur, est non certus, saltem suspectus de aliquo factitatore: [255 Tolerabilior infamia est apud illos in diabolum, vel quia origo fordior capit. Ex nequitia enim meroris illius deputatur, ex qua angelorum & demonum, & omnium 256 spiritalium malitiae genituras noscant. Et tamen diabolum quoque opus Demiurgi affirmant, & Munditeneantem appellant, 257 & superiorum magis gnarum defenouit, ut spiritalium natura, quam Demiurgum, ut animale. Meretur ab illis prelatioem, 258 cui omnes haereses procrantur. [259 Singularem autem potestatum arces his finibus collocat. In sumis summitatibus praefidet tricenarius Pleroma. Hoto

E
Cap. XIX.
F
Cap. XX.
G
Cap. XXI.
H
Ca. XXII.
Ca. XXIII.

ULL
LA

A

signante lineam extremam. Inferius illum 260 meta-
tur medietatem Achamoth. filium calcaus. subest enim
Demiurgus in Hebdomade sua, 261 magis diabolus, in
isto nobilium communi mundo coelementato & con-
corporificato (vt supra aditum est) 262 ex Sophia vti-
lissimis casibus, qua nec aere haberet recipiendi
spiritus spatium, teneam omnium corporum vestem,
colorum omnium indicem, organum temporum, si nō
& istū Sophiæ mœsticia colasset: sicut animalia metus,
sicut conuersio eius, ipsū Demiurgum. 263 His omni-
bus elementis atque corporibus ignis inflabellatus est.
cuius originalem Sophiæ passionem, quia nondū ad-
derunt, ego interim argumētabor motiunculis eius ex-
cessum. Credas enim illam in tantis vexationibus etiā
fabricitasse. 264 Quum talia de Deo vel de Deis, qualia
de homine figmenta: 265 Molitus enim mundum De-
miurgus, ad hominem manus confert, & substantiam
ei capit non ex ista, inquit, arida 266 quam nos vni-
cam nouimus terram (quasi non etiam arida postmodum,
adhuc tamen tunc aquis ante segregatis superflite limo
267 sicauerit) sed ex inuisibili corpore materiæ illius
scilicet philosophicæ, de fluxu & fusili eius: quod vnde
fuerit, haud queo æstimare, quia nusquam est. Si
enim fusile & fluxile liquoris est qualitas, liquor autem
omnis de Sophiæ fluctibus fluxit, sequitur vt li-
mum 268 ex pirutis & gramis Sophiæ constituisse cre-
damus, quæ lacrymarum proinde sunt faces, sicut a-
quarum quod desiderat limus est. 269 Figurat ita homi-
nem Demiurgus, 270 & de adflatu suo animat: sic erit
& choicus, & animalis, 271 ad imaginem & similitu-
dinem factus: quadruplex res: 272 vt imago quidem,
choicus deputetur, materialis scilicet: & si non ex ma-
teria, Demiurgus. 273 Similitudo autem, animalis: hoc
enim & Demiurgus. Habes duos: interim Carnalem
superficiem postea aiunt choico superextam, 274 &
hanc esse pelliceam tunicam obnoxiam sensui. [275

Cap. XXIV.

B

Inerat autem in Achamoth ex substantia Sophiæ matris,
276 peculiū quoddam feminis spiritalis: sicut
& ipsa Achamoth in filio Demiurgo sequestrauerat, ne
hoc quidem gnaro. Accipe industriam clandestinam
providentiæ huius. Ad hoc enim & depofuerat & oc-
cultauerat, vt quum Demiurgus animam mox de suo
adflatu in Adam communicaret, pariter & semen illud
spiritalē quasi per canalem animam deriuaretur in
choicum: atque ita feceraturum in corpore materiali,
velut in vitro, & adultum illic, idoneum inueniretur
suscipiendo quandoque sermoni perfecto. Itaque cum De-
miurgus 277 traducere animæ suæ cōmittit in Adam,
278 latuit homo spiritalis flatu infertus, & pariter cor-
pori inductus, quia non magis semen nouerat matris
Demiurgus, quam ipsam. Hoc semen Ecclesiam
dicunt, Ecclesiæ superæ speculum, & hominis cen-
sum: 279 proinde eum ab Achamoth deputantes
quemadmodum animalem à Demiurgo: choicum,
substantia 280 carnis, materia. 280 Habes nouum;
id est, quadruplum Geryonem. [281 Sic & exitum
singulis diuidunt. Materiali quidem, id est, carnali,
quem & sinistrum vocant, indubitarum interitum.
Animali vero, quam & dextrum appellant, dubita-
tum euentum: vt potest inter materialem spiritalē que-
nutanti, & illac debito qua plurimum adnerit. Ce-
terum spiritalē emitti in animalis comparationem,
282 vt etudiri eum eo, & exerceri in conuersationibus
possit. 283 Indiguiffe enim animale etiam sensibili-
um disciplinarum: 284 in hoc & paraturam mundi
prospectam: 285 in hoc & Soterem animale in mun-
do representatum, in salutem scilicet animalis. Alia
adhuc compositione monstrum, volunt illum pro-
spicientias earum substantiarum induisse, 286 quarum
summam saluti esset redacturus: vt spiritalē quidem
susceperit ab Achamoth, 287 animale vero, quem mox
à Demiurgo induit Christum: ceterum corporalem, ex
animali substantia. Sed miro & inenarabili rationis in-
genio constructam, 288 administrationis vi conuulisse,
quo 289 congressui, & conspectui, & contactui, & de-

Cap. XXV.

C

functui, 290 ingratissubiaceret. 291 Materiale autē nihil
in illo fuisse, vt potest salutis alieni: quasi aliis fuerit ne-
cessarius quam egenibus salute. Et totū hoc, vt carnis
nostre habitum alienando à Christo, à spe etiam salutis
expellant. [292 Nunc reddo de Christo: 293 in quem
tanta licentia Iesum inferunt quidam, quanta spiritalē
semen animali cū inflatu infulsunt, fatiunt nescio quæ
cōmenti, & hominum & deorum suorum. 294 Esse enim
Demiurgo suum Christum filium naturalē: denique ani-
malem prolatum ab ipso, promulgatum Prophetis: 295
in Præpositionū questionibus positum, 296 id est, per
virginem, non ex virgine editum: quia delatus in virgi-
nem transeuntorio potius quā generatorio more pro-
cesserit; per ipsam, non ex ipsa; non matrem eā, sed viā
passus. 297 Super hunc itaque Christum deuolasse tunc
in baptismatis sacramento Soterē per effugie columbæ.
298 Fuisse autem & in Christo etiam ex Achamoth spi-
ritalis feminis cōdimentum, ne marcesceret scilicet reli-
qua farfura. 299 Nam in figuram principalis Tetradis,
quatuor eum substantiis sistant; Spirituali, Achamo-
thiana: Animalis, Demiurgina: Corporalis, Iesuaiana:
& illa Soteriana, id est, colubina. 300 Et Soter quidē
petmansit in Christo, impassibilis, inlabibilis, inap-
prehensibilis. 301 Denique, cum ad apprehensiones ventur,
discessit ab illo in cognitione Pilati. 302 Proinde nec
matris semen admisit iniurias, æque inlabituum, &
ne ipsi quidem Demiurgo compertit, 303 Partur vero
animalis & carnis Christi, in delimitationē suppetio-
ris Christi qui ad Achamoth formandam substantia-
li non forma, Cruci, id est, Horo fuerat inmixtus. 304 I-
ta omnia in imagines vrgent, plane & ipsi imaginarii
Christiani. [305 Interea Demiurgus omnium adhuc
nescius, etiam aliquid & ipse per Prophetas conciona-
bitur, ne huius quidem operis sui intelligens: (306 di-
uidunt enim & prophætiae parocinam in Achamo-
th, in semen, in Demiurgum) 307 vbi aduentū Soteris
accepit, prope & ouanter accurrit, cū omnibus
viribus suis, Cetero de Euangelio. Et de omnibus in-
luminatus, ab illo etiam ipse suam dicit, 308 quod suc-
cellurus sit in locum matris. Ita exinde securus, dispen-
sationem mundi huius, vel maxime Ecclesiæ protegen-
dæ nomine, quanto tempore oportuerit, insequitur.
[309 Colligam nunc ex disperso, ad concludendū, que
de totius generis humani dispositione differant, Tri-
formem naturā primordio profelli, & tamen inuitam
in Adam, 310 inde iam diuidunt per singulares generū
proprietates, nacti occasionē distinctionis humilimodi
ex posteritate ipsius Adæ, moralibus quoque differens
tripartitæ. Cain, Abel, & Seth, fontes quodammodo
generis humani, in totidem deriuant argumenta, na-
turæ atque essentia. 311 Choicum saluti degeneratum,
ad Cain redigunt: 312 Animale mediæ spei delibetū
ad Abel componunt: Spiritale certæ salutis prædicatū,
in Seth recondunt. 313 Sic & animas ipsas duplici
proprietate discernunt, bonas & malas: secundū choicu-
statum ex Cain, & animale ex Abel, spiritale ex Seth.
314 De obuolentia superducentiam non naturam, sed
indulgentiam, vt quos Achamoth in superioribus in 2-
nimas bonas depluat, id est, animalis censui in scriptis.
Choicum enim genus, id est, malas animas, nunquam
capere salutaria. Immutabile enim & irreformabile
naturam pronunciant. 315 Id ergo granum femi-
nis spiritalis modicum & parvulum iactū, 316 sed eru-
ditū huius fides augetur atque prouehitur, 317 ceu si-
pra diximus: 318 animæ que hoc ipso ita ceteris preuer-
tunt, vt Demiurgus tunc ignorans magni eas fecerit.
319 Ex earum ergo Laterculo, & in reges, & in sacer-
dotes allegere consueuerat: Quæ nunc quoque si plenam
atque perfectam notitiam apprehenderint istarum me-
nariarum, naturificatæ iam spiritalis conditionis ger-
minata, certam obtinebunt salutem, imo omnimodo
debitam. [320 Ideoque nec operationes necessarias
sibi existimant, nec vlla disciplinæ munia obseruant:
321 martyrii quoque cludentes necessitatem qua vo-
lunt interpretatione. Hanc enim regulam Animalis
femini

Cap. XXVI.

D

Cap. XXVII.

TER
OFET

Cap. XXVII

Cap. XXVIII

Cap. XXIX

Cap. XXX

femini praestitutam, 322 vt salutem quam non de priuilegio status possidemus, de suffragio actus elaboremus. Nobis enim 323 in scriptura huius feminis, qui imperfecte essentia sumus, 324 quia amoribus Phileti, & vique abortui deputamur. quod mater illorum. Sed nobis quidem va, si excesserimus in aliquo disciplina iugum: si obtorquerimus in operibus sanctitatis arque iustitiae: si confitemur alibi, nescio vbi, & non sub potestatis istius seculi, apud tribunalia praesidium optauerimus. Illi vero & 325 de passivitate vite, 326 & diligentia delictorum, genositarum sua vindicent, blandiente suis Achamoth, 327 quonia & ipsa delinquendo proficit. 328 Nam & honorandorum coniugiorum supernorum gratia dicitur apud illos meditantium atque celebrandum semper sacramentum, comiti. id est, fœmine adherendo. Alioquin degeneat 329 nec legitimum venitatis, qui 330 deuerfatus in mundo nō amauerit feminas, nec se ei inuenerit. 331 Et quid facient spadones, quos videmus apud illos: [332 Superest de consummatione, & dispensatione mercedis. 333 Vbi totam messem Achamoth feminis sui praesentit, dein colligere in horreū cœperit, vel cum ad molas delatum, 334 & defarinatum, in conspectibus aluaria abfcondit, donec totum confermentur. 335 tunc consummatio vrgebit: 336 Igitur in primis ipsa Achamoth, 337 de regionum medietatis, 338 de tabulato secundo in summum transfertur, restituta Pleromati. 339 & statim excipit compactitius ille Soter, sponsus: scilicet ambo coniugium nouum fiet. 340 Hic erit in scripturis sponsus: & sponialis Pleroma. 341 Credeas enim vbi de loco in locum transmigratur, leges quoque Iulias inuenient, 342 sicut & Cainā. 343 Et Demiuugust tunc de Hebdomade subcaelesti 344 in superiora mutabit, in vacuum iam cœnaculum matris, 345 sciens iā nec videns illam: 346 Nam si ita erat semper ignorare maluisset.

[347 Humana vero gens in hos exitus ibit, 348 choicæ & materialis nota in totum interitum: quia omni caro sanum. 349 Et anima mortalis apud illos, nisi quæ salutem fide inuenerit. 350 Iustorum anima, id est, nostræ ad Demiuugum in medietatis receptacula transmittitur. Agnus gratias, contenti erimus cum Deo nostro deputari, qua census, nihil animale in Pleromatis palatium admittitur, nisi spirituale examen Valentinus. 351 Illitica: primo despoliatur homines ipsi, id est, interiores. Despoliati est autem deponere animas, quibus induti videbantur, eaque Demiuugo suo reddent, quas ab eo auertant. Ipsi autem spiritus in totum sicut intellectuales, neque derentur, neque conspectui obnoxij: atque ita inuisibiliter in Pleroma recipientur furtim. Si ita est, quid deinde? Angelis distribuentur satellitibus Soteris. In filios putas? Non. Sed in apparitores? Neistud quidem. Sed in imagines? Vtinam vel hoc. In quid ergo, si non pudeat dicere? In sponas 352 Tunc illi Sabinas raptas iure matrimonij plaudent. 353 Hæc erit spiritualium merces, hoc præmium credendi. Fabulæ tales viles, 354 vt Marcus, aut Caius in hanc carnem barbarus, 355 & hæc omnia seuerus matitius, pater, auus, proauus, certe quod sufficit masculus, 356 in Nymphone Pleromatis ab angelo, 357 tacendo iā dixi & forsitan parias 358 aliquid Onestimum Æonem. His nuptiis recte deducendis, 359 pro face & flameo 360 tunc (credo) ille ignis arcanus erumpet, & vniuersam substantiam depopulatus. ipse quoque decineratis omnibus in nihilum finietur: & nulla iam fabula. 361 Sed nã ego temerarius, qui tantum sacramentum etiam inludendo prodiderim. Verendum mihi est, ne Achamoth. quæ se nec filio agnitam voluit, insanias: 362 ne Philetus irascatur, ne Fortuna acerbetur. Et tamen homo sum Demiuugi, illic habeo deuenter, 363 vbi post excessum omnino non nubitur: 364 vbi superindui potius quam despoliari: vbi est despolior, 365 sexui meo deputor: angelis non angelus, non angela: nemo mihi quicquam faciet, quem & tunc masculum inuenient. [366 Producam denique: 367 veluti epicithurina post fabulam tantam etiam illa quæ non ordini obtreperent, & Lectoris

intentionem interiectione dispergerent, hunc malui in locum distulisse, aliter atque aliter commendata 368 ab emendatoribus Ptolomæi. Exterunt enim de scholâ ipsius discipuli super magistrum, 369 qui duplex coniugium Bytho suo adingerent, Cogitationem & Voluntatem. Vna enim satis non erat Cogitatio, qua nihil producere potuisset, ex duabus facilissimo prolata. Primum coniugium, Monogenem & Veritatem: ad imaginem quidem Cogitationis, feminam Veritatem: ad imaginem Voluntatis, matrem Monogenem. Voluntatis enim vis, vti quæ effectum præstat Cogitationi, maris obtinet censum. [370 Pudiciores alii, honorem diuinitatis recordati, vt etiam vnus coniugii dedecus ab eo auellerent, maluerunt nullum Bytho sexum deputare: & fortasse Hoc Deum, non Hic Deus, neutro genere pronuntiant. 371 Alii contra magis & masculum & feminam dicunt, ne apud solos 372 Lunenses 373 Hermaphroditum existimet 374 Annalium commentator Fenestella. [375 Sunt qui nec principatum Bytho defendant, sed 376 postulatam, 377 Ogdoaden ante omnia præmittentes ex Tetrade quidem & ipsam, sed aliis nominibus deriuatam. Primo enim constituat Proarchen, secundo Anenoetron, tertio Artheton, quarto Aoratou. Ex Proarche itaque processisse primo & quinto loco Archen: ex Anenoeto, secundo & sexto loco Acatalepton: ex Artheto, tertio & septimo loco Anonomalon: ex Inuisibili, quarto & octauo loco Ageneton. Hoc quæ ratio disponat vt singula binis locis, & quidem tam interiectis nascantur, malo ignorare quam discere. Quid enim recti habent, quæ tam peruerse profertur?

[378 Quanto meliores qui totum hoc tædium de medio amoliti, nullum Æonum voluerunt alium ex alio 379 per gradus reuera Gemonios 380 structum, sed 381 mappa (quod aiunt) missa, 382 semel octoiugem istam ex patre & Ennoæ eius exclusam: Ex ipso denique eius motu nomina gerunt. Quum, inquit, 383 cogitauit proferte, hoc Pater dictus est. Quum protulit, qua vere protulit, hic Veritas appellata est. Quum femeripsum voluit 384 probati, hoc Homo pronuntiatum est. Quos autem præcogitauit cum protulit, nunc Ecclesia nuncupata est. Sonuit Homo Sermonem, & hic est primogenitus filius: & Sermoni accessit Vita: & Ogdoad prima conclusa est. Sed hoc tædium pusillum. [385 Accipe alia ingenia 386 Cicuria Enniana insignioris apud eos magistri, qui ex Pontificali sua auctoritate in hunc modum censuit: 387 Est, inquit, ante omnia Proarche, in excogitabile, & inenarrabile, & innominabile, quod ego nomino Monoreta. Cum hac erat alia virtus, quam & ipsam appello Henoreta. Monores & Henotes, id est, Solitas & Vnitatem vni essent, protulerunt non proferentes initium omnium intellectuale, innascibile, inuisibile, quod sermo Monada vocauit. Huic adest consubstantia virtus, quam appellat Vnio. Hæc igitur virtutes, Solitas, Singularitas, Vnitatis, Vnio, ceteras prolationes Æonū propagarunt. O differentia. 388 Muetur Vnio & Vnitatis Singularitas & suum Solitas, quamq; designaueris, vnum est. [389 Humanioriam Secundus, vt breuior, 390 Ogdoaden in duas Tetradas diuidens, in dexterâ & sinistrâ, in lumē & tenebras, 391 tantū quod desultricem & defectricem illâ virtutē non vult ab aliquo deducere triginta Æonum, sed à fructibus de substantia eorum venientibus.

[392 De ipso iam Domino Iesu quanta diuersitas scinditur: 393 Hi ex omnium Æonum flosculis eum construunt: 394 illi ex solis decem constituisse contendunt, quos Sermo & Vita protulerunt. Inde & in ipsum Sermonis & Vita conuertuntur flosculi. 395 Ille ex duodecim potius, ex Hominis & Ecclesie factus: ideoque filium hominis aute pronuntiatum: 396 alii à Christo & Spiritu sancto constabulendæ vniuersitati prouisis, constitum: & iure, paternæ appellationis hæc dem. 397 Sunt qui filium hominis aliunde conceperint dicendum:

E Luc. 6.

Ca. xxxiv.

Cap. xxxv.

F

Ca. xxxvi.

G

Cap. xxxvii.

H

Cap. xxxviii.

Ca. xxxix.

GLL
W.

Epist. Cap. xxx.

L. xxxv.

C

D

Matth. 22. Cap. 11.

A Seruus Grammaticus auctor est. Obscurius est autem et illud, quum & portus in eum quinquenium infirmitas. Saltem hoc videtur indicare, quod ante quinquenium ad sacra Eleusinia non admittentur.

7. Sequitur iam silentii officium, & c.] Silentium (inquit idem Rhenan.) iniunctum indicatur, cuius illi perpetuam silem promittunt. Eam tamen non praestitit Numerius Philopobus, nec Alcibiades, qui prophetae interpretis, insinuatam postea Athenis (ut Iustinus verba citat) mysteria Cereris innotuerunt, sacra nullo magis quam silentio sollemniter enuntiasset. Qui notas etiam sententiam esse quod sequitur. Ad tene custoditur quod tunc inuenitur, & infra addit illud signum, quod illud esse silentii peribrafu.

8. Tot fiparia portarum.] Quamquam, inquit ille, conueniunt exemplaria qua vidimus omnia, tamen ausi sumus pro suspicia, scribere: fiparia. Sicut autem fiparia, vela quibus utebantur in scenis fabularum auctores. De hac voce plura dicam infra ca. 13. num. 16. locum illum explicaturus: alia autem trans fiparium cothurnatio est. Ceterum sacerdotes Eleusinae Cereris portus ad multum fipicibus velis utebantur, eos ante quinquenium infirmitate fipari. De hoc fiparium oppositione hic loquitur.

9. Falis simularis.] Ad illud kasualitatis ad Harpocratii De fignificatione simulara. De quibus vide supra Tom. 1. Apologeti. cap. 6. num. 57.

B 10. quos nunc defliniamus.] Hoc est (vri interpretatur Rhenan.) vlat ad istum propositum pertinet. Quod etiam recte illud: facili claritati explicat, quoniam orthodoxa religio fides tam facile, tam clara est.

11. ex diuine copiae occasione.] Ad illud (inquit Rhenanus) ad trinitatem personarum in vna substantia, quam Christiani adoramus. Ad illud item ad angelos, caelos, paradysum, creaturas diuinas. Atque hoc est quod mox dicitur: sanctis non omnibus & titulis, & argumentis vere religionis signata configuratis.

12. Altum est, autem.] Auctor est (inquit idem) Irenaeus non fuisse Valentinianum cum canone, vti portentosus nugas omnibus facile communicaret. Eos enim docebat, qui habebant quod numerarent. Sic enim scribit: Quae etiam, inquit, conuenienter videntur mihi non omnes velle manifeste docere, sed flos illos, qui etiam grandes mercede pro talibus mysteriis praestare possunt. Non enim iam dicunt similia illi, sed quibus Dominus dicit: Gratis accepistis, gratis date. Sed separata & portentosa & alta mysteria, cum magno labore exquisita fallacibus.

13. vti iam simplicitatem sua caede dispergunt.] Vocabulum (eodem adnotauit) caedis, & caedendi verbum, in eodem sensum vsurpat, ut quum in libro quem pro Martyribus scripsit, cap. 2. Non caeduntur, inquit, spectaculorum, aut occidantur, vel furore, vel impudicitia celebrantur caedunt. Imitatur Tertullianum D. Hieronymus in vita titularium venetis, dicit: caede manus. Vt utique quibus (inquit) qui ex illis paginis verberant, quasi cogitationis caede manus perit excutere.

CAP. II.

C 14. Ideoque simplices notatur apud illos, & c.] In fcriptionem huius capiti dicitur: Quod simplices ab his vocentur. Catholici. At qui paulo post ori etiam adnotauit Rhenanus dixit: meliori sumi vitiis, pro minori peccatis, & si forte, pro forte.

15. Porro facies Dei exspectat in simplicitate querentes, & c.] Sic omnino legendum sensus requirit. Ad illud autem ad illud Sap. 1. Querite Deum in simplicitate, librum illum disertis verbis Salomoni ad scribens, quem admodum etiam supra lib. de Praescript. aduers. her. cap. 7. vbi de eo, & proinde etiam de auctoritate libri Sapientiae latius 9. 52. Sicut enim legas cum ex vt doctripla Sophia, sine cum m. 2. Vatic. Sapientiae, perinde est. Porro supra num. 1. de Valentinio Sophia aliquid adigitimus.

16. infantes retinuntur Christi (anguine litauerunt.) Ad illud ad martyrium pro Christo, quod hic testimonium Christi dicit, infantes puerorum qui ab Herode occisi sunt. At qui litare (inquit Rhenan.) Iam Accuratus. Sic in libro de Patientia, cap. 10. Quem autem, inquit, honorem litamus Domino Deo, si nobis arbitrium de fofiois atrogauerimus?

17. Praeterea vocem, qui cecum clamant, & c.] Videtur ad eostreficere, qui clamabant; Crucifige, in passione Domini, quos simplices non fuisse dicit. Sicuti & mox ad illud 1. Cor. 4. malicia paruuli estote. Ibi vero: Serpens tentare, paruum ad Gen. cap. 3. vbi serpens tentauit Euam, paruum ad Math. cap. 4. vbi diabolus serpens ille antiquus Christum tentauit.

18. Ille a primordiale diuinae imaginis predo.] Causa huius hic intelligendus, ne forte quis pueri imaginem diuinam profus deprecatum fuisse ad diabolum non obcuratam illam dumtaxat agnoscat B. August. & alii Patres, non deperditam. Verum de hoc latius inter errores seu nouis Tertulliani. Schema autem verborum adnotauit Rhenan. inter praeco & pcedo.

CAP. III.

D 19. Abcondat se itaque serpens quantum potest, & c.] Titulum dicitur huius capiti: Quod licet abcondere sua serpentes in motum mittant, omnia tamen aequae simplices norunt Christiani. At qui potest esse hic descriptio serpentis, qui solet se in laterarum ambagibus totquerere, alie, id est, profundas, habitare, ac in caeca de-

E trudi, per anfractus seriem suam euoluere, & tortuose procedere, lucifuga bestia.

20. Nostra columbae domus simplex, & c.] Hic e contrario columbae vltima descriptio domicilia, vtpote quarum domus simplex, in aedris semper & apertis & ad lucem: quae amat, id est, frequenter gerit, Spiritu sancti figurat. Et metaphorice addit, ad Ecclesiam Christianorum, etiam iuxta Rhenani sententiam, de quibus iam tum etiam vltimo diximus supra lib. de Idololatr. cap. 7. num. 29.

21. Orientem Christi figurat.] Subaudi (inquit Rhen.) amat. Orientis enim vocabulo Christus saepe intelligitur in sacris litteris, ut apud Zachariam: Ecce ego adducam seruum meum Orientem. Et paulo post apu leudem: Ecce vir, Oriens, nomen eius. Oriens autem appellatur, quia in diebus eius orta est iustitia. Et hinc habes, Christianos veteres ad Orientem versus precari solitos, quod etiam nunc obseruamus. At qui de oratione Christianorum ad Orientem, vide Adnotas nostras in Apol. cap. 16. num. 2. 47. in illud: ad Orientis regionem precari.

22. a turba eorum & aliam frequentiam sua fere.] Hoc est, vti adnotauit Rhenan. a turba Deorum Gentilium. Alii in turbam Romanam sine saeculorum animalium hominibus per sua lere, id quod facinus Valentiniani. At qui prouerbum: de limine offendere, explicatum inuenitur in Prolegomenis. Ad illud interprim, mos Rhenan. & Vatic. 1. cod. fidei.

F 23. Lamiae turres, & pedines folis.] Fabellae, inquit idem, pueriles apud Carthaginiensium tempore Tertulliani. Erant enim Lamiae puerorum terriculamenta, (fregit nempe ipse, quae creabantur) iunguntur infantium fugere, de quibus latius Gyradius de Diu Genium. Pedines vero Solis dicit videntur, ob solarium radiorum lineas & intervalla, quae in arboribus etiam pedines vocat Plinius alicubi.

24. haec fabulae & Genealogiae indeterminatae.] Similis profus est locus supra lib. de Praescript. aduers. her. c. 7. Hinc, inquit, vltima fabulae & Genealogiae indeterminatae, vbi vide Adnotas, num. 47. & 48. Item alter apertior c. 33. Sed & quum Genealogiae indeterminatae nominat, Valentinus aponit. Inuitatur autem sicuti in toto pene hoc libro, sic etiam hic B. Irenaeus, qui primum suum vbrum aufpicatur: Quatenus (scilicet) potius, Quoniam) veritatem resistentes quidam inducunt verba falsa, & Genealogiae infinitas.

25. deignatorem.] Refugiatorem, inquit Rhenan. intelligit, manifestatoremque. Qui etiam illud: Et tamen simplices nos, recte de orthodoxis interpretatur, nam similiter infra: Dei nostri, cap. 15. & Iuliorum animae, id est, nostrae, cap. 32.

CAP. IV.

G 26. Nouimus, inquam, optime, & c.] In fcriptionem huius capiti ipse Tertullianus hic indicat: De origine Valentinianorum, nempe Valentinio. De quo latius supra num. 1. & lib. de Praescript. aduers. her. cap. 49. her. 12. num. 314. & 315.

27. quia & ingenio poterat & eloquio.] Poterat, inquit Rhenan. absolute cum Ablatiuo: & mox: positum loci, cum Genitiuo: item: abrupte, absolute.

28. & cuiusdam veteris opinionis semini, & c.] Nempè Basilidis, qui, vti patet supra lib. de Praescript. aduers. her. c. 46. her. 4. nime, 304. summum Deum nomine Abraxas cum c c c l x v. atonibus commentatus est. Quo pertinet etiam illud B. Iren. cap. 5. ab ea qua dicitur Gnostica haerese, antiquas in suum charactere doctrinae transferens Valentinus. Item illud Procodorei vbi supra: Valentinus ex omnibus huius haeresibus in fignitas fabulas composuit.

29. Eam postmodum Ptolomaeus intantur, & c.] De Ptolomaeo ibidem latius c. 49. her. 13. nu. 316. & 316. vbi interim Ptolomaeum & Secundum simul iungens, vtrique ad tribus quod infra c. 38. Secundo soli. Miram est itaque quid sibi velit hic, dum dicit a Ptolomaeo personales substantias extra Deum determinari, quas Valentinus in ipsa sua diuinitatis includit; quum B. Iren. Praefat. sua lib. 1. sententiam eorum qui suus circa Ptolomaeum, etiam Epiphani. Graeco & Latine consentiente, ostendere se dicat. & rursum postea sub finem 2. cap. (saltem secundum Latinam editionem, nam Graeco non est apud Epiph.) Et Ptolomaeus quidem tra quo etiam addidit l. c. 40. quae tamen sententia per omnia consentit cum tra quo toto hoc libro Valentinio verbus pene ipsi Irenaei ad scribit. Auctor. Nisi forte, quod quum Valentinus suos Bonos Deos faceret, Ptolomaeus non nisi personales, substancias. Exstat eiusdem epist. ad Florum contra legem Moyfi, apud Epiphani. her. 13. vbi eandem, eiusque Genealogiae nunquam finendas late confutat.

30. Deduxit inde & tramites quosdam Heraclionem.] De Heraclione videntur Leffor Adnotas nostras in dictum lib. eodem cap. her. 14. num. 314. & 317. Hoc solummodo hic repetimus, quod Irenaeus magis correspondens Auctor, qui Valentinus, quam Epiphani. her. 36. qui Colobus de fcriptionum facit.

31. & Secundus.] De hoc ibidem her. 13. num. 314. & 316. ex Tertull. Iren. Epiph. August. & alia quae de haeresibus scripserunt, infra item aliquid cap. 38. num. 389.

32. & Magus Marcus.] De isto fide ibidem Adnot. nostras cap. 50. her. 15. num. 318. & 319. Quibus aditio quae hic habet Rhenanus: Marcum Valentinum magistri sui emendatorem tradit Irenaeus; magica impostura peritissimum fuisse, per quam quum vltis multos, tum feminas non paucas aduocet, ad se conuerteret, velut fiamissimum & perfectissimum, virtutemque maximam ab inuistissimis Logis habentem. Ille vero totum hoc Anaxilai praestigis & magica vmitate conficiebat, verus Antichristi praefor. Noi

OLL

la

videm subiungit: Ad Marc. scribens appellavit transfunditoria precepta. Quare hoc loco pro transfunditoria, supponimus: transfunditoria. Transfunditorum est Tertullianus, quod Irenaeus Iulii de funditorum atque perfunditorum etiam vocat quosvis aliquid faciunt tantum, non autem acurate factum, nec bona fide, aut ex animo. Sic ad Marc. in hoc crit. inquit, bonitas imaginaria, disciplina, phantasma, & ipsa transfunditoria precepta, lecura delicta. Nos item placet quod substituit: haud pugnam, sed lego cum ms. 1. P. an pugnam, aut potius: ante pugnam; ac si intentionis fuerit aliquando etiam fabulas expugnare Valentinianas. Qui etiam sic interpretatur illud: Materis ipsi satisfecit, nam ridicula sunt & risu digna.

49. Vanitati proprie festiuitas cedit. Hoc est inquit idem festiuitas quam a festiuitate id est, iocosis deducit Auctor) pertinet ad vanitatem irridendam, cedit, id est, debet vanitati. Verbum Iurecon- sultorum. Atque habundat etiam videt Irenaeus, maxime sub finem cap. 1. ubi enumerat vocat Valentinianos: Aenas, pepones, & encur- hias, verbis etiam ad Epiph. citatis haec, 32.

C A P. VII.

50. Primum omnium Ennius Poeta Romanus, &c. Caput hoc inscriptum: De prima Aeonum Valentinianorum Ogdoade, seu Terade duplici. Quam Aeonum productionem in Deo fieri non posse late deducit Irenaeus l. c. 47. 48. & 49.

51. vel quia Iocum illic epulantem legerat apud Homerum.] Reperitur in Iud apud Homerum Iliad. l. sub finem, & alibi sepe.

52. conacula.] Conacula iam hic secundo reperita, nisi inquit Rhen. [superiora domus. Vitruuius Architectura lib. 2. Quum enim, inquit, aethi minui in modis Romano populo necesse in fuisse cenaculis habitari (nam ante quum per urbis lacinum licebat, unus tantum conuentionis erant edificia) ad adificiorum altitudines de- uentum & adium frequentiam: Vnde & in Proverbum abiit. In super- iori habitare cenaculi parte. Est autem eo significatu haec vox u- surpata ab V. Phisio Irenaeo l. 1. Equissimum. Item si domus ff. De u- iofrutu, & alibi frequenter.

53. alius atque alius pergula superfructis.] Pergula (inquit Rhen- nian) domus partem exporrctam significat.

54. Meritorium.] Id accipit, inquit idem, pro taberna meritoria Solent autem huiusmodi publica diuersoria ad captendam multitu- dinem uisiti: Phisio autem. Est autem etiam haec Iurecon. sul. uox, l. ad huius Phisio c. 12.

55. Infulam Felculam creatam.] Dicitur Rhenano per translatio- nem Infula, etiam domus magna circumquaque uia publica cincta, haec solent tabernae in sterioras per omne lacus habere. Hoc genus aequum sufficere fuisse Roma celebrem, aut certe Carthagini, Fel- culum apparere dicitur a Felice infula domo, nisi mauis a copia re- rum uenisse. Verum ego potius crediderim illam aduere ad in- sulam illam Platonicam, quam Aeonem uocat tamquam fabulam, supra lib. de Pallio, Te. 1. c. 2. scribens etiam nunc quatuor in mari Ac- tinto, quae Libyam & Africam aequat. Quamquam interim non fabulam esse ibidem ostendimus nu. 25. & latius Apolog. c. 40. nu. 78.

56. tanta tabulata caelorum.] Hinc factum ut Pleroma in eius Schemate etiam appellauerim superius tabulatum. Addens enim neficio uel, haud dubie ad Pleroma, cuius infra non semel meminim, alludit. Illuc enim quod ex. 7. ut ms. cod. legimus, pro etiam] Valentinianorum Deus ad summas tegulas habitat. Quis adeo uerba effecerit, ut in summo Pleromatis loco a me collocatus sit.

57. uerba uel, & uel, & uel.] Etiam l. i. c. 1. Irenaeus Graecus, seu potius Epiphanius Graecus Irenaeus uerbis, his nominibus ap- pella Dem illum Valentinianorum, praetera & Propatora num- pians, uti & Tertull. uerbis mox citatis, quarum, & aliarum qua- rumcumque uocem Graecarum, quae toto hoc libro continentur, Latini- nam interpretari non habes supra Catalogo Nominum, quod semel, ne prolixitas imus, adnotasse iussimus.

58. etiam Bythos, &c.] Similiter Auctor supra lib. de Praescript. adu. haer. ca. 33. Valentinus agnoscitur. Apud quem Aeon illene- ficus, noui & non uis nominis. & c. 49. Nam dicit imprimis esse Bythos, & mox tricesimum autem Aeonem Bythos. Item: ab illo Propatore, qui est Bythos. Vbi quum Bythos legatur, & By- thos in 3. ms. cod. dicitur etiam lib. 1. adu. Marcionem item Graec & La- tine apud Irenaeum & Epiphanium ubique, immo & apud Theodor. haer. fabul. l. 1. propterea etiam hic substitui, pro eo quod erat: Bythi- onum maxime quum Interpres Latinus & Irenaeus & Epiphanius pro- fundum ueritatem neutro genere, quod uel ipso Rhenano teste 87. sig- nificat. Quare etiam sic castigandus Auctor paulo post, & infra c. 33. 34. & 35. ubi legitur Bythos, & Bytho, pro Bythos, & Bythio.

59. quod in sublimibus habitant minime congruebat.] 87. sig- nificat 87. inquit Rhen, dicitur Graeci profundum. Qui autem a profundo conuenit nomen habere summum Valentinianorum De- um, adhibentem non in profundo, sed in sublimibus, & ad summas conuentionum tegulas, ut uocans scribit Tertullianus: Re- sponsus in promptu est, quod profundum non nunquam pro alto acci- piatur. in qua illud Virgilij Aeneid.

---Caelum profundum.

60. Innatum, immensum, infinitum, inuisibile, aeternumq.] Haec ab similitur Irenaeus: Est autem illud inuisibile, & quem nul- la res capere possit (atque adeo immensum.) Quum autem a nullo ca-

per. tur, & esse inuisibile, sempiternum, & ingenuum. Apud quem etiam legitur: in immensis Aeonibus, pro eo quod: in infinitis aetio- auis, & Interp. Epiphanius per infinita temporum secula. Haec per- tinet etiam illud Phisio: Nihil, inquit Valentinus, aliud erat ante aliud in mundo, nisi profundum (emittit maris) & silentium.

61. & uita dixerim] Stupentis diuinitatis, qualem iussit Epicu- rus. Epicurus enim inquit Rhen] bebetem Deum facit. Nam & id his uerbis expressit Auctor infra li. 5. adu. Marcionem. Sed Marcion principalem suae fidei terminum de Epicuri Schola agnoscit, Deum inferens hedeum, ne timeri deat eum.

64. Enocean.] Ego Enocean castigant ex Irenaeo, pro eo quod erat: Enocean, quippe quis se legat: Cum ipso autem fuisse & Enocean (Graecus uisus quomodo & legit Theodoretus)

63. quam & Charin.] Similiter eam nuncupat supra li. de Praescr. adu. haer. c. 3. n. 94. generat inquit & sua charite. Nec aliter Irenaeus & Theodoretus. Graecus 72. 91.

64. & Sigen.] Sic etiam li. 1. adu. Marc. qui simul ausus est duos concipere, Bythos, & Sigen. Nec aliter Irenaeus Graecus 72. 91, quare etiam sic legendum apud Theodoretum, pro eo quod est uel, maxi- me quum & auctor li. de Praescript. adu. haer. ca. 49. Phisio, & Interpres tam Irenaeus quam Epiphanius, silentium transferant, alia autem uox uenerandum significat. Certe non nisi ad Sigen referri po- tuit illud auctor infra c. 9. Sige illa scilicet, quae & ipis haeretici suis tacere praecribit. Vbi Graecus est apud Theodoretum.

65. Et forte, & c.] Ridiculum inquit Rhen,] quasi Valentiniani accesserint, & mouerint Bythos de profendo tandem initio rerum a semetipso: & praecribit, dant & nominant. Alioqui legi poterat Accidit moueri eum.

66. & pati utique silentio.] locus est inquit idem] quod dicit eam silentio peperisse. Puella enim uim passe, nolentes hanc suam for- tunam omnibus inuere, cere, laeuter non nunquam paruit. Et quis strepitus fasset in altissima quiete uerante Bytho cum sua Charite sine Sige? Legimus autem cum Latino: ii quidem non solus agnoscit. pro agnoscitur.

67. cui Veritas.] Subaudi inquit idem] nomen est. Id ipsum habes supra li. de Praescript. adu. haer. cap. 33. generat & sua charite Sen- sum & Veritatem, & 49. ex his pro. c. illis semen Mentem & Veri- tatem. ubi uides uo transferrimodo Senlum, mod. Mentem. In po- steriori consensu Interpres Epiphanius & Theodoretus, & in priori Interp. Iren. li. 2. ca. 16. & 17. ac magis conuenit, Senlum, quod in sen- lum faciat Nua, Phisio in intellectum & ueritatem nuncupat. Absurdum autem ostendit hanc emissionem Iren. libro 2. capite 6. quod Enocean potius debuerit adsignari filia Nus quam mater, & capite 17. quod Senlus non potuerit emittere, qui emittit ea- tera.

68. probationis suae officium.] Eodem pertinet quod paulo ante dixerat: de profendo tandem rerum initio, & quod substiti- emittit & ipse. Nam uideat Valentiniani parcas diuis, seu Eno- cianus motus conuenire, certantur uel probationis, seu emissionis nomine, quam Probolam appellat. Vbi in eodem Gnostico principio i- mitati, idem ea uote significari ipse Auctor testis est infra lib. adu. Praescr. Si qui, inquit, putauerit me esse & ad aliam aliquam introdu- cere, id est, productionem, quod facit Valentinus, alium atque a- lium Aeonem de Aeonem produccens, dicam tibi, non ideo non uerit & ueritas uocabulo isto, & 12 accensu eius, quia & haereticis uil- tur, immo haereticis potius ex ueritate accepit, quod ad mendacium suum feruaret. Porro emissionem magis hominibus conuenire quam Deo, adnotat Iren. libro 2. capite 18. se ostendisse aduersus Basili- dem.

69. emittit & ipse ex semetipso Sermonem & Vitam.] Similiter Auctor li. de Praescript. adu. haer. ca. 33. & hi aequo potuerat duos, Sermonem & Vitam. & c. 49. (sicut & Phisio) ex quibus eru- pisse uerbum & Vitam. Atqui deducit Iren. li. 2. ca. 15. in eodem Ple- romatenon potuisse e. 9. Silentium & Verbum, item absurditatem emissionis uerbi & uita, ca. 18. ex quo loco illud de semetipso Tertull. Et qualescunt in Deo uita non fuerit. Est autem etiam Logos ratio- nem significat, non tamen recte pro sermone transtulit interpres Theodoretus.

70. uinuerficatis, & formati pleromatis.] Pior uox: uinuerfita- tis, explicat posteriorum pleromatis, nam uinuerficatem uertere sicut paraphrasticis ab uinuerficat Aeonum omnium, qua in Pleroma- te collocatur, quam Interp. Iren. & ipse aliquando Tertullianus plenitudinem, & Epiph. complementum. Simile est autem illud li. de Praescript. adu. haer. cap. 49. Introducit enim Pleroma & Aeonas triginta. Porro in stabile esse Pleroma Valentinianorum, prosequitur Iren. li. 2. c. 4. Et uero uocem hanc Pleromatis uidentur mutari ex Apostolo Coloss. 1. ubi pro eo quod Latino legitur plenitudinem Graecus est: πληροτης.

71. Hominem & Ecclesiam procreat.] Similiter lib. de Praescr. adu. haer. cap. 33. Dehinc & isti generant hominem & Ecclesiam, ac. ca. 49. de quibus rursus creatum hominem & Ecclesiam. Cuius consuetudine Iren. Epiph. Theodor. ac Phisio, Hanc autem e- missionem etiam a patribus Valentinianorum Gnosticis impugna- rit dicentibus: ex homine uerbum, non ex uerbo hominem prolatum.

72. ex coniugationibus masculinorum & feminarum.] Recte sic Rhenan pro coniugationibus, nam Graecam uocem id significare ipse Auctor indicat lib. de Praescript. adu. haer. capite 49. Exponit hoc inquit de 30. Aeonibus] per lyzygias, id est, coniugatio- nes. Et uero eum in hoc imitantur Irenaeus, Epiphanius, Theodoretus In-

E

F

G

H

Tertulliani Opera.

E c terpre.

A terpretis, quorum Epiphanius. xv. dualitates ex hu coniugationibus facit. Porro impossibile esse separatas ab invicem, qua infra plenitudinum dicuntur, coniugationes, ostendit Iren. lib. 2. cap. 14.

73. Fraterna coniubia [locus est] inquit Rhenan. nam huiusmodi coniubia nulla legibus permittuntur. Atque hinc est quod subiungit: criminum an nuntium turbam.

C A P. VIII.

74. Ecce enim secunda Terras, &c. Titulum hinc capiti datur. De Decade & Duodecade ex prima Ogdoad, atque adeo tricenario Aeonum. De quibus sic Avdior lib. de Praescript. aduers. haeret. cap. 33. De qua prima Ogdoad Aeonum, exinde decem alii, & duodecim reliqui Aeonos, mitis nominibus oriuntur, in miram fabulam xxx. Aeonum & ca. 49. hanc esse Aeonum Triacotada, que fit in Pleromate, ex Ogdoad & Decade & Duodecade. Item Philastrius: De Ogdoad ergo & Decade & Duodecade consistere xxx. Aeonas, quibus conueniunt prater Irenaeum etiam Epiphanius & Theodoretus. Porro Iren. lib. 2. cap. 19. scribit etiam Aeonum x. & xii. eos nec ostensionem, nec testimonium, nec uerisimilitudinem habere, & proinde frustra credi uelle. Immo ipsos detrabere Aeonibus suis huiusmodi appellationibus multis, quum ethnicis suis Diis multa decentiora & magis potentia nomina imponant, de quibus eodem cap. laussum sicuti etiam prius cap. 13. ac 14. de Triacotada, quod concidat, tam secundum id quod plus est, quam secundum id quod minus. Nominatum quod quum Bythos pater sit omnium, non nisi xxx. Aeonos reperiantur, & prater xxx. ad huc alij vi. ab illa nuntentur in Pleromate, quia etiam angeli factitantes Soteris sine numero.

75. Hinc numero gestientes, &c. [Nunero] inquit Rhenan. Aduerbium est temporis, quo ueteres Auctores sumi uis, esse Festo Pompeio pro cito ac celeriter. A numerata pecunia sumpta translatio. Plautus in Amphitryone: numero mihi in mentem fuit. Distingue ergo sic: Hinc numero gestientes & ipsi tale quid patri de suo offecit, alios, &c.

76. Hac Sermo & Vita Decuriam Aeonum simul fundit. Huius ab similibus lib. de Praescript. aduers. haeret. cap. 49. De sermone autem & Vita Aeonas alios decem, qua ipsa uerba Philastrius repetit, nominatum uero etiam reuocantur eorum nomina Grace & Latine ab Iren. Epiph. & Theodoro.

77. illa homo & Ecclesia duos amplius. Nemo xii. Id est enim quod loco sepe citato scripsit: Sed enim ex his quoque processisse xii. aones id est sacula. Quorum nomina omnium habent conformiter Tertullianus Iren. Epiph. Theodoretus.

78. Bythos & Mixis. [Hic lectorem hanc tam excusorum quam] 2. Vatic. cod. retinet, quod Grace etiam legitur: βυθός, non βυθός; & ab interprete Epiph. Latine profundus, nam acinetid βυθός significat, quantum adparet ad differentiam primi Patri Bythi. unde & Iren. sic castigat tam lib. 1. cap. 1. quam lib. 2. cap. 19. maxime cum etiam R.D. eruditissimusque Michael Billius sua libri primi eiusdem noua uersione diceat: Bythius, atque adeo etiam apud Theodoretum Gracum legi debere βυθός uenisse.

79. Ageratos & Henosis. Ita nunc primus ex Irenaeo, Epiphanius & Theodoro, tam Gracis quam Latinis, pro eo quod (an Typographi qui primum ita Irenaeum exciderunt, an Rhenani negligentia dubio) legebatur corruptissime Henosis, cum addita etiam aduersione nominis ab habentem, nam Grace uirique legitur uenisse: & Iren. lib. 1. cap. 1. Henosis, ac lib. 2. cap. 19. uirionem, seu potius uiri legendum uenisse, uirionem, quem admodum etiam ibidem pro suo legendum: infenctibilem pro eo quod est: inaffabilem, maxime cum eodem accedat quam proxime uaria lectio à Feu. ardentio nostra ad marginem adposita: infenctibilem, neque aliter possit transferri uox αργεντος.

80. Autophyes & Hedone. [Sic malo] inquit Rhenan. [scribere] quam αὐτοφύης, nam semper maius cum femina copulatur. Et recte: Grace enim apud Epiphanius legitur: αὐτοφύης; quare etiam sic legi debere censo apud Theodoretum. Quia uox quae per se naturaliter significet iuxta alios interpretes, censo Iren. lib. 3. cap. 19. sic legendum esse. Hedone autem, siue (ut plerique) voluptas, siue ut ab Interp. Iren. delectamentum ueritate perinde est.

81. Acinetos & Syncretis. Recte etiam sic Rhenan. pro eo quod erat corruptissime Agne & Holiotyneris. Atque αἰνετός; legitur apud Epiphanius. ac legi debere apud Theodor. αἰνετός; pro αἰνετός; ipsa Interpres indicat, qui & conceptionem uerit. Solus Irenaeus Interpretis antiquus Homotyneris: lib. 1. cap. 2. cui tamen non correspondet, sed potius syncretis, quod idem uerit posteriori loco: contempamentum.

82. Monogenes & Macaria. [Similiter] inquit Rhenan. reuocantur Grace ab Epiphanius & Theodoro, pro quibus recte interpretes transulerunt uirionem, & fortunatam, uiri mox Tertullianus, seu: beatam, uiri Theodoretus Interpretis pro quo non recte Epiphanius Interpretis, facilitatem.

83. Paracletus & Pithis, Patricos & Elpis. [Primi hi] quatuor ex 11. Aeonis, apud Iren. Epiph. ac Theodoretum Grace: παρακλήτης & πῖθις; matris, uisumque significatiua.

84. Metecos & Agape. [Grace] apud Epiph. & Theod. ueritas id est: matris, quomodo recte transulerunt Interpretis, non uero ueritas id est: moderata, quod in Catalogo perpetam collocat Rhenanus, uiri ante me quoque adnotauit Paulus Leopoldus Emond. lib. 6. c. 4. quomodo etiam in eo quod sequitur, mecum conuenit. ueritas uero, omnibus, quid significet notum est.

85. Ainos & Synctis. [Sic] pro suo lego, pro: Ainos, ex Epiphanius ubi Grace legitur, tum ex propria sua sententia, tum ubi Irenaeum citat, ueritas, & ueritas Latine Semper mens, maxime quum etiam posteriori totius citato Irenaei loco quam proxime accedat, qui uideat exstant, Latine Irenaei aditione. legentis Ainos, pro quo proinde legendum Ainos, Grace aduers. similiter & apud Theodoretum Grace, ac legitur, pro quo Interpretis mentem uerit. ubi etiam castigandus & legendus deus. Videtur eodem rursus Billius, dum sua uersione iustititit. Ainos, pro Ainos, in quo tamen uideatur irrepisse Phoenicis uia Aeonum Bassidis, pro eo quod apud alios Grace Synctis, & Latine intelligentia. In catalogo interim nominum huius 4. uocet pauiimus, uiri reuocantur Lectori liberum eligendi iudicium.

86. Ecclesiasticus & Macariotes. [Similiter] apud Iren. Epiph. & Theodoretum, Grace ecclesiasticus; & Macariotes, & Latine Ecclesiasticus & Beatus.

87. Telerus & Sophia. [Prima] facie censendam legendum Thelectus, eo quod ita legitur Latine apud Iren. lib. 1. cap. 1. non final iuxta utrumque Interpretem, & Grace ubique dicitur, quod ad Epiphanius Interpretis uerit: uoluntatem, & rectus Theodoretus: uoluntarium. Verum preterquam quod m. 3. u. cod. Telerus legitur, quum etiam sit hac uisum coniugatio Aeonum, magis hoc nomen, quod perfectum sonat, hinc loco conuenit. Quomodo uoluntatem magis iudicibus conuenit nomen immobilis & perfecti, quam uoluntarium. De quibus illud Scripca: tunc conueniunt apud ueritas potestates & ueritas homines, Telerus scilicet (nam & sic ubi legitur, non Theletos) & Acinetos uoluntatem. Correspondet etiam magis, quae mox sequitur, Theletis cum milite gloriose comparato, quam Theletis. Et uero etiam apud Iren. legitur: Teleron, siue Telerum, lib. 2. cap. 14. ac 24. Interim eligat Lector quod uolet. In Catalogo Nominum utrumque posuimus, addentes etiam Philicti, de quo Latine sequi, cap. u. 98.

88. In Scholis Carthaginensibus. Ita pro suo lego cum Rhenan. pro In scholis, nam proxime accedit. Vat. 3. In scholis, & ubi ubi legitur: Rhetor Latinus. Docuit itaque Rhetoricam publicis. Et sic mox scholasticorum mentis. Ergo situm argumentum, huius delectationem propter adolecentium quos iustituebat. Adit autem Latine nam Gracum quoque Rhetorem non arbitror desuisse, sequendum utraque lingua iuuentutem eruditam. An uerisimili tale Phosphorus aliquis, an scuti in reliquis Auctoribus in nomine, nisi fortasse quod uelati Phosphorus, id est, Lucifer, Rhetor ille quibus sit, Scholis Carthaginensibus affuerit.

89. quum uirum fortem petoraret. [Argumentum] inquit idem] ausus declamationis. Petoraret cum Accusatus, ut in superbius (a. p. D. Hieronym. pro Cornelio) sedio tribuo desinendum à Cicerone petoratam [scribit] in Epiph. ad Theophilum.

90. quae adclamat. [Gratulantium] inquit idem] adque laudantium, & ad tantam preceptoris sui eloquentiam obsequentium scholasticorum hic uox quae. Apud Gracos qui non solum dicitur esse, sed & aduerbium. Atque etiam hic adclamat ad uerba Iren. lib. 2. cap. 5. In tu, Pheu Pheu, Tragicum enim dicere oportet super hanc nouum fictionem. Quod illustrat Epiphanius, ad hanc hanc Paraphrasin. Sed & iacer [inquit] Irenaeus deridens ipsos ob praedicta, Tragicum illud in medium adduxit In tu, & Pheu Pheu. Tragicum enim hoc uerba ob talem calamitatem licet proferre eorum, qui ridicula hanc nouum fragmenta de scripturam, & eius qui tanta uisum acriter uerborum mendacio suo nomen impo. Ita autem legitur Irenaeus apud Iren. in quo etiam meo iudicio apud Epiphanius. Grace & Latine ueritas: Feu ardentius ex Aristophane in Auitus, & Aiac Sophocles.

91. Familiae Ptolomaei. [Lequitur] inquit Rhenan. de Ptolomaeo Valentini dicitur. Et recte: nam uiri supra dictum esse u. 2. 3. praecipue in qui sunt circa Ptolomaeum, hanc nomen, signem adhibuit Irenaeus, & infra quoque cap. 2. 0. Aucter. Satis, inquit, meminerat Ptolomaeus.

92. quae sicutiorum priuilegia numerorum, &c. [Quae] ualentiniani priuilegia numerorum tricenarii, quaternarii, octonarii, & duodenarii ex elementorum scriptura allegauerunt, habet apud Iren. lib. 1. c. 1. 3. ac 15. & eorumdem constitutionem lib. 2. c. 36. 37. 39. 4. 0. 2. ac 45. Uir uisum materiam ludens ita concludit. Pergat adhuc ut arenam numeros, & calculus terra, & fluctus maris, & flamma caeli, & causas excogitet numeri qui inueniuntur putat. Atque imitator ualentinianorum numeros Platonis supra adnotauimus lib. de Praescript. aduers. haeret. cap. 7. nu. 39. & Irenaeus quaternationem ueritas Pythagoricam nominat, cuius causam explicat Billius seu Scholius in lib. 1. Iren. cap. 1.

93. & nulla alia de pedagogio nomina. [Repetendum] inquit Rhenan.] iuxta morem Tertullianum uerbum: supercellent: & nulla alia supercellent de pedagogio nomina. Ad huc autem ad pedagogia Caesarum. Nam sub Caesariis sacri Palatii legum in libro, cui titulus: Notitia dignitatum militarium Orientis & Occidentis, fuisse pedagogia, Missiuae domitorum. Orientis & Occidentis, unde pedagogio ueritas memit apud Am. Marcellinum, per Metrophorum itaque uisum pedagogia, Aionem pedagogium illud caelestis hic significat Iustitiam uisum c. 13. Chirilli, inquit, & Spirituallium pedagogorum, Inueniunt eos. Aionem pedagogos iustit.

94. Strectia & Syntrophia. [Quid] inquit idem] Strectia siue uisum, ingenue facere me uisum. Aruitur aliquid esse à Graco ueritas ueritas, quod ante significat, eum Accusatio conuenit. Unde quod Strectia. Aut ergo Strectia, aut e uisum, nam sequitur uisum, hoc est, calumni. Non nihil de Strectia. Atque mi. Vat. cod. 2. Strectia, alter, Strectia, sed nec hoc satisfacet.

TERTI
OPET

CAP. LX.

96. Sed hoc exceptio personarum est. &c. In scriptis hoc caput: De Enthymeli abortu partu, procreata a Sophia triginta...

97. In continentia sui fine coniugis Philleti societate. Hunc locum servavit ex Vatis, 3. ms. codic. pro eo quod Rhenanus: incontinentia...

98. Philleti. Mirum est inquit Rhenan. cum quo etiam ego idem sentio, in ms. Tertulliani codicibus, pro Telecto hic legi Philicum...

99. & genus adrahit vitii, quod exorfum quidem fuerat, &c. Vtrum hoc ignorantia patris potius contrahi à Sophia, neque extoritur Logo...

100. deriuat. Ipsi pro: deriuatum est, passiva accipitur, sicut & quod Irenaeus, & explicatur verbi, legentibus, Grace & vicia. Sua autem legit: conata, sicut excelsi, fine enata cum Bilio...

101. modico abfuit, &c. deorari. Ex his verbis castigo apud Iren. lib. 1. cap. 1. sere aborsum fuisse, pro: forte, aut: vere. Atqui: dicitur...

102. nisi bono fato in Horon incurfallit. Ipsi est quod legitur apertius supralib. de Praescript. advers. heret. cap. 49. Tricentum autem...

103. quem & Crucem appellant. Similitur infra cap. 24. Cuius id est, Horon. Casum huius appellacionis habes cap. sequ. ubi dicitur...

104. Carpitur. Grate & vicia. Quam vocem rectius meo iudicio interpretatur Leopardus loco supracitato cap. 84. vindicem, asserentem...

teris Grammatici, vindicta exegit. Ite autem cum 3. ms. cod. declinata inuestigatione patris, pro: de inclinata, eo quod legatur apud Iren...

105. totam Enthymelin id est, animationem cum passione, &c. Enthymelin cum passione separari non posse fieri, sine abiectione, sive exponi, ut habet Auctor, deducit Iren. lib. 2. cap. 25. & 26. Neque enim...

106. Sed quidam exitum Sophiae & restitutionem, &c. Quomodo eiusdem sit cum c. praed. argumenti, ipsud in scriptis: De Horti productione, & ut loquitur Auctor lib. de Praescript. advers. her. c. 7. de Enthymeli & Ectromate, secundum alios...

107. Sed & vultures feminis tantum parere aint. In vulturum enim inquit Rhenan. genere mas non nascitur, sed feminas omnes Austrum ventum aut Eurum ore hians accipiunt, & sic vento vice omnis implentur, Auctor Elianus.

108. & tamen sine masculo mater mettere postremo. Sic lego, omisso & superfluo. Supplementum autem videtur quod videtur desiderari ob illud postremo ex Irenaeo: primo quidem contritari propter inconfumationem generationis, mense postremo, ne huius quoque infileret, hoc est, viri ille apertius, ne hoc ipsum finem habeat.

109. Vbi enim iam Tragedia & Comedia, &c. His verbis explicat quomodo sub finem cap. praed. accepit expoluit, utpote non simpliciter, pro: abiecit, sed pro: factum abiecit. Cuius rei plena sunt non Comediae, tunc Tragedia. Hinc illud Terentii ibidem à Rhenano citatum: Hic hinc Corinthia anus haud imparva, ei dedit exponendam. Liviae lib. 1. Act. 1. paulopost inquit: Ita volus deminualis, inquit, Regis imperio, in proxima alluente, ubi nunc situs Rominalis est, Romilarem vocatam ferunt, paucos exponat. Unde expositio dicitur. Lego autem cum 1. ms. Vatis. cod. citra pudorem, pro eo quod alij, circa.

110. conuertit ad patrem, &c. in preces succidit. I Conterit, inquit idem, absolute. Ita enim iraneus latius explicans, sic habet: In his autem passionibus factam accepit regressionem, & in patrem regressio conata, & aliquandiu ausam tamen defecisse, & simplicem patri factam. Proinde in preces succidit, pro: succubuit, dicitur vrasu sine, de qua supra Tom. 2. de Patient. cap. 5. num. 37.

111. Quidni causa tanti mali. Nam inquit Rhenan. Nus tetrauerat ceteris. Etonibus aliquid de magnitudine & incomprehensibilitate patris communicare. Unde Sophias eius rei cognoscenda capiditas.

112. vacuit. Sicut inquit idem dicimus: decuit, decussit, decuerat, sic Tertullianus vsurpare solet: vacuit, vacuisset, vacuatur. Sic lib. de vera Carne Christi, cap. 7. Nisi quod etiam vacuisset, inquit, tentatoris ingenium, &c. Eodem lib. rursus: Ausim, inquit, dicere, si haec carni non accidissent, benignitas, gratia, misericordia, omnis virtus Dei benefica vacuisset. Item lib. de Pallio, c. 4. Quandoquidem, inquit, labiis vacuatur ab yberum gultu, pro: caruerat, loquitur de Achille. Arbitror vulgaris fuisse consuetudinis, huiusmodi verbi enunciationem.

113. Ignorantia, pauor, metror. Quarto loco additur ab Irenaeo super, sive admittit, quam infra Auctor cap. 15. conternatione vocat, eam in Achamoth agnoscenti, sed in Sophia non videtur eam agnosisse Auctor. Atqui quod hic dicitur (substantia sua, supra lib. de Praescript. adv. her. dicitur ex passionibus materia edidit, sic etiam Iren. & Epiph. quod quam infra Achamoth adscribitur Sophia partu abortiuo, contra dicitur isti ipsi Valentinianos manifestum est. Lego autem paulopost, ordine verborum non nisi immutata: Ibi demum pater aliquando motus per Monogenem Nun, quem supra diximus Horon. Neque enim vnus Horon patris esse possunt: quod significare videbatur prior lectio.

114. In hac promit. In hac, pro super hac, quemadmodum legit Irenaeus Latinus. Atqui: promit, iterum lego cum ms. 2. Vatis. codic. pro eo quod Rhenan. substituerat: praemittit, nisi malis quis legere eodem significatu: emittit quomodo haud dubie legendum apud Irenaeum li. 1. c. 1. Nam quod Grace est apud Epiph. & Theodoret. Vtuntur interpretes, producit, maxime quam sic loquitur Irenaeus l. 2. c. 15. Emisillum, sicut & reliquos Bonas, Horon. Qui interim duas quous sententias recensat, suspicor illud supradictum, per Monogenem Nun, ad marginem ab aliquo fuisse adscriptum, & inde in contextum irrepisse. At enim ille Hunc autem Horon, quidam quidem à Monogene emisillum dicitur, alij vero ab ipso Propatore, (quem patrem vocat Auctor) in similitudine sua. Coniurat autem

OLL

G

H

A hinc videtur Iraneus triacontadem Aeonum, quod Horos excedat illum numerum.

115. femininamare. Quod femininamare (inquit Rhen.) composita ditione Tertullianus dicit, est apud Iren. masculo femina, atque adeo omnino apud illum legi debet, quod ad marginem adnotata Feus. ardentius sine coniuge, cui consentit illud Abbatis Billii: coniugii experte.

116. quia de patris sexu ita variant.] Explicata id ipsum Rhenan. Patrem enim, inquit, aliquid eum coniuge Sige, modo vero pro masculo & femina esse voluit. Huc enim pertinet quod habet infra ca. 34. de Hermaphrodito.

117. Metagoga, id est circumducentem.] Expositio hac Graci vocabuli ex paginarum limitibus in contextum irrepit, proprio interitu (inquit Rhenan.) iusque eius significat, qui in ulteriora ducit, hinc ab Interprete Epiph. traditor veritatis.

118. Enthymefin vero, &c.] Interpret (inquit Rhenan.) Irenaei quam solet intentionem reddere Enthymefin, hic concupiscentiam veritatis. Concupiscentiam vero eius, inquit, cum passione ab Hero separata & crucifixam. Erasmus Roterodamus in Irenaei recognitione & quare pro inventione suae commentatione interpretatus est. Apud eundem quem legatur sciti hic: crucifixam, recte adnotavit Billius restituendum Grace *επισταυρωμένην*.

119. & extra eam factam. Hic est, inquit idem, extra Pleroma Aeonum. Castigalocum Irenaei, ubi legitur: Extra eam factam. Tu scribe: Et extra eam factam. De Pronerbio autem: Malum foras, in Prolegomenis nostris latius.

120. Inspeciatam: Id est (ait Rhenan.) sine specie, & recte nam supra lib. praeced. Inspeciatam similiter dixit.

CAP. XI.

121. Igitur post Enthymefin extortem, &c.] Caput hoc in scriptis: De noua generatione duorum Aeonum, Christi & Spiritus sancti. Atque extortem dixit, vortitiam ante nos adnotavit Rhenanus, quod prius dixerat: relegatam, & Irenaeus separata, item: patris cura & prospectu, quod ille: secundum providentiam patris.

122. ne qua eiusmodi rursus concessio incurreret.] ms. Vatic. incurret, sed illud placet. Apertus Epiph. Interpreti ex Graco: ne quod Aeon similiter ut ille afficeretur.

123. nouam excludit copulationem.] Excludunt (inquit Rhenan.) ius, dum incubando pullum emittunt. Plinius: Columba excludunt viginti die. Supra autem dixit: Et gallina fortita est de suo patre. Monogenes quoque est Iesio Christum & Spiritum sanctum peperit. Itaque apte hoc verbo usus est. Porro praeterquam quod hic faciat Monogenem masculinam, & Spiritum sanctum feminam, aut nouum masculinum coniugium, nouam copulationem Christi & Spiritus sancti, quam etiam absurdum id esse dicit Irenaeus lib. 2. cap. 15. quod sic aut excedatur numerus tricenarius Aeonum, aut Aeonis istis dici non possunt.

124. concinnationem Aeonum.] Apud Irenaeum, inquit Rhen. legitur: A Christo & Spiritu sancto consummatas esse Aeonas. Quare fieri potest, ut Tertullianus scripserit, consummationem, quod verum sit officiantia librorum in concinnationem. Nam infra: Exinde refecti sunt, inquit, & constabiles sunt, & in requiem ex veritate compositi. Et tamen quia sequitur: Christi, erat inducere Aeonas in naturam coniugii uniti, non male quod ait hic: concinnatio. Nisi fallor enim, quod Irenaeus compingit vocat, Tertullianus concinnationem dicit. Haec enim illi. Ergo vero quum Graci sit eximie & rone quod consummare sui omnibus numeris absoluerit Interpretis transierunt, omnino lego: consummationem, maxime quum plura officia Christo & Spiritu sancto hic proponantur.

125. inducere Aonas naturam coniugiorum.] Irenaeus: Docuisse eos naturam coniugationis, quare mihi vultur etiam hic legendum: docere, pro: inducere.

126. & innati concinnationem.] Irenaeus: comprehensionem. Accipitur itaque concinnatio pro comprehensione: nam sequitur, quod carere eum non fit, nec comprehendere. Siue autem legas eum esse. Illam magis doctrina denotabo, peruerfitatem, siue cum ms. Vatic. 3. illud magis denotabo, doctrina peruerfitatem, perinde est.

127. incomprehensibile.] Recte Rhenan. adnotavit similiter accipiendum apud Irenaeum in comprehensibile: pro: incomprehensibile. nam ex Graco verit Abbis Billius: in eo quod de patre Patris comprehenditur.

CAP. XII.

128. Itaque omnes forma & sententia perquantur, &c.] In scriptis hinc capiti datus: De nouo fructu ex omnibus Aeonibus compacto, quem Iesum vocabant, & angelis satellitibus. Esse autem eundem ab Irenaeo, quem de praecedentibus, docet Irenaeus lib. 2. cap. 15. quod sic quatuor plures quam xxx. constituantur Aeonis, quibus si addantur & angeli facillites, erunt sine numero. Legi autem ex Irenaeo tam Graco quam Latino: sententia, pro: scintilla, nam mox iterum sequitur: vnum iam omnes, etiam formam, nedum sententia.

129. Omnes refunduntur in Nus, in sermones, omnes in homines, in Christos.] Sic prorsus castigandum est hic locus ex Irenaeo tam Graco quam Latino, cum ut correspondeat suis masculi coniugibus, tum quod videatur eius duntaxat Aeonum coniugationem censere, qui nouas productiones adiderit. Antea desiderabatur in sermones, quod correspondere illi: in Zoas, & quarto loco legabatur: in Philetos.

130. & quae femina, in Alethias, in Zoas, in Ecclesias, in Spiritus.] Similiter & iste, nam Sigas nullo pacto consentit cum Nis, cuius uxor Alethia, deinde Christus correspondet Spiritus, qui dicitur quum postremum producti sunt loco, etiam in Ecclesias, in Spiritus, contrarium ordine transponendum, neque vero Christi, immo nec Phileti coniugatio fuit fortunata, quare: in fortunatas mutauimus: in Spiritus. Mutata autem (inquit Rhen.) non hic tantum, sed alibi frequenter numerum, elegantia rursusque causa.

131. Ouidius Metamorphosis suas deluisset hodie matrem cognouisset.] Puta (inquit idem) Aeonum sferum apud Valentinianos. Clarius autem dicit Auctori: in requiem ex veritate compositi, quod in calce c. praeced. dixerat: & eam inducentem quietem, pro: in quietem. Patrem vero iterum inuenit, quod Irenaeus: Propator, ac filiorum & nepotum nomine, Nis intelligi, & catros: Aeonas ex illo eiusque progenie productos.

132. Pleromate liberato.] Nam (inquit Rhen.) Aeonis Pleroma concusserant, Etyho negotium facessit. Nunc vero ordinato & compositis, ac per Christum & Spiritum sanctum in Iesum Aeonis, nullum amplius periculum erat Pleromati. Effectum enim calabat propter quod venerat. Nempe soluta res, & Pleroma mutatum, atque confirmatum, ne qua similis concessio rursus incurreret.

133. Videamus quomodo, &c.] Ex hoc loco (inquit idem) videtur Tertullianum maris fuisse accellam, ut in Carthaginiensi agro versantem.

134. ad symbolam.] Collationem (adnotat idem) symbolam (pro quo corripit Legendensis) aditio: symbolam, & mox: cymbala: vocat, quare: collatio ad inquit in commune confertur. Hinc A symbolus, qui nihil in medium confert. Recte itaque Turnebui lib. 2. ad 28. c. etiam apud Tertullianum in Andria legendum: symbolam dedit, non: symbolum, quod quidem eod. hic etiam perferant legunt.

135. nouis fratribus & magistris.] Nouos fratres (inquit idem) appellat propter nouam & postremam copulationem & Monogenem masculinam. Magistros, quia missi erant ad consummandos Aeonas in situandos. Legi vero ex 3. ms. Vat. coll. spiritu sancto, pro: spiritu.

136. ex are collatio quod auit.] Quamquam hic (inquit idem) collationis & symbolae sit mentio (nam Tertullianus: confertur, inquit, in medium. Et mox: vnum, inquit, omnes bonum conferebant. Item Irenaeus: Vnum quomodo, inquit, eo quod habebat in se. Irenaeus forensissimum conferentes, collationem fecit. Rarum max: Et locandi Christi, quem Soterem dicitur (ex collatione consummata fabricati) Nihilominus quando vultu exemplaria conspicerent habere are collocatio, videro non tam collatio legi posse, quod omnibus obuium est, quam collocatio: pro: are mutatis & alio, quod in vnum confertentes boni viri, & apud amicum negotiorum interuentum collocantes, sic illum cum ornati, tum adiuuanti, prout ab eo ibi cauentes. Sane apud Irenaeum alio loco de hoc ipso Sotere legitur: in eum deponentibus, velut florem suum, ut collocatio in se hic depositum. Idem sensus erit, si are collatio legas, aut certe non magnopere diuersus. Equidem apud veteres multa habent are collatio, & vobis peribit in scriptis: inquit, in medio. A. E. R. COL. Ad quem morem fortis est hic addit: Tertullianus. Haec enim illi. Ego vero quamquam Vat. 2. eod. legant: collocatio, tamen primum collocatio, quod ad id quam proxime accedit, quod habet aliter. ca. 17. verbi paulosus citat Irenaeus confertis. Ridet autem hic Valentinianorum auentiam Tertullianus, qui Aeonas Iesum velut are collatio produxisset, statuit, quum tamen eos vnum omnes efficit fuisse asserant. Sic Abbas Billius in Irenaeum, apud quem in Graco contextu censeo legi debere *εσθλα*, & quod Interpretum Latino probolam, pro eo quod Graco est *εσθλα*, & Latine probolam, quo reseruisse videtur Interpreti Epiphanius, dum vertit: probolam, & emilliones, quippe quum hoc postremum significet *εσθλα*, ut supra adnotauimus nu. 68.

137. de patritiis.] Irenaeus: patryonymice, Graco apud Epiphanius, *πατρωνυμικός*, quod eleganter vertit Abbas Billius: patris nomine.

138. & omnia.] Sic etiam Interpreti Latino Irenaeus, quare & Graco censeo legendum Billius, *εσθλα*, quod ipsum confirmatur ex illi dicit ca. 37. quem & omnia nuncupant, quomodo primum etiam transserendum videtur eiusdem li. ca. 15. ubi legitur: quem etiam suum esse dicunt.

139. gaculum Aesopi.] De hoc prouerbio inter Prolegomena.

140. Pandorum Heliadi.] Irenaeus (inquit Rhen.) lib. 2. cap. 19. impia Valentinianorum formata & Philo Epiph & Poetis ostendit esse de iurpita. Quod autem, inquit, saluatore ex omnibus factum esse Aeonibus dicitur, omnibus in eum deponentibus, velut florem suum, non extra Heliadi Pandorum nouum aliquid afferunt. Quia enim ait ille de illa, hoc hic de Saluatore insinuant, Pandorum intrudentes eum, quos vni quique Aeonum, quod habere optinuit, aduertit ei. Idem e. 37. eiusdem lib. Sed neque de Paulo quidem, inquit, tacendum est, sed exigendum ab his, in cuius Aeonum typano Aposyllanobus traditus est, nisi forte in Saluatore compositi eorum, qui ex omnium collatione subsistit, quem & omnia nuncupant, eo quod Irenaeus omnibus. De quo & Heliodus poeta splendide significat: Pandorum, id est, omnium manus, nominata eum, ab hoc quod ca.

TERTULLIANUS

similis optimum minus in eo fit collatum. Et paulo post: Et non solum, inquit, per Hecodum hoc operata est mater eorum mysterium dicit, sed & Pindarus sic sapienter valde, ut calet Demingio in Pelope, cuius caro in patris a parte diuisa est, & ab omnibus Deis collecta, & allata, & compasta, Pandoram hoc modo significauit, ex qua & isti compuncti eadem secundum eos dicentes, eiusdem generis & spiritus sunt cum ille. Rursum lib. 4. cap. 2. Valentinianus vocat peruersissimos Pandorae Sophistas. Quem patrem, inquit, voluit eorum audire hi qui sunt Pandorae peruersissimi Sophista? verumna Bythum, quoniam sanctissimam fecerant, an matrem Aeoniam? (sic enim lego, pro eorum) an Trigenitum? Porro fabulam Pandorae habes apud Hecodum. Et meminit eius Tertullianus lib. de Cor. militi. Si fuerit, inquit, aliqua Pandora, quam primam femininatum memorat Hecodus, hoc primum caput coruonum est & Charitibus, quum ab omnibus muneretur. Vide de eadem adnot. nosse in e. 7. dicit lib. Cor. milit. num. 64.

141. Accipiatnam. Arbitror (inquit idem) Accium istum Accium non fuisse dissimilem. Huiusmodi patina mentionem facit Antonius Seneca lib. 15. epist. Memini, inquit, fuisse quondam in sermone nobilium patinam, in quam quicquid apud laicos solet diem deducere, preparans in damnatum suum, & postea congererat. Veneris sponte, & ostrea tenens circumcincta quia aduenit, interuenientibus dissingebatur cibus, & tunc dispersa sine ullis offibus nulli conseruauerunt. Pigeat esse singulis, coguntur in unum saporem. In cana fit, quod fieri debet futuro in ventre. Et paulo post subdit: Graues est, inquit, luxuriari per singula, omnia semel in eundem saporem ver saponatur. In eadem epist. paulo ante meminit Satorum gari: Quid illud, inquit, Satorum garum, pretiosum malorum piscium sanem, non creuit uere salis tunc praecordia? haecenus ille Talem. Acci quoque patinam fuisse reor.

142. Nestoris coectum.] Videtur (inquit idem) hic Nestor scriptor aliquis fuisse, vel insignis quae magister. Proinde vel Coectum fortassis legi poterit, quasi à Cocco, quod granum Graeci dicunt, & adlocatur, vel Coectum, quod esse adligi conuenit, et uelle & popanere conuenit. Vt et etiam Coectum uox esse derivata à ceco, ut intelligat veteris cibarium genera in unum congerita.

143. Miscellanea Ptolomaei.] Apparet (inquit idem) opus fuisse ex diuersis coectum. Verisimile est Angelum Politianum Aduersariis suis hinc titulum mutatum, nam constat eum lucubrations Tertulliani legisse, tametsi hoc uocabulo Apuleius quoque utitur. Vnde uero m. 3. cod. legitur, sed obsecrare satis, Ptolomaei phionici forte Ptoleoni. sed in contextu nihil immutandum duxi.

144. Quam propius fuit.] Sic Cicero (inquit Rhenan.) loqui solet. Nihil propius factum est quam ut ille occideretur, id est, paululum abfuit.

145. de Atticis historiis Pancarpium. Vnde m. 3. cod. de aliquibus historiis. Quisquam uideantur legisse pancarpi panitarpium, ego cum Rhenano uerim Pancarpium. Nam, auctore Festo: Pancarpi dicitur uox ex eorum genere forum facta. Secundum Manichaeum D. Augustinum irridens, qui ueteri Instrumento ad litteram filium haberet: Sed forte, inquit, post Dareti & Entelli certamen, Iacob & ipsius pammachiam expectare uoluerat. An numerum Amoreorum, an Pancarpium in Arca Noe consistere disposuerit? Significat, secundum illud quod Genes. 6. c. legitur: Tollis lignum tecum ex omnibus felis quae mandi possunt, & compositibus quod re, et erunt tibi quae illis in cibum. Hoc uocant ille Pancarpo. Porro Pancarpiae uox non melius uera non male compositi Soteri Valentinianum ex omniua despiratione conset.

146. sigillarium.] Respondeo (inquit Rhenan.) Iudicium factum istam Deum, in signum uel cum appellans, nam sigillaria eo significata ab Auctore accipi adnotauimus supra T. 2. l. de Orat. c. 12. p. 19.

147. Angelos triangulos. In hoc autem sibi contrariantur Valentiniani, quod hic angelos productos faciant ex omnibus Aeonibus, infra uero c. 20. ex Demingio productos.

CAP. XIII.

148. Continet hic igitur ordo primam processionem, & c.] Non aliud hoc est caput quam Epiloque praecedentium, & transitus ad nouas fabulas.

149. primam processionem, & c.] Hanc tractauit Auctor supra e. 7. & 8. Sophiae uero calum & Horti opportunitissimum auxilium. cap. 9.

150. Enthymecos & coniuunctae passionis expiatum.] Id est (inquit Rhenanus) expiationem, liberationem, & purgationem, de qua c. 10.

151. Christi & Spiritus sancti paedagogatum.] Huc pertinet illud de istem, c. 11. Et ab eius officii societate, duae scholae, duae cathedrae.

152. Aeonum tutelarem reformatum.] Reformatum dixit pro reformatione. Hoc supra uocant consummationem. Metaphora est à tutoribus puerosum sumpta. Tuere autem Christus & Spiritus sanctus, perinde ac tutores, Aeonibus praesent. Et adeo ante: Exinde refecti & constabili sunt. Tractator uero istud eadem cap. 11. Atqui proprologo, Aeonum, pro: Aeonem, ex m. 3. Vatic.

153. Soteris pauoninum ornatum.] Hoc cap. 12. Sicuti autem (inquit Rhenan.) pauo coloribus gemmatibus (ut alibi Tertull.) insignis est, ita Soter Valentinianorum ex omnium Aeonum desolatione confectus.

154. Angelorum comparatiuum antistatum.] De hoc item c.

praeced. Vsurpat autem (inquit idem) antistatum, iuxta quartam inflexionem, pro prelatione sive praeceminentia. Quum autem dicit: comparatiuum antistatum, coniungit contraria. Si quidem comparatio peraequationem secum adfert. Quid enim est aliud comparare, quam aequare uelle eum, qui comparatur est, ad quem fit comparatio? Et antistatus eminentiam significat, eum diximus ad ueritatem comparationi. Sicuti itaque Valentiniani, qui angelos facti sunt pariter generis Christo adfuerunt, quem summa singebant excellens praeditum.

155. Vos ualete & plaudite.] Hoc sine (ut idem adnotat) Comedia apud ueteres claudebatur in publico recitata.

156. Alia autem trans sipharium cothurnatio est.] Est sipharium (inquit idem) auctore Festo, genus uel mimicum, quomodo in quibusdam codicibus legitur inimicum, sed perperam. Itaque siphario scena uelabantur, ne spectatoribus omnia paterent. Et inde prodibant actores. Hoc uocabulo usus est Iuuenalis Satyra octaua.

Consumptis opibus uocem Damaspippe locasti Siphario, clamouit ageres ut Phasma Catulli.

Siphario, id est scena, figurate, ut pars pro toto accipiat. Antistate Seneca lib. de Tranquillitate uiae, c. 11. loquens de Publio Aemiliano: Publius, inquit, Tragicus Cemicique uehementior ingenio, quibus mimica inepias, & uerba ad summam caueam stentantia reliquit, inter multa alia cothurno non tantum sipharii fortior; & hoc ait: Cuius potest accedere quod cuiquam. Vbi uidere est sipharia ad scenam Comediarum & Mimorum proprie pertinere, sicut cothurnus Tragediarum est, Apuleius lib. 1. de Asino aureo: Oro te, inquam, aulicum tragicum dimoueto, & sipharium senicum complicato, & cetero uerbu communitus. Idem alibi: Aulao subducito, & complicato sipharii scena disponitur. Tertullianus in principio huius libri: Ceterum, inquit, tota in adytis diuinitas, tot sipharia portarum, totum signaculum linguae, simulacrum membri uilius reuelatur. Sic enim castigauimus, quum ante legeretur: tot sipharia portarum. Sipharii meminerunt Donatus & Probus Grammatici. Legimus aut sipharium, & sipharium. Porro Pleroma istum, quod Heros custodit, sipharii loco est. Vnde exponens enim quod dixit trans sipharium, subiecit, extra pleroma dico. Est ergo sensus horum uerborum. Alia trans sipharium cothurnatio est. hoc est: Alia longe atrocior Tragedia est uerum, qua extra septum ac circulum pleromatis acciderunt. Tragediarum actores uideantur cothurno, calciamenti genus est, Comediarum, socca. Vnde aliquid etiam supra m. 8.

CAP. XIV.

157. Namque Enthymecos, & c.] Caput hoc in scriptis: De Enthymecis siue Achamoth, quod obreleuatione affecta fit morore, metu confertatione, & ignorantia. Quod istum habet etiam supra l. de Praescript. adu. her. c. 49. & apud Irenaeum, Epiphanium, ac Theodorcum.

158. siue iam Achamoth.] Similiter appellabatur ab Irenaeo & Grace ab Epiphano & Theodoro a quoque, quod hic nomen inter pretabile uocatur Auctor, & mox in eadem sententiam inquit: Achamoth uide, adhuc quaeritur. Feu ardentius interim uocis huius Erymol. ex Hebraea uoce Hachamoth deducit, ac si Sapiensiam dicas.

159. in loca luminis aliena.] Alienus (inquit Rhenan.) cum Genitino. ut in lib. de Resurr. carnis. In re, inquit, aliena salutis. Similiter infra cap. 26. salutis alienum.

160. quod Pleromatis res est.] Ergo (inquit idem) lux est in aera Pleroma, & extra illud tenebrae, immo uacuum. Irenaeus uibrata uocatur loca uocatur, quod istum in cibumate Pleromatis obseruauimus, ut illud lucidum, medium uero tabulatum obscuro sustinuit uocandi.

161. in uacuum atque inane illud Epicuri.] Epicurus (eodem adnotante) una cum Leucippo, Democrito, & Metrodoro, adferte indiuidua quidem multitudinem infinita, inane autem magnitudine infinitum. Inane autem uacuitatem esse corporis, auctor Plutarchus. Atqui istud latissime refutat Iren. l. 2. c. 4. 7. ac 8. Cenoma uacuum illud appellans, quomodo etiam Grece apud Theodor. tum xiv. quare recte Abbas Billius etiam apud Iren. l. 1. c. 1. est legendum xiv. quare, pro: exuare, maxime, quum loca luminis aliena, Graeci eum uocant. Et proinde etiam legendum Latine apud Irenaeum: in uacuo, ac uacuitate locis, pro eo quod est: in uacuo uacuitate loci, & c. deservisse, magis ibidem placet quam: de ieruisse. Idem Irenaeus l. 2. c. 19. diuersis uerbis scribit, Valentinianos uibrata & uacuum ad Democrito & Epicuro iunxisse.

162. defectua licet & abortiua genitura.] m. 3. Vatic. cod. & ceteri: deueliua, sed lego cum Rhenano defectua, quia (inquit) subauditur, existente Si quidem Hellenismum refero oratio, & uerba quae praecedunt: Nec forma, nec facies, referuntur ad genituram, non Enthymecum. Significat autem hic genitura, partum qui informis erat, nec ulla praeditus specie. Quo uocabulo in superioribus libris non semel usus est. Vt in lib. de Patientia: Totius, inquit, geniturae tributa dignis simul & indignis patitur: occurrere, & l. de Resurr. carn. infra: Nam & exinde, inquit à benedictione geniturae. Alioqui huiusmodi Horosopum genituram uocant, ut apud Iul. Firmicum est uidere, & genisim. Sueton. in Catigula. Consulenti, inquit, quoque de genitura, nulla Mathematicus certissimam necesse appropinquare affirmant.

163. Dum ita retum habet.] Hellenismos est iterum (ut idem adnotauit.) Nam Graeci dicunt quod est uerba uerba, id est, bene bene corporis, uerba uerba uerba uerba, id est, medicorum habeo pecuniarum. Sic hic Tertullianus. Dum ita retum habet, ut uerba uerba uerba

GLL

G

H

A no verus est. Aetologica seu Elliptica constructio est. Equidem quando Genitivum regit verbum, dispositionem significat, ad nos. Philostratus in Ioniis, ubi dicitur: *et ceteris*. Ceterum nemo mirari debet. Graecae loquendi consuetudinem Terullianum imitari subinde. Nam id temporis nihil exstabat apud Latinos in sacris praeferentibus, Testamentum, tantum videtur. Romanae Urbis Episcopus opuscula quaedam scripsit, et Apollonius, auctore Hieronymo. Legenda ergo Terullianus in studio sacrarum litterarum, Ignatium Antiochenum, Polycarpum, Papiam, Quadratum, Aristidem, Agrippam, Egeppum, Iustinum Philosophum et Martyrem, Melitrem Arianum, Theophilum Antiochenum, Apollinarium, Dionysium Corinthium, Pnythium Graecum, Tatianum, Philippum Cretonem, Musianum, Modestum, Bardejanem, Irenaeum, Pantanum, Rhodanem, Clementem Pantani discipulum, Miliadem, Apollonium, Serapionem, Theophilum Caesariensem, Bacchylum Corinthium, Polyeratam Ephesinum, Heraclitum, Maximam, Candidam, Apionem, Sextum Ibrahimum, et similes scriptores alios Graecae.

164. flectitur à superioribus Christus flectitur (inquit idem) subaudi ex commiseratione. Et legitur mox: hac misericordia functus, non sine spiritali fructu societate, recurrit Christus in Pleroma. Irenaeus: Misertum autem, inquit, eius superiorum Christum, &c.

165. deducitur per Horon.] Hic fingitur (inquit idem) officio suo Horos, alius etiam potest, ut supra relatum est. Verum alius est Irenaeus sententia, qui loco istius habet Christum per crucem (qui etiam Horos) extensum. Cui consentit etiam Theodoratus. Atque adeo hinc videtur aliam rationem cur Horos crucifixus dicitur.

B 166. abortum vitellud.] Graecus apud Iren. *εργος*, Latine abortus. Hinc illud Auctoris supra li. de Praescrip. adu. her. c. 7. de Enthymei et Ectromate, ubi dicitur: *ac locum Hieron similem addaximus.*

167. solius substantiae, non etiam scientiae forma.] Irenaeus (Rhenano etiam citante paulo clarior, hac virtute formasse formam, quae esse secundum substantiam tantum, non etiam secundum agnitionem. Clarior sit autem istud ex eo, quod paulo post sequitur: quem si omnino non noverat, et inuisibiliter operatum, quomodo lumen eius ignotum cum ipso, id est, aequae atque ipse Christus illi ignotus erat, requirebat.

168. Et tamen cum aliquo peculo relinquitur.] Virtus quidem infra, c. 25. simili phrasi, quomodo inquit, peculum quoddam seminis spiritualis, verum non ad illud hic relatio est, ut potest quod à matre Sophia illa habebat, ut istud à Christo, nempe id quod sequitur: odorem incorreptibilitatis.

169. quo compos casus sui, &c.] Clarior (ut etiam adnotavit Rhen.) Irenaeus: ut licentius passionem, quae erga illum esset, per separationem Hieronymus, concipiat eorum quae meliora essent, habens aliquam odorem immortalitatis, relictam in semetipso à Christo et Spiritu sancto. Ergo quod Terullianus casum, id Irenaeus passionem vocat, ut sit compos casus, id est, passionis.

C 170. Vltus est.] Sensus est, inquit, idem versus ut rebus nomina tribuantur et appo. quam liberaliter. Hic venit mihi in mentem Proverbi illius veteris. Expediat habere multa cognomina. Quare etiam retinetur vocem liberalitatis, pro eo quod Var. 1. ms. libertatibus.

171. Enthymei de adu fuit.] Est enim, inquit idem, Enthymei veritale nomen apud Graecos, nempe derivatum ab *εὐθυμοῦ*.

172. Sophia de matre manat.] Irenaeus: Quapropter ipsam vocantur duobus nominibus: Sophiam paternaliter. Pater enim eius Sophia Virgaque lectio bona est, nam fuit Sophia, pater et mater Achamothe.

173. Spiritus sanctus ex angelo accipit Christi.] Sic lego pro: Christum, quod nullo sensu habebatur. At si dicat: Spiritu sancto nomen accipit Achamothe ex angelo Christi, id est, Spiritu sancto, quem, vel Rhenano etiam adnotante, Valentini qui Christo adtingebant, tamquam angelum quendam. Debet enim istud correspondere ei quod habet Irenaeus: et spiritum sanctum, nempe vocari, ab eo, qui est erga Christum, spiritus, se enim id propterea legendum, pro: spiritus Omnitro item cum 3. Var. ms. vocem se. ubi legatur A quo delecta se factam fenferat desiderium.

174. finon idem Horos qui matri eius tam potestere videtur.] Potest quia mater Sophia, uti supra est ca. 9. et 10. nisi bono fido in eum incertus fuit, in reliquis substantiam fuisse desolata. Atqui refertur hinc loco Irenaeus, et non potuisse apprehendere illud, quoniam exortabatur ab Irenaeo, pro: non potuisset, nam similiter ex Graeco translitit Abbas Billius.

175. ut etiam inclaravit in eam Iao.] Apud Iren. legitur (inquit Rhen.) Iaoth. Et sic Horon, inquit, coequentem eam ne aduersarius irrueret, dixisse Iaoth. Verum ego cum Iren. Epiph. et Theodorati Graeci exemplaribus, putavi etiam legi debere: Iao. et omitti: coequentem aduersarius, quae Graecum non est, uti etiam videtur ex Graeco Abbas Billius, nec dissentit Fen-ardentius, qui istud etiam adnotavit: Terullianus, inquit, non aliter explicat, quam sequit exclamationem: Torro Quirites, aut Fidem Caesaris. Epiphanius contra heres. 26. Iao principem in primo caelo ab illis collocatum scribit. Macrobius li. 1. Saturnul. ca. 18. inter plura alia et hoc nomen à Paganis adtributum fuisse Soli, probat hoc oraculo Apollinis: Intellige Iao esse omnium summum Deum. Diodorus Siculus li. 5. Bibl. 5. ignorantia vocis Iehoua deceptus somniat, Moysen apud Iudaeos, à Deo qui vocetur Iao, leges accepit somniat. Moysen apud Iudaeos, à Deo qui vocetur Iao, leges accepit somniat. Moysen apud Iudaeos, à Deo qui vocetur Iao, leges accepit somniat. Moysen apud Iudaeos, à Deo qui vocetur Iao, leges accepit somniat.

D 176. Age nunc, discant Pythagorici, agnoscant Stoici, &c.] Tertulianum hinc capiti delimitur. Quod ex his passionibus Materiam ditionem traxerit. Atque quod Stoicorum et Platonis quae

176. Age nunc, discant Pythagorici, agnoscant Stoici, &c.] Tertulianum hinc capiti delimitur. Quod ex his passionibus Materiam ditionem traxerit. Atque quod Stoicorum et Platonis quae

177. Fidem Caesaris.] Fortassis (inquit Rhen.) hic significat hoc ignotum vocabulum. Quasi Horos ille casus Peremissus, videtur Enthymei tantae temeritate irruere, dum lumen illud amissum expulsi, quomodo in summo periculo non superest aliud remedium, inclarauerit Fidem Caesaris, quae non potest impleri, nisi in auctori casu.

178. inde inuenitur Iao in scripturis.] Non eximio Auctorem de scripturis sacris loqui, sed non aliud velle quam quod habet Irenaeus. Vnde et nomen Iao factum dicitur.

179. nec habens superuolare Crucem, id est, Horon.] Irenaeus Hellenismus est, inquit Rhen. Graecum enim habere, pro posse etiam, Philostratus in Ioniis: *εὐθυμοῦ*, id est, non habens apprehendere, id est, quomodo non possit apprehendere. Vide similes phrasas supra Apok. ca. 17. et 18. Irenaeus nihil habet aliud quam quomodo non possit pertransire Horon, sed addidit: crucem Tertulianus, ut conueniret locum quomodo ibi dicitur.

180. quia nullam Cautilaureolum fuerit exercitata.] Phrasa Tertullianica: exercitata lauroolum. Atque inquit Rhen. Nomen poeta Lauroolum factum, et Leontium in carcere scriptis fuerit. Post hanc Cautilaureolum, qualis Laberius quosque fuit, dum Mimos composuit, quorum vni Phajmari nomen fuit, alteri Laurolo. Viri quae meminit Luceus Satyra 8. his versibus: *Consumptis opibus vocem Danae prope locali Sipario, clamolium aeger vni Phajmari, Lauroolum velox etiam bene L. cunctus egit, Iudice me dignus veta cruce.*

Sic Laberius Mimus quendam, ut auctor est Cell. Cephinam inscripse, alium Alexandriam, alium Eulionem. Ergo in Laurolo Mimos inuex agebatur in cruce: idque apud populum fidei representabatur. Ad Domitianum fontem quendam capitales noxae conuictum ac damnatum seruo insitit in cruce suffragi, atque ab vtraque postea in corpore, et haeculum rei vera populo exhibitis. De quo facto per quosdam elegans Epigramma apud Martialis, exstat li. 1. *Id est huiusmodi:*

Qualiter in Scythica religatus iupe Prometheus Affiduum viuo pectore paui autem, Nuda Calydonio sic pectora praebuit vrsio, Non fallax pendens in cruce, Lauroolum. Viuebant laeni membris fillantibus artus, Inque omni nulsquam corpore corpus erat. Denique supplicium dederat necis ille paternae, Vel donum iugulum foderae enic nocens: Templum arcano demensis potuierat auro, Subdidit carnis vbi tibi Roma faces: Vicerat antiquae sceleratus crimina fame, In quo, quae fuerat fabula, poena fuit.

Laurooli Mimi Roma representari Suetonius mentionem facit in C. Caligula, Lauroolum Mimus vocans: sic enim in quibusdam ediculis legitur. Et quomodo in Laurolo Mimos, inquit, in quo adior prius se ruina, su potius propterea de ruina, sanguinem vomuit, nec plures secundarum certatim exheremum artus darent, cruce non abundauit. Iosephus antiquitatum lib. 19. C. Caligula mortem de scribens, velat explicat argumentum Laurooli Mimi, dum inquit de illo siquidem spectaculo, duo ei auguria pronouerunt. Mimus namque est introductus, quo actum est, ut iudex deprehensus crucifigeretur. Et Panormius fabulam saluauit Cyntia, in qua et ipse occisus, et omnia Myrrha videbatur, atque sanguis Mimica arte distillans. Tertullianus, qui omnis antiquitatis peritissimus fuit, sensus huius est: Enthymei non fuisse exercitatum in cruce, in agenda fabula sua quam Cautilaureolum, Mimos, inquit, in quo adior prius se ruina, su potius propterea de ruina, sanguinem vomuit, nec plures secundarum certatim exheremum artus darent, cruce non abundauit. Iosephus antiquitatum lib. 19. C. Caligula mortem de scribens, velat explicat argumentum Laurooli Mimi, dum inquit de illo siquidem spectaculo, duo ei auguria pronouerunt. Mimus namque est introductus, quo actum est, ut iudex deprehensus crucifigeretur. Et Panormius fabulam saluauit Cyntia, in qua et ipse occisus, et omnia Myrrha videbatur, atque sanguis Mimica arte distillans.

181. ut delectata passioni illi suae in tetrica multiplici perlepa.] Sic propterea legendum: ut sensus cohaeret, omnia conuentionem atque. Nam idem vult quod dicit Rhen. quoniam complexa fuisse passionem, suae, ut vixit Billius, passioni mulierariae, et quae multiplici passibus consistat, implexa fuisse, omni genere eius, nempe passionum, capiti adfigi. Illud autem merore, quod non perperetia occupum, intelligi debet ex Irenaeo, quoniam non adprehendit lumen.

182. Nec ut mater eius, &c.] Sensus est (inquit Rhen.) Aliter autem, et longe infelicis actum fuit cum Enthymei filia, quae cum matre eius Sophia, seruatura maiestatem Bythi patris. Nam mater per Horon purgata à malis fuit, et deinceps confirmata. Atque hoc est quod Irenaeus: Et non inquit, quem admodum mater eius, prima Sophia, non demutationem in passionibus habuit, sed contrarium. Quod D. Passiones eius non sunt immixtae, sed aucta potius. Adnotatum autem mox ex 3. ms. Var. eod. vocem Gailect.

C A P. XV.

183. Age nunc, discant Pythagorici, agnoscant Stoici, &c.] Tertulianum hinc capiti delimitur. Quod ex his passionibus Materiam ditionem traxerit. Atque quod Stoicorum et Platonis quae

epitio fuerit esse Materiam in am omnium rerum principium. In
supra dictum est in praed. adu. Hermogenem. (cuius & infra cap. 1. q. 1. q. 2. De Pythagorico
mentione facit) maxime cap. 1. nu. 10. ac 11. & cap. 8. nu. 32. De Pythagorico
mentione facit) maxime cap. 1. nu. 10. ac 11. & cap. 8. nu. 32. De Pythagorico
mentione facit) maxime cap. 1. nu. 10. ac 11. & cap. 8. nu. 32. De Pythagorico

187. Mercurius ille Trimegistus. De hoc, quem Mercurium
Egyptium ibi nuncupat, latius infra lib. de Anima.
186. magister omnium Physicorum. Physicorum inquit Rhe-
nanus, nomine Philosphos intelligit. Sic l. adu. Marc. ut plerique
Physicorum formidauerint initium ac finem mundo constare. E-
go vero non quo sua Philosphos Physicorum nomine intelligi puto à
Termini, sed solum eo, qui de Naturis scripsit. Sic enim loquitur
lib. 5. adu. Marc. Physic. id est, naturalis superstitiosus elemen-
tum.

187. Auditus conseruacionem genis aliud passionis. Ad illud
ad id quod praedixit. Insuper addit ad hoc flutu conseruacionis
in Christum, a quo uincitatur. Verum hoc genus passionis
latius tractat cap. sequ. Ex qua, ut hic subintelligitur, omnis anima mun-
di id est, ut ab illis quatur, animalis, seu animalis substantia, dicitur
constituit.

188. etiam ipsius Demiurgi, id est, Deinostri. De hoc latius
cap. 15.

189. Auditus merorem & timorem, &c. Simile est illud Iren.
De timore autem & tristitia reliqua initium habuic. Qui recto
ad id: Et quidem enim Tragedia hic multa est. Et phantasia inueni-
tione illorum aliter atque aliter grauitat exponenda, ex quali pas-
sione cuiuslibet elementis, sic enim lego, substantia generationem accer-
perit. Nam & Auditor sepe variat. Supra enim ca. 49. lib. de Praescript.
adu. her. pauore, inquit, euebra facta sunt, quarum hic nusquam
mores, ex timore & ignorantia, quod infra cap. 22. appellat nequit-
tiam meroris, spiritus nequitiae & malignitatis, ex tristitia & la-
crymis, quod ipsum hic late profertur, humida fontium, flumi-
num maris, marisque, ad idem dicitur, & salores, & quibus quasdam
dulces aquas ortas ex renas mox dicitur. Quibus hic paulisper ad-
ditur, ex conseruacione & pauore corporalia elementa ducta
sunt, nec nempz, caris, & aqua & terra, ut sit quaedam ex par-
terperitio. Ad idem & rificum illuminatorum, ex quo lumen effulgit.
Denique infra 23. ridens Auditor ignem, dicitur motu uiculis eius
excitulum, quae & febricitauerit Achamoth.

190. Habuit & salas, habuit & amaras & dulces, &c. Hic
Auditor varia aquarum genera recenset: de quibus paulo latius Ire-
nanus, distinguens unde singula quaeque ortia dicerentur, Nempz, ut in
summo castrabamus, aquas que in mari sunt, sallassa lactymis,
quoniam lacryma salis sunt qualitate, fontes uero & sumina, & si-
que sunt in talis aqua dulces, ex iudiciorum. Ad idem: Quoniam autem
& calida sunt aqua austeras, sine aere quibus Auditor uocat amaras
& bituminosus & fetiginosus, intelligere debet. (sic enim lego, pro-
debetur ex Graeco, nam & Billius uerit, intelligendas tibi uelinguo)
quid facies, & ex quo membro emittit. Ad idem Auditor: Coelestes
imbes pipiauit Achamoth, de quo mox latius. Porro de aqua uenata
Nonacris & Lyncestarum, quae ebrios efficit, infra latius lib.
de Anima. cap. 50. nu. 577.

191. & Salmacis inde se soluerit, quae masculos molles facit.
Sic ex 3. Vatie. ad pro: mollescit. Atqui ob hunc (inquit Rhe-
nanus), efficitur Onidius obsecram uocat his carminibus, lib. 5. Meta-
morph.

Quodque magis mirum, sunt qui non corpora tantum
Verum animos etiam ualent mutare liquores.
Cui non audia eff obsecra: Salmacis vnda?
Aethiopeque lacus, quos liquoris faucibus haufit,
Aut fuit, aut patitur mirum grauitate soporem.

Huius rei causam reddens Seneca: Stimilem (inquit) habes vim maris,
sed uehementiorem. Nam quemadmodum ebrietas, si nec coactetur,
deuotia est, & nimia grauitate deservit in somnum, sic aqua huius
sulphurea uis habet quodam acris ex aere nexio uirtus, quod men-
tem aut furore mouet, aut sopore opprimit. Ceterum unde Salmacis
dicitur molles & impudicos reddere, qui ex ea biberint, quod hic
Terullianus uocat, masculos molles facere, docet M. Vitruuius Ar-
chitectura libro 1. inquit, (de Salmacidis fonte loquitur) salua opi-
one putatur uenero morbo implicare eos, qui ex eo biberint. Sed
hac opinio quare per orbem terrarum falso rumore sit propagata, non
pignori exponere. Non enim quod dicitur molles & impudicos ex ea a-
qua fieri, id potest esse, sed est eius fonte potestas per lucida, & porge e-
pregius. Quom autem Melas & Avenanias ab Argis & Trazene co-
loniam communiem eo loci deduxerunt, Barbaros Caras & Lelegas
euebrant. Et autem ad montes fugati se congregantes discurrerant,
& ibi lacus cincta facientes quod dicitur eos conseruabant. Postea de colonis
uicinis ad eum fontem proper bonitatem aquae, quae salis causa, taber-
nans omnibus copis in fraxit, campum exercendo eis Barbaros alle-
stabat. Ita singulari diu currentes, & ad eorum conuenientes, & duro
seroque more commutati in Graecorum conseruacionem & suauitatem
sua uoluptate reducebantur. Ergo ea aqua non impudico morbi ui-
tio, sed humanitatis dulcedine molles autem Barbarorum, eam famam
est adeptus. hae Vitruuius. Vbi interim id quod adicitur ex Onidius
& Seneca, de aqua Sulphurea, quae furore aut sopore opprimit, non

ad Salmacis pertinet, sed ad quosdam Aethiopia lacus. Quod ipse
Colopheni adri uisum. supra adnotauimus. L. de Baptismo. nu. 38. & de
eodem lacu lib. de Anima.

192. pipiauit. Scribit Festus (inquit Rhenanus) pipiationem esse
clamorem plorantis, lingua Ocerum. Pipiauit ergo, coelestes imbes
Achamoth, id est, pipiauit & plorando emisit. Factum uerum est
à sono plorantis p. 1. Similiter dicit Auditor infra Tom. 5. lib. de
Monop. in laudes pipiauit.

193. Achamoth. Ex m. 3. Vatie. cod. lege Achamoth, pro Achamoth,
nam correspondet ubique & Grace & Latine Iren. Epiph.
& Theodor. In quo uoluit sentit Rhenanus, nam eo quod se habet ad
Paternianensis cod. senit legi debere Achamoth. Et uos, sicut etiam
lego.

194. Ex conseruacione. Irenaeus uetus Interpres, qui similiter
cap. praed. & postea uertit conseruacionem, hic: inconstabilitatem
Abbas Billius animi anxietatem, & stuporem, Epiph. Interpres:
desperacionem, Theodoretus uero: dubitationem, omnia enim haec uox
donatus significat, denique Auditor supra cap. 49. lib. de Praescript. adu.
habet apertacionem uocat.

195. in tanto circumspicio, &c. ridebat, &c. Sic ex m. 3. Vatie.
pro: circumspicio, more Tertulliano, qui praetexto supra & alibi
est uisus, ut etiam paulo post: quale, pro: quae. Atqui istud uerbum ex-
preste Irenaeus iuxta Rhenanum: Aliquando autem, inquit, in cogita-
tionem ueniens eius quod dereliquerat eam lumen, diffundebatur
& ridebat. Idem interpretatur: nec obliuiscas qui, id est, quo-
modo.

CAP. XVI.

196. Sed quoties ridere uoluit, &c. Caput hoc in scriptis
Quod ex conseruacione ad Paraclitum à Christo missum animalis
genus propagant Achamoth. Recte autem hunc locum explicat
Rhenanus: Enthymias, siue iam Achamoth, tentatur magno des-
derio lumen amittit. Et quoties ridebat, non habebat quidem uerum
lumen, sed lumen reuocationem. Et tamen hoc aliquid erat, ut
quantitas pulchrum sufficeretur non fuerit, ne desererit uisus Christo &
Spiritus sancti supplex fieri cogere, ualde superba & arrogans
existens, quod conuincit ueritatem uirtutis est.

197. desertores suos. Christum scilicet (inquit Rhenanus), & Spi-
ritum sanctum. Nam supra habet de Christo se subiacente. Hac, in-
quit, misericordia sanctus, non sine spiritus sancti societate, re-
currit Christus ad Pleroma.

198. more materno. Ad illud ad illud cap. 10. de matre Sophiae
conuertit ad patrem, in preces succidit. quare etiam hic mollessem
legere: conuertit, sed m. 3. Vatie. habent: conuertitur.

199. Sed Christus, quem iam pigebat rursus extra Pleroma
proficisci. Legit Irenaeus (uel rige Rhenanus) qui pigrius est (secun-
do descendere. Supra enim legitur cap. 14. Flebitur à superestibus
Christus Interim Abbas Billius conformiter Terull. ex Graeco
uertit: quum rursus descendere piget. Ex Irenaeo proinde adieci:
rursus.

200. uicium praeficit Paraclitum Soterem. Sic ex m. 3. Vatie.
cod. pro: praeficit. Nam & Iren. (Rhenanus etiam citante) Paraclitum
inquit, inquit ad eum, hoc est, saluatore.

201. largito ei patre, &c. Largito, pro: largiente: Graeco enim est
apud Irenaeum praeficitur ei uirtutem omnem patre, Atque adeo sit capi-
gandus illius uocem interpret.

202. ut in ipso secundum Apostolum omnia conderentur.
Omnino legendum ex 3. m. Vatie. cod. conderentur, pro: conseru-
rentur. Nam illud apud Iren. Epiph. & Theodor. legitur, iuxta illud
Apostoli Coloss. primo, Quoniam in ipso condita sunt uisus, ad
quem locum illud inde patet, quod dicitur etiam ab illis uerba se-
quentia: uisus, &c.

203. cum officio. Irenaeus (inquit Rhenanus) officium
caeteris ipse est eorum qui magister in inferunt. Unde apud officium
deponere, & officio tradere. In quem sensum & hic uisus Terul-
lianus.

204. coetaneorum angelorum. Irenaeus: eodem adnotante
Mittitur autem, inquit, ad eam cum coetaneis suis angelis. Atque
hoc est quod supra dicit Tertullianus, de Sotere loquens, ex omnium
Aeonum deoracione conseruato: ut autem, inquit, tantum figuratiuam
extrinsecus quoque inornant, fatelites ei angelos proferunt,
par genus, ubi inter se potest fieri. Igitur si Soteri additi sunt, de nouo
creati non sunt eo uirtuosiores, sed coetanei.

205. credas & cum xij. fascibus. Huiusmodi pompa (inquit
Rhenanus), Consules Romani incedebant. Duodecim falces & totidem
securis cum lictoribus L. Iun. Bruto & L. I. Arquinio Collatino primo
Coss. post exados Reges sunt additi: ita tamen ut penes unum tantum
essent, qui propterea Maior Consul uocabatur. De qua etiam ali-
quid adigitur Almut. n. 1. in B. Cyr. Epistolae num. 10.

206. uelamentum sibi obdurit. Castiga (inquit Irenaeus) idem
hunc apud Irenaeum & pro: eam legunt, & pro: cooperacionem, co-
operacionem, hoc modo: Hanc autem Achamoth reueritiam dum di-
cunt, primo quidem cooperacionem impofuisse ei, propter reuerentiam.
Interpres Irenaeus uerit, id est, sibi, uertit, u.

207. Quibus inde conceperat, &c. Irenaeus eodem adlegante:
Deinde autem, inquit, quum uideret eum cum uenerit frustra
facione sua accurrisse (siue occurrisse) ei, uirtute accepta de uisus e-
ius. Qui etiam recte interpretatur illud, x. reg. 3. reg. 1. id est: Domine,
salua.

GLL
W

A

208. atque confirmat agnitione iam.] *Supra enim Christus (vixit esse c. 14.) eam confirmat, seu vixi apertius ibi informatat, solius substantia, non etiam scientia, seu agnitionis forma.*

209. & ab omnibus iniquis passionibus expuniat, &c.] *Irenaeus (inquit Rhen.) Et curationem passionum fecit eius, separantem eas ab ea. Expuniat est expurgare, expolireque. Nam hic punicis vixit & in chartis laetitia, & foras pedum abradendis, in balneo.*

210. non eadem negligentia, &c.] *Irenaeus (eodem refert) Et non negligit eum (inquit) nec enim erat possibile eius exterminari, quem admodum priores, eo quod iam habilia & possibilia essent. Possibilia dixit interpretat Irenaeus pro potentia & valida, quod Tertullianus: exercitata & vixi viriosa. Pergimus enim legere eum Basil. edit. & m. 3. ac Rhenano, viriosa, atque adeo etiam supra l. de Pallio cap. 4. m. 7. veltigia celsum viriola legendum adnotamus.*

211. manifeste solidata.] *Sic exponit, inquit idem, quod Irenaeus est: conglutatum.*

212. deficit [co]sulum in materia corporealem paraturam.] *Hoc est, inquit idem, iuxta Irenaeum: Segregavit separatim. Paraturam iterum vsurpat substantiam, vixi separatum. Sic lib. de Carne Christi: Debeo illos, inquit, de sua paratura repercutere. Adu. Marc. lib. 1. Nulla sibi profectus agnoscendo paraturam. Et l. 2. sic edificat, ut credi possit. In hoc ipso libro infra: In hoc, inquit, & paraturam digno prospiciam. Vide etiam de paratura Adnot. nostras Apol. c. 22. m. 353.*

B

213. commutans ex, &c. passione.] *Potesit, inquit idem, esse figura Graeca, vixi sit sensus: Commutans ea vicia sine passionibus ex in corporeali passione inditia secundum habilitatem atque naturam. Sed praestat totam sententiam, Irenaei verbis referre. Neque enim melior expositio inveniri potest: Sed segregavit, inquit, separatim (sic lego, pro: separavit) commixtissae, & sic aptabilitatem & naturam fecisse in ea, vixi in congregatione & corpora ventrent. Atqui probabilitatem, reperitur nova vox in 3. m. Var. habitabilitatem, sed non placet.*

214. vt duplex substantiarum, &c.] *Irenaeus (refert eodem) Vixi, inquit, sicut duas substantias, vixi quidem mala ex passionibus, altera autem conversione, passionibus.*

215. H A E R E T I C A M A T E R I A M, Q U A E N O S C O M M I S I T C Y M H E R M O G E N A.] *Commissit, inquit idem, hoc est, in certam descendens fecit. Gloriantes proprie committuntur: quum ad dignitandum componuntur, vt supra adnotamus, vbi dicit: Absit vt Apostolos committat, li. de Praescript. adu. her. Atqui hinc colligere est esse scriptum hoc libro, vt supra aduersus Hermogenem, quare & nos cum praeposimus.*

C

C A P. XVII.

216. Abhinc Achamoth expedita, &c.] *Titulum hinc capiti dedimus: Quod ex imaginatione spiritali genus Achamoth produxit. Similiter autem Irenaeus (vixi etiam citat Rhenan.) atque obsecrare iuxta additionem veterem, sed clarior, si ex mea coniectura sic legatur: Hanc autem Achamoth extra passionem factam concepsit pra. prode, gratulatione, eorum quacumque sunt luminum visione, antea erat: visionem, id est, angelorum qui erant cum eo, & deletatam in conspectu sine in conceptu, vixi in margine est, & magis voci Graeca correspondet, itemque Tertull. verbis obsecrans, quibus praefatur verba pudoris eorum, peperisse fructus secundum imaginem dicunt partum spiritalem, secundum similitudinem factum (satellitum Saluatoris). Quia omnia paucioribus & clarior expressit Theodoretus: Ipsam autem separatam ab affectionibus angelorum cepit desiderium, & spiritalem fructum produxit angelis similem. Quare videtur mihi emendari debere textus Graecus, ex quo vertuntur quidam: congressam cum illis, neque enim id aut Auctor, aut Theodoretus habent, sed potius, intra scriptam concepsit ex sola contemplatione.*

217. & sibi inmarat. Intimare (inquit Rhenan.) pro intimum reddere. Sic in lib. de Habitibus mulierum: Nullus, inquit, clausus argentum intimat tabulis. Vbi vide & Adnot. nostras c. 5. m. 44. Si us autem legas: Trinitas generum cum excusit, sine: generis cum 3. m. Var. perinde est, ex quibus intem: est, addidi. Legendum autem etiam cum Irenaeo Graece, & Latine: matriciale, pro eo quod est: idem, & materia.

D

C A P. XVIII.

218. Hae Auctoritate, &c.] *Inscriptionem damus hinc capiti: De Demiurgo per Achamoth ex animalibus substantia producto. Atqui recte addit Auctor: quod cum magno horrore blasphemiae & pronuntiandum & legendum est & audiendum. Est enim blasphemiam in Deum nostrum, ex Achamoth partu informis & animalibus substantia productum dicere, qui (vixi ait Auctor initio li. 5. adu. Marc.) sine origine est, aeternus, inuictus, infectus, sicut non semel scribit Irenaeus l. 2. c. 3. ac 9. & etiam impugnat c. 44. 54. ac 55.*

219. trium, &c. liberorum.] *De iure (inquit Rhen.) trium liberorum multa sunt passim in constitutionibus veterum Imperatorum. Petrus Interpres, hoc est, expostor Codicis Theodosiani, qui mutilus existit in cap. de Legitimis hereditibus l. 5. docet matrem habere eius trium liberorum, si in eam tres partus vixit, & libertina quatuor edidit. Hoc principium etiam illi, qui nullos substantiam liberorum,*

interdum principum favore concedebatur. Ius trium liberorum, Suetonio Tranquillo, parum faulx matrimonium experto, tribuit Traianus Caesar, id rursus facere soluit, nec nomen in excelsis quem apud amplissimum Senatui sibi sufficiturum dixerat. Per multum valebat: Ius trium liberorum ad hereditatem adenda. Distinguo autem: Ius animo, vixi ad animale, conuertit, ut tamen ad animale referatur, & conuertit, ab absolute accipitur.

220. prolatis Soteris discipulis.] *Interpres, inquit idem, Irenaei doctrinas vocat: Conuersam, inquit, in formationem eius, qua facta erat de conversione eius animalia substantia, emissit quoque a Salvatore doctrinas. Sensus est: Soter docuit Enalymen, & adiuuit. Nam paulo ante dixit Irenaeus: Virtutem Saluatoris fabricavit.*

221. Deum fingit hunc nostrum.] *Fingit accipi pro: formam, ex eodem Irenaeo patet. Quia addit, sicut etiam Theodoret. & Epiphanius: ex animalibus substantia. Quam blasphemiam idem refutat l. 2. c. 13.*

222. praeter hereticorum, iterum, vixi etiam Rhenan. adnotat, praeter inquit iterum Genitrix, vixi infra eam Ablatione adu. Marc. l. 4. Praeter oneribus confanionum officarium eduxit ex egypto, quem admodum vixi adnotamus Sumit enim praeter praeterquam Cicero ad Q. Fratrem: Atque etiam de Graeco scripturae sunt quaedam familiaritate, praeter hominum perpanctum, sicut sunt veteri Graecia digni. Sic Graeci & xpo vsurpant, cum Nomen istius coniungentes, pro praeterquam sicut vsus. Similes sunt loci eiusdem li. 4. adu. Marc. praeter ex causa adulterii, & supra Tem. Apolog. c. 6. n. 79. praeter vico dungi.

223. & Demiurgum, & regem vniuersorum.] *Sic ex m. 3. Var. cod. Nam non solum Regem, sed & Demiurgum, id est, opificem vniuersorum dicebant. Quod nomen matruarum Valentianus a Demiurgo Platonic.*

224. Ab illo enim omnia, si tamen ab illo, & non ab ipso Achamoth, a qua &c.] *Sic iterum ex m. vatic. & alii. pro eo quod iterum, in ipsa, & quo. adu. Marc. Epiph. & Theodor. omnia. Quia sicut partim Rhen. adnotat, Irenaeus vixi: omnia (nam sic ex Graeco legendum pro: Ea) qua post se sum sunt, cum formae latenter (quod hic dicit: occulto) motum a matre sua. Atqui ignorantiam istam Demiurgi impugnat Irenaeus l. 2. c. 1.*

225. singillatim extrinsecus ducto.] *Ita hanc dicit legendum cum 2. Var. m. cod. aut singulatio, eam tercio Var. m. cod. pro quo quod vixi: singillatim. Ad haec, non extrinsecus per singula ducto. Si legitur singillatim, id derivatum est ab iterum a singillatim dicitur vixi adnotat nostras ad L. B. Cyprianus de Oratore Domitiana, m. 18. Si alterum, eodem significat dicit Plautus in Captiuis: His inditacthenas singulatas.*

226. nomen illi Meropatoris misuerunt.] *Irenaeus (vixi etiam Rhen. adnotat:) Vnde inquit, Metropatorum & Apatorum, & Demiurgum eum & Patrem (sicut in castigandus est ex Graeco, pro Fratrem) vocant Dexteriorum quidem patrem dicentes eum, id est, Psychicorum. Sinisteriorum vero, id est, Hylicorum, Demiurgum, omnium autem Regem. Atqui quum vixi legatur apud Iren. & Epiph. lego: materialium, pro eo quod corruptissime erat: materiam, nam & m. vatic. quum proxime accedunt, & id estiam conijct. Abb. Billius Scholin Irenaeum.*

C A P. XIX.

227. Sed nec nomen proprietatis, &c.] *Capit hoc in scripturis: De imaginibus seu similitudinibus, quas ignorant Demiurgo latenter Soter operatus sit in Achamoth. Peritiam autem istam ad fabulas de Ideis Platonicis, quas pulvere respuunt Iren. l. 2. c. 6. vixi etiam paulo apertius totum hunc locum respuunt quam l. 2. c. 7. dicens inter cetera: Quomodo modo ea que sunt creaturae, sic vixi & nulla & innumerabilia Aeonum xxx. imagines esse possunt & bene profectores sicut.*

228. in honorem Aeonum imagines commentaram.] *Quam & Graecae apud Epiph. & hic apud Tert. & apud Iren. l. 2. sic legatur, omnino etiam Iren. l. 2. c. 1. legendum: imagines pro imaginem. Facit autem ad intellectum, quod posteriori loco Iren. similitudines vocat eorum, qui intra Pleram sunt, Aeonum.*

229. rursus hoc in Sotrem, &c. detorquent.] *Clarior etiam Rhen. adnotat, Irenaeus Magis autem Saluatorem, per ipsam sententiam, dicitur imaginem fecisse, quod alio loco dicitur: conditione per matrem.*

230. vt ipsi quidem, nempe Achamoth, imaginem patris.] *Apertius est istud dicere Achamoth imaginem patris, & mox Nis filium (seu potius imaginem Nis filii, quam sicut apud Iren. lib. 1. c. 1. legitur: in imagine, vbi adeo etiam sic castigandum & Graecum & Latinum eorum apparet, ex eiusdem loco posteriori, vbi dicitur: vixi Demiurgum seu mundi fabricatorem imaginem vngentem vocat, non: in imagine.*

231. inuisibilis & incogniti.] *Quod patet ille seu Propator inuisibilis quidem sed non incognitus, pulvere deducti Iren. lib. 2. c. 13.*

232. incognitam scilicet & inuisibilem Demiurgum.] *Istud dicitur pulvere ac tanquam blasphemiam impugnat ibidem c. 13.*

233. eundem autem Demiurgum Nis filium esse genitorem.] *Nempe Soter. Atqui recte Rhenan. Sensus est, inquit, Demiurgum imaginem Nis filii Propatoris vngentis seu Monogenis esse genitorem, quod ipsum ibidem impugnat Iren.*

234. Archangelus vero, Demiurgi opus, reliquos Aeonas exprimerent.] *Id est, eodem Rhenano interpretante, reliquorum Aeonum essent imagines. Ad contra recte vixi loco mox citato: Quam malis fuit, inquit, & enumerabiles circa factorem angelis, quomodo Plat.*

A sic caelestis locus, hoc est, in medietate, Demiurgum vero in eo qui sit sub caelo locus (nam & Billius vertit ex Graeco in sub caelesti loco) hoc est, in Habdomade: Cōmōratorē vero in eo, qui sit secundum nos, mundo.

260. metatur medietatem] Proprie inquit idem Rhenanus. Metatur est locum deservire demerere, figendi militum tentorij: unde dicitur, Cassia metari. De hoc supra diximus.

261. magis Diabolus.] Subaudi, inquit idem, subest. Nam hunc dicunt Valentiniani in nostro mundo habitare qui caelis subest.

262. ex Sophia vtilissimi casibus.] Intelligit hic, inquit Rhenanus, Sophiam filiam suam secundam, nam hoc illi maternum nomen, quae est Enthyemys et Achamothe dicitur. Possit etiam dici inferior Sophia, sicut mater eius Telai continet Sophia superior. De qua etiam hac sequentia intelligenda sunt: Sophiae multitia, et Sophiae passionem, cap. sequent. de Sophiae fletibus, item, & gramis Sophiae. Quae etiam res adnotat: reciprocandi spiritus spatum, et quae sequuntur, per Appositionem interpretanda, ut pote quibus act circum scribantur.

263. His omnibus elementis atque corporibus: ignis inflabellatus est.] Iren. Ignem vero omnibus his inesse, mortem et corruptelam et ignorantiam omnibus tribus passionibus inab consensum docent. Sic enim distinguendum puto, ut mors et corruptela et ignorantia tribus passionibus inab consensum doceantur, non vero ignis sit mors aut corruptela, aut mors et exitio suo. Adit autem per locum febricitale, tanquam ex calore febricitans ignis inflabellatus sit.

CAP. XXIV.

264. Quum talia de Deo vel de Deis, &c.] In scripturam huius capiti datus: De hominis fabricatione per Demiurgum. Legimus autem iterum Deis, pro Diis.

265. Mollis enim mundum Demiurgus, &c. Legimus enim in 264. Vnde, pro ergo. Irenaeus autem sic habet: Quum fabricasset igitur mundum, inquit, fecit et hominem Choicum, non autem ab hac arida terra, sed ab inuisibili substantia, et ab effusibili et fluida materia accipiente.

266. quam nos vnicam novimus terram, &c.] Irenaeus addit contra errorem Hermogenis, (ut patet lib. praed. c. 5.) de duabus terris, quarum Gen. 1. facta mentio, quo pertinet etiam illud: Materiam illius scilicet Philoponica.

267. siccaurit.] Absoluta, inquit Rhen. pro siccata fuerit.

268. ex pituitis et gramis.] Sant grama, inquit Rhenanus, oculorum vitia, auctore Vesio. Nonius Marcellus gramatum vocabulum, pituitas oculorum accipiente docet, Cactilum adrogans, qui alibi dixerit: Gramolis oculis ipse, atratis dentibus. Graeci γράμμος vocant, et gramofos γράμμωσις.

269. Figurat ita hominem.] Figurationis, inquit idem, vocabulo in alio libro usus est etiam Tertullianus, ut in libro de Resurr. carn. Bene autem, inquit, quod et plures et diuiores quoque doctrinae, totam hominis figurationem Deo nostro cedunt.

270. & de aditu suo animat.] Clarus hoc dicit Auctor quam Irenaeus in hunc insufflavit psychicum.

271. ad imaginem et similitudinem factus, &c.] Similiter Iren. Et hunc esse secundum imaginem et similitudinem factum. Quo modo autem homo quadruplex res, latius seq. capite.

272. ut imago quidem, Choicus de patre, materialis scilicet.] Apertius Iren. Secundum imaginem quidem hylicam esse, proximum quidem, sed non eiusdem substantiae Deo. Vbi Hylicum dicit, quod Auctor Materialem, tum ibi, tum postea saepe, nam Auctori frequentior est vox Choicus, Irenaeus rarior, frequentior Hylicum. Hic est quod Paraphrasis adingit Auctor, non ad verbum, materialis scilicet. Correspondet enim hac vox hylicae, ac choicus terrenum significat.

273. similitudo autem, animalis.] Irenaeus iterum clarius: Secundum similitudinem autem psychicum. Verum de psychico, seu animali homine, latius infra T. 5. lib. de Irenaeo adu. Psychicos, n. 2.

274. & hanc esse pellicam tunicam.] Sic vertit Auctor, quod Graece est δρεκνίνα, et proinde etiam in veteri Interprete legi debet proculdubio: dermatinam, non Adamantinam, aut Adamiticam, aut quod legit Rhen. adamanticam. Vide Adnotat. Euen. ardentij numer. 7. Et quidem, inquit Rhenanus, li. de Resurr. carn. c. 7. sic scribit Tertull. noster: Neque enim, inquit, ut quidam volunt, illae pellicae tunicae, quas Adam et Eva paradysum exiit, induerunt, ipse erunt carnis ex limo reformatio, &c. ubi indubie notat Valentinianus. D. Hieronymus adu. errores Iohannis Hierosolymitani disputans, inter cetera arguit eum, quod tunicas pellicaeas, humana corpora interpretatur, quibus post offensam et electionem de paradiso Adam et Eva induit sunt, quasi ante in paradiso sine carne, neruis et ossibus fuerint. De quo plura infra l. iam citato c. 7. nu. 62.

CAP. XXV.

275. Inerat autem in Achamothe, &c.] Capiti huius hunc titulum datus: De spiritali semine homini infuso, et proinde de hominis quadruplici substantia. Nominatim autem istam opinionem recenset hic verba Auctor infra lib. sequent. de Animate, cap. 11. Nec dicitur, inquit, de isto nisi propter haereticos, qui nescio quod semen spirituale infundunt animae, de Sophiae matris occultaliberare collatum, ignorantia factore, quum scriptura factis magis Dei sui conficia, nihil amplius promulgauerit, quam Deum fan-

tem in faciem hominis flatum vitae (sic dicitur Deum non Sophiam) & hominem factum in animam vitam, per quem exiit dicitur & vivat. Quae pertinet etiam illud eiusdem lib. cap. 1. quid enim spiritale in Adam?

276. peculium quoddam seminis spiritalis.] Hoc est, inquit Rhenanus, quod supra dicitur: Et tamen cum aliquo peculio circumquirit. Quale autem sit semen spiritale, latius indicat Irenaeus in verbis: Partum vero matris spiritum, quem ex angelorum qui sunt circa Saluatorem contemplationem concepit, existens enim in substantia matris, sua spiritalis, et ipsum enim ignorat esse Deum, quem dicitur, et latenter depositum esse in eum, nesciente eo, nisi per eum, nam quae ab eo esset animam seminatum, et immatiale hoc corpus, existens quoque velat in vero in his et amplificationem partum sui ad susceptionem perfecta rationis. Quamquam interim Graecum vocem ἀπέχεσθαι interpretatur Tertullianus, et Billius Irenaeum, quem vult Irenaeus interpretari, rationem.

277. traducem animam suam.] De anima, an per traducem nobis infundatur, latius sequi libro de Anima, et in Prolegomenis inter Peradoxa Tertulliani.

278. Latuit homo spiritalis flatu infertus, &c.] Irenaeus (citante etiam Rhenano) Latuit igitur, inquit, quem admodum dicitur, Demiurgum, conformatus in insufflatione eius et Sophiae, spiritalis hominem narrabilis virtute et prudentia. Atque hoc vltimum est quod Tertull. mox dicit: Accipie indultum, inquit, clandestine procedentiae huius. Quem admodum enim, inquit, matrem suam ignoravit, sic et semen eius. Quod etiam ipsam Ecclesiam esse dicit exemplum (suae speculum, vti Tertull. in superiora Ecclesie).

279. Proinde eum ab Achamothe de patre res, &c.] Tertull. inquit Rhenanus, sententia hic est sensus: Eum, etiam nomen, et spiritalem, ab Achamothe deputant Valentiniani, animalem a Demiurgo, Choicum à substantia aëris, hoc est, ab illa materia Philoponica, in quam haereticus quidam (Hermogenianus nemp, vti patet lib. praed.) principium illud, in quo fecerit Deus calorem et terram, interpretatur, carnem à materia. Quod ipsum sic expressit Irenaeus. Et hunc esse ex semine ipsi (sic enim lego, pro: in eo quod Graece sit, ex signum suo) hominem voluit, ut habeat, sic etiam pro habeat, animam quidem à Demiurgo, corpus à limo, et carnem à Materia, spiritalem vero hominem à matre Achamothe.

280. Habes nouum, id est, quadruplum Geryonem.] Ex hoc, inquit Rhenanus, quadruplici hominis censu, Spiritali, Animali, Choico, et Carnali nouum Geryonem constitunt Valentiniani, non triformem, ut ille fuit, sed quadriformem. Porro Geryonem ipsum non triplicem naturae, ut fabulis prodicitur, fuisse, sed tres, et tres tanta concordia existisse, ut vno animo omnes regi viderentur. Ex Iustino. Vide et Adnotat. nostras supra T. 1. de Pallio c. 1. n. 69.

CAP. XXVI.

281. Sic et exitum singulis diuidunt, &c.] In scripturam hoc capiti datus: De tribus hominum generibus quae erunt sortiantur, sicut De Trinitate hominis, quem admodum loquitur Auctor supra lib. de Prae. scriptis adu. Barret. 7. ubi dicit: Adnot. nostras supra T. 1. n. 69. Facit autem Auctor transiitum à quadruplici censu ad tres hominum generes, eo quod vti etiam adnotat A. hoc Billius, corpus et carnes adnotat. Eodem pertinet illud lib. sequent. de Anima c. 1. Nam nec trifortius, ut ad huc Trinitas Valentiniana credatur, quae nec ipsa Adam recognoscitur, et paulo post, si idem conuertibilem negantur, ut Trinitatem suam in singulis proprietatibus signat. Quibus locus et maxime illis verbis: ut adhuc credatur, ad hunc lib. addit, sicut etiam ibi adnotauimus num. 269. Irenaeus id ipsum sic explicat: Quum sint igitur tria, sic enim lego cum Abb. Billio, pro tres Materialia, quod etiam sinistram vocant, ex necessitate perire dicunt, quippe quum nullam in spiritationem id est, spem, incorruptelae respiciant. Spirituale vero (ita etiam pro spiritalium) seminum esse, et hoc animalis conuinctum formatur, coeudumque ei in conuersionibus. Exponit ut erudit et exerceri, scilicet animalis census possit carnis, scilicet spiritalis, in conuersionibus. Quibus addit quod Tertull. non habet: Et hoc esse dicunt saltem (vtrumque lego cum Abb. Billio, pro solem) et lumen mundi. Haecenus ille. Vnde patet dubitatum euentum hic accipit pro dubio, et comparationem, et praeparationem ac formationem.

282. ut eruditum eo, et exerceri in conuersionibus possit.] Ex praedictis verbis patet legi debere: possit pro potuit, quam admodum legendum etiam Rhenanus censuit. Porro inquit idem, conuersionis vocabulum, hanc indagationem est. In scriptura li. 4. Inde denique inquit, conuersione nutritis, exitum puero periclitat fuit. Loquitur de expositio puero, quem cernat aliter. Dixit autem etiam supra Auctor T. 1. ad Martyras, c. 2. conuersionem fecit et ceteris comparatus.

283. Indignissime enim, Irenaeus, inquit Rhenanus, Opus erat enim animalis sensibus disciplinam.

284. in hoc et paratum mundi propeadam.] Et hic inquit idem, paratum habet, pro creationis sine conditione mundi. Iren. Ob quam causam, inquit, et mundum fabricatum esse dicant.

285. In hoc et Soterem animalem in mundo reprobantur, &c.] Sic prorsus lego ex Iren. addens: animalem. Et saluatorem, inquit, ad hoc venisse animalem, sua potestate esse ut id, saluet. Hinc appellat alia adhuc compositione monitrosolum, ut pote quem Valentiniani non solum ex omnibus Aeternis concinatum supra dixerunt, cap. 12. sed et tres induisse substantiarum conspectantias (sic

TER
ORE

potius, quod malum legere eum Treneo, primitias, quia Grace est: anima spiritalem, animale, & corporalem.

286. quorum summam saluti esset redacturus. Sic etiam alibi, adnotat Rhenanus, loqui solet Tertullianus. utens redigendi verbo.

287. animalium vero, quem mox, &c. Aut Appositio est, inquit idem, aut figura Græca, hoc est: Soter (scilicet animale substantiam, secundum Christum, quem mox induit ad Demurgo. Nam Valentiniani Demurgo quæque suam Christum filium naturalem adsequantur. Treneo clarior: A Demurgo vero indutum psychicum, id est, animale Christum. Addit autem mox Auctor, eo quod mox (cap. nempe seq. de Christo Demurgi animalis tractaturus.

288. administrationis vi, &c. [Grace quoque usque tam apud Theodericum quam Epiph. quam vultus vertit Abb. Billio: dispensationem quare et apud v. Iren. Inter. sic legendum censio: a dispensatione (aut corrupte: dispositione) circumdatum corpus animale habens substantiam paratum vero inenarrabili arte, pro quo auctor: inenarrabili rationis ingenio, pro quo Theodor. arcano quodam modo et ineffabili.

289. quo congressus, & contactus, & defunctus, &c. subiaceret. Hoc sic Treneo: ut et visibile et palpabile et passibile fieret. Igitur defunctus, inquit Rhenanus, hoc est, functionis cultib. quam exeret homo. Defunctus enim iuxta quantum inflexionem, pro defunctio sine functione.

290. Ingratis, Hoc est, inquit idem, non sua sponte, et iniunctis Tertullianus in Eunuchis: Opus scilicet, et defertur usque, ingratius ut dicitur. Ingratis, inquit Donatus, id est, non vultu, quia non clariora grata sunt ingratia, quæ ab invitis sunt ac reculantibus. Hinc ingratia adverbium quibusdam usurpatum. Atqui similiter Auctor supra loquitur, ad. Hermog. ca. 19. ducta fuit suspicio de suis ingratia fultre conatur, ne scilicet non inde infideri videretur, et li. de Anima c. 11. et hic spiritum ingratius pronuntiamus.

291. Materiale autem, &c. [Treneo: Hylion autem nihil omnino suscipit. Non enim Hylion capax.] alitua.

C A P. XXVII.

292. Nunc reddo de Christo, &c. Verba hæc capituli titulum indicant: De Christo Demurgi filio animali. Verum contra hæc blasphemiam late auctor scripsit infra li. de Carne Christi, agens contrarium hæresim.

293. In quem tanta licentia lesum infurunt, &c. Hunc reddidit sensum Rhen. Valentiniani infurunt lesum illum ex omnium Eo- nom defloratione constantem Soterem, in animale Demurgi Christum, Aristum Christum cunctissimum. Et semper spiritale eodem modo in animale insulcunt, quem ad modum patet in sequentibus.

294. Elle enim Demurgo Christum filium suum naturalem, &c. [Legere etiam, quæ ita dicitur pene verbis Iren. Sunt autem, inquit, qui dicant emississe eum, scilicet Demurgum, Christum filium suum, sed Animalem. Et de hoc per Prophetas locum esse.]

295. in Propositionem questionibus positum. Hæc dicit, inquit Rhenanus propter Propositiones: ex. et per. Exponunt enim Christum ex virginitate, id est, per virginem, hoc est enim quod sub- dit.

296. id est, per virginem, non ex virgine a dicitur, &c. Hæc pertinet illud supra li. de Praefer. adu. her. cap. 49. Hunc autem, Christum nempe, in substantia corporis nostri non fuisse, sed spiritalem beneficio quod corpus de celo deferentem, quasi aquam per fistulam, sic per Mariam virginem transfundente, nihil inde vel accipientem, vel mutantem. Hoc est enim quod hic dicit: transfundentis potius quam generantis mee. Et quod Iren. Esse autem hunc, qui per Mariam transfuditur quasi aqua per tubum. De eadem hæresim etiam infra auct. l. de Car. Christi c. 1. aut poterat, inquit, & carnem & nativitatem confusis, aliter illa interpretari, ut condicibilis & confederator eius, nempe Marcionis, et vultum alit: Licet, inquit, & Valentinio ex privilegio hæretico carnem Christi spiritalem comminifici, &c. ubi late eandem confutat pene ad finem libri usque, quo proinde Lectorem remittimus.

297. Super hunc itaque Christum deuolasse, &c. Soterem per ellipsem columbae. Necessario sic legere oportet, pro: deuolasse lesum, quia præterquam quod prius dixit: in quem tanta licentia infurunt lesum, etiam mox dicitur loquitur de substantiis: Corporali Iulianiana, & illa Soteriana columbina. Conferantur etiam Iren. et Epiph. Et in hunc, inquit, hoc est, in animale Demurgi Christum, in baptisate descendisse illum qui esset in Plevomate ex omnibus Saluatorem in figura columbae.

298. Fuisse autem, & in Christo etiam ex Achamoth, &c. [Treneo: Fuisse autem, inquit, in eo illud quod est ab Achamoth, semen spiritale.]

299. Nam in figuram principalis Tetradis, &c. [Irenaus, Dominum istum nostrum, inquit, ex quatuor his compositionibus fuisse dicitur, seu autem ipsum primogenitum et primam quaternionem: de spiritali, quod erat ab Achamoth, et de animali, quod erat de Demurgo, et de dispensatione, quod erat factum inenarrabili arte, et de saluatore, quod erat illa, quæ descendit in eum columbina. Qui vna cum Epiphano in hoc differt, quod corporalem substantiam de dispensatione (sic iterum lego: pro dispositione) dicitur compositionem, de qua supra cap. præcedent. n. 288. pro eo quod Auctor corporalem Cuius modo dictam est Iulianianam vocat. Certe vel hinc constat, quod Valentiniani quorum hæ opinio referantur, sibi non consistere, utpote quæ prius

dispensationem hanc tam Treneo quam Auctor Soteri adscribat, hic vero de Soteriana substantia distinguit.

300. Et Soter quidem, &c. [Irenaus: Et hunc quidem, inquit, impassibilem perferuisse, non enim possibile erat pati eum, quam sit incomprehensibilis et impassibilis.]

301. Denique quum ad apprehensiones venit, &c. [Irenaus: Et propter hoc, inquit, labatam esse, quum traderetur ad Pilatum, illum qui depositus erat in eum spiritus Christi.]

302. Proinde nec matris semen, &c. [Irenaus: Sed ne id quidem, inquit, quod a matre erat semen, passum esse dicitur. Impossibile enim est illud, quippe spiritale et impassibile, etiam ipsi Demurgo quod autem ille et Auctor impassibilis hic, in subditum dicit, quod etiam putat visitatum Rhen. li. præced. adu. Hermogenem, mibi certe nunc non occurrit.]

303. Patitur vero animalis & carnis Christus, &c. [Hanc sententiam, inquit Rhenanus, clare exponit Irenaus, sic scribens: Passus est autem, inquit secundum hoc, animalis Christus, et ille qui ex dispensatione fabricatus in mysterio, ut ostendat per eum mater typum superioris Christi, illius qui extensus est cruci, et formatus Achamoth, formationem secundum substantiam. Omnia enim hæc exempla illorum esse dicitur, hæcenus ille. Atqui hinc etiam alia causa significatur, cur Horum crucem nun cuparint, quod nempe non solum ab Holo Achamoth crucifixus sit, vni supra est cap. 10. sed etiam quod superior Christus, qui ad Achamoth formandam venerat, cruci id est, Holo fuerit iunctus, immo, vni legunt Iren. et Epiph. In crucem exentus, sic illi sunt blasphemias nitentur ex historia vera crucifixi Christi colorare.]

304. Ita omnia in imagines vrgent. [Vide hæc de re supra latius cap. 19.]

C A P. XXVIII.

305. Interes Demurgus omnium adhuc nescius, &c. [Capitulum hoc in scriptis: De anima bus melioribus in Prophetas, & Ceteris ca. seq. in Reges & Sacerdotes ad electos Clarior autem istud lines aliquot interstitio, quæ non habet Auctor, sic explicant Irenaus: Eius vero quæ habuerunt, semen id quod est ab Achamoth, animus melioris dicitur fuisse quam reliquas. Quapropter et plus eas esse dicitur ad Demurgo, non sciente castam, sed a semetipso putante esse tales. Quapropter et in Prophetis, ait, distribuebat et Sacerdotes et Reges, et hinc de hoc semine dicit per Prophetas. Demurgum autem, en ea que hic adtingit Auctor, quippe ignorantem que essent super eum, moteri quidem is quæ dicitur, contempsisse vero ea, aliam atque aliam causam putantem, in spiritu qui propheta (sic enim lego cum Billio et interprete Epiphaniæ ex Græco) habentem et ipsum suam aliquam motionem, sine hominem, sine perplexionem peiorum, et sic ignorantem perferuisse (ita lego, pro: consensisse, cum Billio, quia Græce est: ἔπαρθεν αὐτῷ usque ad aduentum saluatoris.)

306. [diuidunt enim et Propetiale patrocini in Achamoth, in semen, in Demurgum.] Istud, quod Parenthesi ad maiorem loci intellectum inclusimus, idem Iren. verbis tam citatis interpretatur: Demurgus, inquit, diuidunt Propetias, aliquid quidem a matre dictum docentes, aliquid a semine, aliquid autem ab ipso Demurgo.]

307. vbi aduentum Soteris accepit, &c. [Quum venisset autem (inquit Iren.) Saluator, didicisse eum, scilicet Demurgum, ab eo omnia dicitur, et in gaudium ei cessisse cum omni virtute sua, et eum esse illum in Evangelio Centurionem, dicens Saluatori: Et ego enim sub potestate mea habeo milites, et cetuos, et quod iulero, faciunt. Sine autem leges: occurrit enim 1. Par. cod. ms. sine eum reliquis, accurrit, perinde est.]

308. quod succellusus sit in locum matris, &c. [Nempe secundum tabularum canonicum matris, sicuti infra latius cap. 3. Iulianus habet etiam Treneo, sed verborum ordine nonnihil immutato: Perfectionem autem eum, inquit, eam quæ secundum ipsum est, mundi curacionem (sic cum Billio lego, pro: creationem, nam Græce est: ἰσχυρισμός, quod Auctor dispensationem vertit) usque ad id tempus quod oportet, maxime autem propter Ecclesiam diligentiam et curam, et propter agnitionem preparati præmij, quoniam in locum matris transfudit.]

309. Colligam nunc ex disperso, &c. [In scripturam hinc capituli dicitur: De hominum et animalium tribus generibus adinflat tripartite Adæ posteritatis, Cain, Abel, et Seth. Recte autem dicit: Colligam nunc ex disperso, quia alio ordine narrat, et hoc finem huius capituli multa omittit, quæ habet Iren. nempe ea quæ habet de deprauata scripturarum citatione, fortassis, quod lib. de Praeceptis aduersus hæresim, id argumentum late tractasset, quod Lectorem remittimus, et ad Ado. Feu. ardentii in Iren. li. 1. c. 1. n. 35. 36. et 37. Deinde etiam prætermissit Auctor scripturas, quæ pro se citabant Valentiniani, quæ latissime citantur ab Iren. li. 1. cap. 1. et Epiph. her. 31. Legi autem malim: & tamen vitam in Adam, pro: inuitam, quia supra ca. 25. et 26. dispersus verbis indicant auctor, T riformem naturam illam in uno homine primo unitam fuisse, maxime ob id quod sequitur: inde iam diuidunt. Nihil tamen volui immutare, quod Rhenanus sic explicet: inuita, inquit, ab inuitendo, quod Græci dicunt ἰνέδω.]

310. inde iam diuidunt, &c. [Similiter Iren. Hominum autem, inquit, tria genera dicuntur: spiritalem, Psychicum, Choticum, quem admodum fuit Cain, Abel, Seth, ut ostendat et ex his tres naturas iam non secundum omniumque, sed secundum genus.]

C A P. XXIX.

A

311. Choicum saluti degeneratum.] Sicut, inquit Rhenanus, de- generem appellamus eum qui generosus non est, ita degeneratum sa- luti vocat, quod ad salutem non est generatum. Irenaeus enim sic istud reddit: Et choicum quidem [pe] deliberatum.] Deliberatum, inquit Rhenanus, hoc est, aduicatum. Fugit Pompeius auctor est, delibe- rare, à libellâ quâ quid pendendum, dictum. Et supra dixit, vni- versis sphaera aliquid in libro adpendentis, eum de animalis sensu lo- queretur, cap. 2. Animal vero, inquit, quem & dextrum apel- lant, dextrum enim, vt propter matricalem, spiritali- emque autanti, & illac debito, qua plurimum aduenerit. Hinc videtur potest non inepte hoc vocabulum praesenti loco accommodasse. Iren. clarus sic expressit: Animale vero [sic enim lego, pro animale] si me- lora elegerit, in loco mediocriter refrigeraturum. Hinc est, quia hic sa- lus adhuc dubia, quod spiritali calcat Auctor certa saluti praedica- tum.

B

312. Sic & animas ipsas duplici proprietate discernunt.] Simi- litor Irenaeus verbis aliquo interiectis: Et ipsas quidem animas rur- sus subdividentes, dicitur quâdam quidem natura bonas, quasdam autem natura malas: Et bonas quidem has esse, quae capaces seminis sunt, alias vero natura nequam, nunquam capere illud semen. 313. De obuenientia.] Vrsus, inquit Rhenanus, obuenientiam substantiue, eum supra delinquentiam, peccantiam, nocentiam, & proximè propicientiam. Obuenienti verbo solent uti lareconfuliti. Nam proprie obueniunt nobis bona, quae aliunde ad nos deferuntur. Vnde haereticus obuenienti dicitur. Eleganter Seneca: Philosophia ho- mini, inquit, non obuenit, sed eam sibi quaerere debet. Hinc obuenien- tiam apud Virg. pro redditis annis.

C

314. Id ergo granum feminis [spiritalis, &c.] Spiritalia vero in- quit Irenaeus, in semina Achamoth, ex illo tempore vsque nunc, & in- storum animas eruditur quidem hic, & femina nutrita, quia pulilla emittuntur, post deinde perfectione digna habita. &c. Vbi est in istis anima legitur, pro propter quod & animas, conformiter Bil- lio & Epiph. Interpreti quia Grace est, dicitur, pro quo videtur legis- se vult Interpreti dicitur. Atque istud est, quod addit Auctor. 315. Sed eruditio huius, &c.] Eruditio dicitur pro eruditione. Nam gaudet inquit, Rhenanus, non inibus quarta inflexione. Sic infra pro- latione, prolatur vsurpat. Id quod etiam Tacito sollempne est, apud quae legis, accibus, obiectis, distinctis, subiectis, transpositis, prou- isis, missis, lectis, aduicis, & inducitur quere. Vt apud Livium, armata & deuisus esse, & receptum habere. Porro quod hic dicitur Terrull. eruditio huius fides augeret atque prouehitur, conueniat eum illo quod praedi- citur: Spiritalem emittit in animalis comparationem, vt eruditio cum eo, & exercit in conuersionibus possit. Verbum eruditio in lib. de Carne Christi, eleganter vsurpat: Quia per florem, inquit, & ex flore omnis arbor eruditur in fructum.

D

316. Ceu supra diximus.] Sic ex ms. 3. Vat. eod. pro eo quod Rhen. eum praediximus. Indicat autem, inquit idem, eum locum ubi supra dixit, de semine loquens: Ad hoc enim & depoluerat & occultauerat, vt quum Demiurgus animam mox de suo adiatu in Adam communicaret, pariter & semen illud spiritale quasi per canalem animam eruditur in Choicum, atque ita feceraturum in corpore materialis, velut in vtero, & aditum illic, idoneum inuenire- tur percipiendum quodque semoni perfecto. Locus est supra cap. 25.

E

317. animæ quæ hoc ipso ita ceteris praeretur.] Hoc est quod ab Iren. Paulonate num 305 citatum est. Eas quae habuerunt semen id quod est ab Achamoth, optimas meliores esse dicunt quam reliquas. Praeretur autem, id est, anteuerunt, superant & excellent ceteras. Tacitus l. 7. Rhodi, inquit, impigre praeretur. Quapropter & plus eas dilectus à Demiurgo non sciente causam, sed à semetipso putante esse tales.

F

318. Ex earum ergo laterculo.] Est, inquit Rhenanus, Laterculum, libri nomen, in quo digeritur omnium tam militarium quam civilium cognitio continetur. Hic erat penes Primitarium notario- rum. Sane in volumine, quod de descriptionem Imperialium officiorum quum Orientis tum Occidentis cum imaginibus complectitur. Latercu- culi picturam cernere est, sed maior. Vt etiam minus fuisse scias, cuius sit mentio in Codice l. de Officio quæst. li. Totius minoris latercu- li, curam. Sacrum laterculum Iustinianus appellat in libris Authentico- rum, in tractatu: Vt iudices sine quoquo suffragio fiant. Item in tractatu: De Mandatis principum, in principio: & Laterculenles, laterculus praefectus, in l. Comperimus, & in l. fin. C. de proximis sacro- rum & innotum, ceteris qui in sacris serinis militanti, lib. 12. Porro suspicor minus Laterculum dignitates ciuiles continuisse, minus dignitates militares: Id quod colligo ex l. Totius, C. de Offic. quæst. li. i.

G

320. Ideoque nec operationes sibi necessarias, &c.] Titulum huic capiti dedimus: Quod sibi operationes necessarias non exi- stiment, sed nobis. Hoc est, inquit Rhenanus, quod & Irenaeus, sed multo ante, tradidit. Quapropter & nobis quidem necessarium esse bo- nam conuersionem respondent, aliter enim impossibile est saluari. Semetipsum autem non per operationem, sed eo quod sunt naturaliter spirituales, saluari omnino dicunt. Quemadmodum enim Choicum impossibile est salutem percipere, nisi eum esse illud capax salutis di- cimus, sic iterum quod spiritale, quod semetipsum esse voluit, impossibile est corruptionem percipere, licet in quibuscumque fuerit facti. Quemadmodum enim aurum in cenno depositum non amittit decorem suum,

H

sed suam naturam custodit, cum cennum nihil nocere auro possit, sic & semetipsum dicitur, licet in quibuscumque materialibus operibus sit, nihil semetipsum noceri, neque amittere spiritalem saluifica- tionem. Quapropter & innotat omnia quae outatur, si quis fuerit ipsorum perfecti, operaturus, de quibus scriptura confirmat, quoniam qui faciunt ea, regnum Dei non hereditabunt. Et enim idololatra indifferenter manducant, nihil inueniunt ab eis partem, & in omnem diem Festum ethnicorum pro voluntate in honore errorum factum, primi conueniunt, ut ne hoc quidem abstineant, quod est apud Deum & apud homines odiosum, muneris homicidialis spectacu- lum. Quidam autem & carnis voluptatibus insatiabiliter inderen- tes, carnalia carnalibus, spiritualia spiritualibus reddi dicunt. Et quidam quidem ex istis clamant esse mulieres, quae dicunt ab eis detrahant hanc, corrumpunt, quemadmodum multa saepe ab his sa- sa, post conuersa mulieres ad Ecclesiam Dei, cum reliquo errore & hoc confessa sunt. Alij vero, ne manifeste quidem erubeferent, quascumque adamauerint valde has à viris suis abstrahentes, suas nuptas fecerunt. Alij vero valde modestissime, quascumque scripsit fingentes habitare, procedente tempore manifestati sunt, gratia- torore à fratre facti. Et alia multa odiosa & irreuerentia facien- tes. Haec Irenaeus. Cuius loci initium facti contra eos, qui bona opera non necessaria audent adferere, & recte adnotant Fen. arduum nu- num. 48. Pertinet autem hic illud Clementis Ad Alexandrinum l. 2. Strama- tum. Valentini, inquit, quum nobis quidem simplicibus plene addunt Iren. & Terrull. etiam opera tribuerint, sed qui naturam ad- uentat esse eam longe magis à se separant, quum spirituales ab animalis. Quem ipsam errorem, quod natura ipsi salui fuerit, iterum commemorat Clemens lib. 4. & S. Stromatum.

I

321. Martyrii quoque eulentes necessitatem.] Tam amans in- quit Rhenanus, Martyrii fuit Terrullianus, quod omnia usque per- suadere nititur, non fugiendum, sed animo & constanter Chris- tiano sustinendum, vt à pijs hic etiam arto calculo notari morari- propter necessitatem quâ feruentius quam ceteris adhibuit. Hinc ille Martyrii non vno loco commendationes, & fuga in perfec- tione detestatio, cui rei proprium librum dicitur, qui inter alios, quibus hoc volumine sequitur. Corce contra hos scriptis Auctor expressisse, Scorpiacon aduerfus Gnosticos.

K

322. vt salutem quam non de privilegio status possideant.] Subaudi (inquit Rhenan.) nos orthodoxos, aut, eruditur nobis orthodoxi à Valentiniano. Supra dixit: vt quos Achamoth in superioribus in animas bonas depluat, id est: Animalis sensus inscriptas, sic hic vitium inscri- ptur vocabulo, pro nota sine sensu feminis Animalis.

L

324. qui amoribus Phileni, & vique aboruit.] Adhuc adea quae supra dixit cap. 9. de abortu Sophia coniugii Phileni, quae Tertul. ex quo proinde & Demiurgus, & Animalis homines, ac animalis qua- les orthodoxos existimabant, ortum habuerint, ut patet supra cap. 18.

M

325. de passivitate vitæ.] Vide Adnot. in lib. praed. adnot. Hermog. ca. 41. num. 143. Quibus adde, quod magis placeat (sententia Abb. Billi, qui adnotat passivitate transferri à Terrulliano, quod Graec est istiusmodi, quam quod alicubi Rhenan. putet hanc vocem delatâ passim. Atqui latissime eorum vitæ passivitate seu licentiam prop- quiritur Irenaeus, & adtingit de reliquis quoque haereticis Fen. arduus nu. 52.

N

326. & diligentia delictorum.] Diligentiam (inquit Rhenan.) delictorum, vocat affectum & studium ad delinquendum suo pec- candum. Nam Valentiniani dicebant, vt est apud Irenaeum, sem non- mistere spiritalem substantiam in quamlibet vitiosis criminibus versantes, quod impossibile esset id quod Spiritale est, corruptionem sentire, auti insular, quod etiam in cenno suam naturam obtinet.

O

327. quoniam & ipsa delinendo profecti.] Pro ipsi se ipso cum Rhenano pro blandiendo, quando profecti. Pro ipsi se ipso qui- tendo lumen Christi superioribus ab Hero depulsa quo minus perpe- rer. Tenabatur enim non illicitum.

P

328. Nam & honorandorum coniugiorum superiorum gratia dicitur, &c. sacramentum.] Etiam sic lego, pro gratia, quod nullo sensu legitur. Irenaeus: Quapropter, inquit, & omni modo e- portere eos semper Syzygia, id est, coniugij meditari mysterium. Atqui facti etiam hic locus pro Matrimonio, quod Sacramentum fuit, nam eorum recitit vox, quam habent Irenaeus & Epiph. mysticum, sicut supra adnotauimus lib. de Praescript. adu. her. c. 40. nu. 248. maxime quum uterque adludat ad locum Apostoli Ephef. 5.

Q

329. nec legitimum veritatis.] Legitimus veritatis, inquit Rhenanus, vt infra adu. Marc. lib. 4. obnoxius confusio.

R

330. deuterfaus.] Deuterfaus, inquit idem, pro versatus. Sic & supra cap. 20. deuterfaus illic inter arbutulus & nucubellus, &

ipſa cap. 32. illuc habeo devertere. Et adversus Marc. lib. 2. Quatuordecim & ipſi Deum in figura &c. in reliquo ordine humanę conditionis devertam iam credidisti.

331. & quid faciunt spades, quos videmus apud illos? Videtur quidem prima facie istud non convenire cum Iren. sed ille non negat etiam apud Valentinianos inveniri spades, sed dumtaxat non necessarium illis continentiam. Sic enim habet Iren. Nobis quidem, quos Pſchicos vocant, necessarium esse continentiam, sibi autem spirituales & perfectos vocat in nullo modo.

CAP. XXXI.

332. Superest de consummatione & dispensatione mercedis. Quam verba hoc titulum capituli indicent, alio non est opus. Latissime autem impugnat Iren. quacumque hoc est sequenti capite commemoratur ex Valentinianorum sententia, lib. 2. c. 50. 51. 52. 53. & 54.

333. Vbitotam mellē Achaimoth sui seminis preſertit. Vritur, inquit Rhenanus, Metaphora fruges maturas domoventes, & quod demissum est, in horreum conſertentis, molentis deinde, & postremo in conſervatione temperantis, donec totum fermentetur. Iren. Quam autem uniuersum semen, inquit, perfectum fuerit. Hac verba Tertull. per epistolam excusant, sic dicens: Mellē preſertit, ut Virgilius:

— & curis opaci

Falce preme vmbiam. — & alibi:

Quod superest, quæcumque preme virgulta per agros.

334. & defariatum in conſerptionis aliearia abſconderit. Accipitur, inquit idem Iren. pro vitæ piſſorio cano, in quo fit conſerſio, hoc est farina aqua conſerſitur, & temperatur. Porro defariatum, eleganter dicitur de semine per molatorem comminatio.

335. nunc conſummatio vrbigit. Iren. paulo ſuperius: Conſummationem vero dicit futuram, quam formatum est perfectum fuerit, ſcientia omnia ſpiritale, hoc est, homines qui perfectam agnitionem habent de Deo, & hi qui ab Achaimoth initiati ſunt myſterio. Eſt autem hoc ſemipitius dicitur Valentiniani. Similiter etiam dicitur lib. 2. cap. 5. in conſummatione (ſic lego, pro conſummationem) dicitur ipſorum matrem in Pleroma regredi, & recipere ſonum ſuum ſaluatorem. Hoc est enim quod ſequitur.

337. Igitur imprimis ipſa Achaimoth, &c.] Dixit, inquit Rhenanus, de conſummatione, nunc incipit agere de diſpenſatione mercedis.

337. derogatione medietatis.] Nam, inquit idem, ſupra (capite ſuperius) & in Schemate initio huius libri] habes de archibus ſingularium poteſtatem, ubi diſputat quibus ſinibus collocentur. Inferius illam, inquit, hoc est, Tricenarium Pleromati inſubſtituere, meo tunc medietatem Achaimoth.

338. de tabulato ſecundo in ſummum tranſfertur, &c.] Tabulato ſecundo, inquit idem, nomen clauſuræ, medietatis regionem intelligit, ut ſemini vocabulo ipſum Pleroma.

339. & latius excipit compactius ille Soter ſponſus, &c.] Sic, inquit idem (quale quid est ego de me vultim Lector equus indicat, religioſe verſandum eſt in monuentis veterum Auctorum, nec tunc aut ſtatim mandandam quod non intelligas, & hic meo eſt motu. Tamen non potui mihi temperare, quia hic pro compactius ſcriberem: compactius ille Soter, cum quod Compingendi verbo ſupra de Sotere loquitur Tertull. vitæ cap. 12. Pulcherrimum, inquit, Pleromati ſuis, fructum que perfectum compingunt; tunc quod Iren. ſaluatorem, inquit, qui eſt ex omnibus factus. Quod ſceni magis adriter comparatius, reponat id in libro ſuo. Nec ſine cauſa adnoto Lector. Ceterum quod hic Tertull. narrat, exponit huius verbi Iren. Quam autem, inquit, uniuersum ſemen perfectum fuerit, Achaimoth quidem matrem ipſorum tranſire de medietatis loco dicitur, & intra Pleroma introire, & recipere ſonum ſuum ſaluatorem, qui eſt ex omnibus factus, uti Syrgia ſat ſaluatoris & Sophia, queſt Achaimoth.

340. He cetera ſcripturis ſponſus, & ſponſalis, Pleroma.] Horum verborum veſte hinc ſonum Rhenanus reddidit: Quoties in ſacris litteris ſponſus nomen ſtat, hinc Sotera venire intelligendum ſecundum mentem Valentiniani gratia quoties ſponſalis lecti ſua thalami nomen occurrit, ipſum Pleroma accipiendum. Verbi gratia, apud Falſum apud legimus: Tamquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. Hoc ſtatim interpretatur Valentinianus, de Sotere procedente de Pleroma. At apud Irenæum paulo aliter ſcriptum eſt. Et hoc in quo dicitur eſſe ſponſum & ſponſam, Nymphonem vero uniuersum Pleroma. Sed de Nymphonem latius infra cap. ſeq.

341. Credas, &c. Leges Iulias interuenire.] Locuſ eſt, inquit idem, Tertull. putantis, in Leges Iulias de adultariis, & de vi publica ſeu priuata obſiſſent, verendum fuiſſe Achaimotha de tabulato inferiori in ſummum Pleromati tabulatum tranſſentis, tunc tam preceſſes angelos, vitium eſſe retetur, ſine ſtatim accideret, aut viſ aliqua inferretur. Nam quum puella nuptur a hinc inde deducuntur, tunc raptus periculum incurrit. Id quod accidit Anna Britanniæ. Erant ſci Duce vitæ filia, que Maximiliano Caſari deſonſata erat. Porro Lex Iulia de adultariis, non ſolum ſeruos neſandam libidinem exerceat audent, ſed eadem Lex Iulia etiam ſupri flagitium puniat, quum quæſiſſe vi vel virginem, vel vitulam hoſte vitæ uenient ſuprauerit. At Lex Iulia de vi publica ſeu priuata, aduerſus eos exaruit, qui cum uel armata, uel ſine arma commiſerint. Ex Inſtitut. Iulianis lib. 4. tit. de Publico iudicio. Idem habet C. lib. 9. tit. Ad Legem Iuliam de adultariis. Et alio tit. Ad Legem Iuliam de vi publica ſeu priuata.

Tertullian Opera.

342. ſicut & Cainam.] Noſcio, inquit idem, an ſignificet legem Caij Pompeij Strabonis, qua veteribus incolis Tranſpadanis, ius Larij dedit, quod cetera coloniæ Latina habebant, ut patentiſſe magiſtratus, & triuitatis Rom ius adijcerentur. Ceterum Achaimoth de exteriori inferiorique tabulato, quod ſub Pleromate conſtitutum, intra ipſum Pleroma tranſiens, indiget certe privilegio aliquo, ut liberioris digniorique loci ſeruet capax. Alioquin pena Legiſ Vitiellii eſt timenda erat, de qua habet C. lib. 9. tit. ad Legem Vitiell. Atqui m. 3. Vitiell. cod. legitur: Cainam.

343. Et Demiurgus tunc de hebdomade ſubcaeleſti.] Sic Tertull. hic & Iren. loco ibi citato, caſſigandum, pro caeleſti, ſupra monumta c. 23. nu. 159.

344. in ſuperiora mutabit.] Mutabit, inquit Rhenanus, abſolute Irenæus: Demiurgum vero, inquit, tranſire dicitur, & ipſum in matris ſua Sophia locum, hoc eſt, medietatem. Adſendo autem in vacuum conaculum matris, exponit, quid intellexerit illud: in ſuperiora. Erat autem vacuum, nam mater Achaimoth in Pleroma aſcenderat. Quid? quod etiam medietatis ille locu Conoma, id eſt, vacuum, immo vacuum Epicuri appelleretur ab Iren. & Tertull. uti ſupra eſt adnotatum c. 14. nu. 161.

345. ſcientiam nec videns illam.] Senſus eſt, inquit Rhenanus, Antequam ſeret illuminatus a Sotere, & antequam tranſiſſet in tabulatum Achaimothæ matris Demiurgus, ignorabat eam matrem ſuam, ſed poſt illam illuminationem, & aſcenſum in ſuperius conaculum, cum primum intellexit ſe habere matrem, quam tamen non videbat, quippe qua ſe receperat iam intra Pleroma.

346. Nam ſita erat ſemper, ignorare maluiſſet. Idem hunc huius ſenſum ita reddit: Si res in Demiurgum manu fuſſet, maluiſſet matrem ſuam Achaimotham ſemper ignorare. Valde enim ſibi placebat, atque ſuperbiebat, exciſſimam ſe ſolum Deum eſſe, & quicquid faceret, & ſemetipſo facere. Poſtquam autem omnia a Sotere eſt edoſtus, & in tabulatum matris Achaimothæ aſcendit, cognouit ſe viribus matris adiutum, quam tamen non videbat in ſuperius Pleromati domicilium tranſlatam. Inde demittebat animum, qui ſola opinione beatiffimus, potentiffimus, ac glorioſiffimus ante Deum fuerat.

CAP. XXXII.

347. Humana vero gens, &c.] Caput hoc inſcripſimus: De exitu ſeu diſpenſatione mercedis triplicis hominis. Reperitur autem pluribus, quod ſupra tribus verbis dixerat c. 26. & late reſutatur ab Iren. locus ſupra citatus num. 332.

348. Chocia & materials notæ in totum interitum.] Sic lego, additum, quod ſubintelligi ſcripſit Rhenanus, qui adnotat: totum dicit propter corpus & animam. Alioquin dimidiatus tantum eſſet interitus. Iren. Et Chocum quidem in corruptelam abire dicitur. Nam ſi mox & corporis & anime mentis.

349. Et anima mortalis apud illos, &c.] Quod anima mortalis non ſit, non vno in loco tranſit Auctor lib. ſeq. de Anima, quo Lectorum remittimus.

350. Iuſtorum anima, id eſt, noſtra, &c.] Irenæus: Iuſtorum quoque animas, inquit, refrigerare & ipſas in medietatis loco. Nihil enim Pſchicum intra Pleroma tranſiſſe. Vbi Irenæus, inquit Rhenanus, Interpreto verbum: Refrigerare, neutraliter accipit ſeu abſolute. Qui etiam recte explicat illud: qua cenſus, & c. id eſt, ſecundum eorum cenſum, ſecundum quem nihil animale in Pleromati palatium admittitur.

351. Illic itaque primo deſpoliantur homines ipſi, &c.] Hoc dicit, inquit idem, ne quis de poſſiſtione corporis intelligat. Nam & ſubintelligit deſpoliati eſt autem deponere animas, &c. in quo Valentiniani, quod abſurdum eſt, animas a ſpiritibus diſtinguebant. Verum maxime illam blaſphemiam impugnat Iren. libro 2. num. 52. & 53. quod animas ſuis ſeu ſpiritus meliores faceret Demiurgo, id eſt, Deo creatore. Sine autem legas: diſpoliari hic & poſtea, ſine: deſpoliari, perinde eſt, nam variant etiam 3. m. V. a. c. cod.

352. Tunc illi Sabinas raptas, &c.] Senſus eſt, inquit idem, Angeloſ fore animas, quod tunc tunc Romani erant Sabinæ, videlicet uxorum loco. Liu. libro 1. De ad. 1. ſcribit, quum recens à Romulo condita eſſet Roma eſſet, & penuria mulierum laborarent, nolentibus ſinitimis ſanguinem & genus miſcere cum Romanis, quos timebant, ludos ex induſtria paratos Neptuno equeſtri ſollemnes, ad quorum ſpectaculum Sabinorum, inquit, omnis multitudo cum liberis ac contingit uenit. Quum ludis celebrantur, adultæque comentes cum oculis erant, tunc ex compoſita oratione, ſignoque dato iuuentus Rom. ad capiendas virgines dixerit. Magna pars forte, ut in quem quæſi incidit, raptæ, quædam forma excellentes, primoriorum partem deſinitas, ex plebe homines, quibus datum negotium erat, domos deſerebant.

353. Hæc etiam ſpiritualium merces.] Spiritualium, interpretatur idem, hoc eſt, Valentinianorum, qui ſpiritale illud ſemen ſibi ſolis vendicant. Eſt autem Ironia.

354. ut Marcus aut Caius, Etiam hoc ad phraſin Irenæo conſultorum pertinet, de qua ſupra Tom. 1. Apolog. cap. 3. num. 37. & cap. 48. num. 607. Quo pertinet etiam illud ſuperius, aut, prouaus.

355. & hæc omnia.] Senſum hunc reddidit Rhenanus. Fabular tales viles, ut qui Marcus vocatis aut Caius, hoc tibi imminere poſſi facti ſcis; ut quamquam in vita fueris barbatus (quod viti, non mulieris indicium eſt) & quamquam exſpiter ſeruus maritus, & or videlicet libidinis, & caſtatem tuam uxorique ſeruant; licet etiam fueris ſeruus pater, ſeruus auus, ſeruus & gravis prouaus, ad vir-

nam ex interprete Epiphany. Nam etiam hac ex Iren, nominatim adfert har. 32.

C A P. XXXVI.

378. Quinque meliores qui totum hoc tedium amoliri, &c.] Inscriptum hinc capiti datus: Deus qui vno paru Ogdoalem ex Bytho & Ennea voluit productum. Quod rursum de sumptis ex cap. 6. lib. 1. Iren. Qui autem, inquit, prudentiores, &c. Porro sua ex Graeco versione Abb. Billius istam opinionem Colorbaso adscribit, quem admodum etiam Epiphany. har. 35. etiam Colorbasum à Ptolomaei dicitur hoc dixisse. Adfert praeterea Iren. quod Auditor non habet: Et iam non ex Logo & Zoë Anthropo & Ecclesiam, sed ex Anthrope & Ecclesia Logon & Zoë.

379. per gradus reuera Gemonios.] Adulter (inquit Rhenan.) ad calca Gemonios (sunt nam supplicii infames, quae erant in Auentino, in decemacerta regione urbis. Graduum Gemoniorum meminit Plin. lib. 8. c. 40. Sed supra omnia in nostro suo Athi populi Romani statu, Appo Iunio & P. Silio Cof. quum animaduertetur ex causa Xerxis, Germani filij, in T. Sabinum & Ierutia eius, cuius ex his carum nec a carcere abigi potuisse, nec a corpore receptisse abditum in gradibus Gemonios, memos adentem vultuata.

380. struatum.] Struatum, inquit idem, frequenter usurpat pro confectis, sive exstruatis, ut in lib. de carne Christi: Caro igitur Christi de caelestibus struata. Item in lib. de Resurre. carn. Ex quibus homo struatus est. Vide similes locos supra Tom. 2. lib. de Patient. cap. 3. nu. 2. Huc pertinet etiam verale nomen struatus, pro struactione scriptum Auditor infra lib. de Anima, c. 18. anime suggestum & struatum.

381. mappa (quod aium) missa.] Vide hoc de re supra dicto T. 2. l. de Spect. c. 16. nu. 143. & aliquid etiam in Praelegomus, eo quod Auditor tanquam Proverbialem formulae utatur.

382. semel octoingens istam ex Patre & Ennea, &c.] Iren. numerum certum non addit, Epiphany. v. c. 11. semel sex seculorum emissum, &c. Neque enim plures hic Aones quam sex recenset à Patre & Ennea producti. Tertull. vero illos vna numerat. Corrigendus autem Epiphany. ut legatur, sed etiam alij volant, &c. pro: aut. Legimus autem ex patre, pro eo quod corruptissimè interpretat: ex patre non obstante Rhenani castigati. Nam Iren. habet: Ex Deo patre, & mater sequitur: pater dicitur et Enneam vero etiam supra cap. 7. nu. 62. vocat Auditor Sigen. Bythi conuenit, ut non sit opus, id nomen scilicet Ptolomaei duntaxat adscribere, quibus hanc opinionem Iren. trinit.

383. Cogitauit profectio, hoc pater dicitur est, &c.] Iren. Quam ad id quod dicitur, inquit, profectio hoc pater vocatus est. At ubi quia emittit, verserantur, hoc Aethia vocatum est. Quum autem voluit in scriptis ostendere, hoc Anthrope dicitur est. Quo autem praecipua postquam emittit, hoc Ecclesia vocata est. Locutus est Anthrope Logon, hoc est primogenitus filius. Indequitur autem Logon Zoë. Et sic prima octonatio completet est.

384. probari,] Probari (inquit Rhen.) pro approbati, id est: probabilem ostendit, sive sentit, peritque hoc verbo Cicero sic uti solet. Pro: praecipua, quod habent Iren. & Tertullian. legit Epiph. Interpretet: praedilecti, Graec est: & cetera sequuntur. At qui m. 3. Vatic. cod. legitur: Sed hoc tedium non pusillum. Veram placet exc. lectio.

C A P. XXXVII.

385. Accipe alia ingenia, &c.] Titulum hinc capiti datus: De solo qui primo loco collocabat Solitatem & Vnitatem, Monada & Vnitatem: Quod rursum de sumptis ex cap. 5. lib. 1. Iren. Alius vero quidem, inquit, qui & clarus est magister ipsorum, in maius sublimi, & quia in maiorem agnitionem extensus, primam quaternoniam dixit sic. Quae verba mirum est ad Abb. Billio pratermissa esse, quantum apparuit quod multum esse Graeco coelex. At qui hinc quidem Epiphany. vocat Epiphany. Corporeis nomen istum, cui Secundo Valentianus conuincit fuit, sed tamen eius portus scilicet tribus, quam isti hanc opinionem tribuunt. Tradunt praeterea, inquit, etiam hic, velat ad maiorem agnitionem ex scientia proferri, primam quaternoniam, &c. Et certe quum addat Auditor: qui ex sua Pontificali auctoritate, puto potius eum loqui, & prouide etiam Irenaeum de aliquo Epiphany, scilicet, quum de ipso Epiphany, utpote qui (vel ipso Epiphany teste) sexagesimo anno à vniuerso excolerit, & sic ad Pontificatum promoueri non potuerit.

386. cicutia Enniana.] Ita nunc primam logo, pro: Circuriantiana, ex castigatione eruditissimi Viri D. Io. Harrisii Angli, voce composita ex cicuti & Enniana, ut Auditor hic vniuersa appellauerit per Irenaeum ingenia vniuersa & callida. In quam opinionem & ipsam & me adduxerunt haec verba B. Hieronymi lib. 2. adu. Rufinum: Sed nos, impudens, simplices homines & cicutas Enniana, nec illius sapientiam, nec tuum qui interpretatus es, intelligere possumus. Super quo loco Marianus Victorius ita dicitur, quod rudes homines de cicutis Enninae ex agris hinc primo illis temporibus mansuescitos, quales fuerunt Osci, quorum si licet quam didicisti, quam quum Graeca Latinae, quae aduenerunt, propterea vna habere se corda, ut ait Gell. gloriabatur. Fortitan (ut ex meam coniecturam adiuuam, quam Irenaeus loquitur Tertullianus, quod ipse graui & sequipalati, quadi Ennina, coneretur in quem hic intelligit. Nolui interim praetermittere coniecturam Rhenan. qui se habet: Fortassis Lyncuriana scribi debet. Nam quum hic

Tertulliani Opera.

C A P. XXXVIII.

389. Humanioriam Secundus, vt beuior, &c.] Capiti hoc inscriptissimus: De Secundo, qui duas Tetradas diuisit in dextram & sinistram, lumen & tenebras. De quo, & Iren altera eius diuersitate: de virtute de se dicitur vide supra lib. de Praescript. adu. haeret. c. 49. har. 13. nu. 316. De sumptis autem etiam vtrumque hoc ex Iren. lib. c. 5. paulo ante praecedentia. Cui correspondet Epiph. har. 32. & Theodor. v. bi supra, quorum ille late resusat appellationes has dextrae & sinistrae, ac luminis & tenebrarum. Facta est autem etiam Secundum in titio supra c. 4. m. 31.

390. Ogdoadem in duas, &c.] Iren sic: Secundus autem Ogdoadem (omittit: primam cum Billio & Tertull.) sic tradidit, dicens: Quaternonem esse dextram, & quaternonem sinistram, & lumen & tenebras.

391. Tantum quod defultricem, &c.] Defultricem (inquit Rhenan.) intelligit, inconstantem & instabilem. Pro quo quum Iren. habet ad id quod dicitur (sicut in Graeco, & sicut castigatus est) exponere etiam hic defultricem id est, secularem à reliquis Aonibus, & Sophiam accipit Telati conuenit, quae propter sapientiam patri magnum adiens discrimen, tandem nobis Enthymeris (sicut Achomati iam peperit. At qui lego ex eodem Iren. & Epiphany. de alijs non vult ab alijs quo xxx. Aonum de duodecim à fratribus de substantia conuenientibus, id est, à posterioribus Aonibus, uti supra etiam adnotauimus loco citato: addens prouide vocem: cingit, & eorum, quae desiderabantur. Porro similiter loquitur Apuleius Madagascensis in initio Apsis sui: Scientiam, id est, cognitionem lingua Latinae, quam & Graecia in Italiae translatu dicitur: defultricem appellans: videlicet, quod de Graeco studij, inquit Rhenanus, in Latina desulisset, imperfectam, ac nondum (satis confirmatam significare volens. Metaphora ducta ab equitibus defultribus, qui de equo in equum transsunt.

C A P. XXXIX.

392. De ipsam Domina Ichni, quanta diuersitas, &c.] Verba haec titulum hinc capiti indicant. Quod ipsum etiam de sumptis ex Iren. c. 7. lib. 1. ab Epiphanyo vero peculia iter tribuitur Colorbasio, har. 35. similiter & à Theodor. haeret. fab. 1.

393. Hec omnium Aonum hoc culis, &c.] Hanc blasphemiam laus commemorat Auditor, c. 12. quo Lectorem remittimus, hic adfert contenti verba Irenaei. Quisquam enim eum ex omnibus nempe Aonibus generatum dicitur, quia propter haec placitum vocari, quia vniuersum Pleroma hinc sensit & loquuta, & Patrem.

394. Illi ex solis decem, &c.] Iren. Alij autem ex solis decem Aonibus, qui sunt à Logo & Zoë emitti, & propter hoc Logo & Zoë dicitur eum, parentum (sicut potius, uti Billius) vniuersa, nomina ex solis tempore Verum & haec blasphemiam est. At qui de decem istis, Aonibus vide supra ca. 8.

395. Illi ex duodecim potius, &c.] Iren. Alij autem, inquit, ex duodecim Aonibus, his qui sunt ab Anthrope & Ecclesia facti, & propter hoc filium hominis se proferri, velat postgenitum Anthropi. Est vero etiam haec blasphemiam. De duodecim porro Aonibus vide supra ca. 8.

396. Alii à Christo & spiritu sancto, &c.] Iren. Alii à Christo & spiritu sancto, sicut nam sic lego: pro: eorum qui ad firmamentum vniuersi, id enim addo) Pleromatis emitti sunt, (de hac blasphemiam supra laus c. 14. factum enim dicitur & propter hoc Christum vocari, patris (sicut quo emitti est, retinentem appellationem. Hoc est autem quod dicit Auditor: iure paterna appellationis haeridem: qui hic vniuersitatem vocat, quod supra Pleroma.

UNIVERSITÄTSBIBLIOTHEK PADERBORN

A 398. Sicut qui filium hominis aliunde, &c.] Quandoquidem istam postremam blasphemiam de Deo Patre homine impugnet Epiphanius. h. e. 35. puto eam potius propria ad Colorbasios pertinere, contra quos ibi agit, precedentes vero aliorum esse Valentianorum. Tertulliano sufficit tribus, quod aiunt, verbis eius absurditatem demonstrare: Vt quid amplius speres, tu homo, inquam, de eius Dei fide, cui nunc adequaris?

398. Talia ingenia superfructificant. &c.] Sine se legas cum exe. sine cum 3. m. Vatis. cod. & 1. adit. in margine superfructificant, perinde est. Illud tamen magis placeat quod lib. seq. de Anima, c. 27. sic loquitur Auctor: patitur hominem ex utraque substantia effructicent. Addeus autem ex materni feminis redundantia, semen Achanobianum (inquit Rhenan) intelligit, de quo multa ante dicta sunt. praesertim cap. 25.

399. in sylvas iam exoleverunt Gnosticos.] Hinc patet Gnosticorum.] principem fuisse Valentinum, de quibus latius infra Scorpiada. Gnosticos, num. 2.

ARGUMENTVM LIBRI DE ANIMA, PER IACOBVM PAMELIUM.

ERTYLIANVS ANTE DE SOLO CENSU SEU ORIGINE ANIMAE CONGRESSVS HERMOGENI (libro qui desideratur, cuius fragmenta habentur Tomo sequ.) hunc de omni statu Animae Librum conscripsit, vt plurimum cum Philosophis dimicaturus.

Imprimis autem, non à Socrate immortalitatem animae, sed à Deo descendam. Cui enim veritas comperta sine Deo, cui Deus sine Christo, cui Christus sine Spiritu sancto, cui Spiritus sanctus accommodatus sine fidei Sacramento?

II Est enim natura aeternae, vt etiam ex Prophetis quaedam hauserint Philosophi, tamen vera quaeque aut aliunde ab eis commendari, aut aliorum subornari, sententia contraria alicubi regula nostra.

III Atque vtinam nullas hereses oportuisset existere, nihil enim omnino cum Philosophis Patriarchis hereticorum experiendum foret: quum vero illi de nodoribus Philosophia diuersissimis opinionibus puram aeternam veritatem insusciperent, & illa quibus à Philosophis capiuntur, destruenda, & haec quibus fideles ab haeresi conuincuntur, retinenda.

IV Deinde ad institutum accedens, primum aduersus Platonem Animam naturam & factam dicit, vt pote ex Dei flatu.

V Plures etiam Philosophos, etsi Aristotele & Platone corpulentiam ei auferentibus, corpus Animae vindicasse.

VI Quod paradoxon etiam Auctor hic fecit, Platoniconum argumenta, quibus incorporalem Animam adsercbat, satis frivole refellit.

VII Immo corporalitatem Animae ex Euangelio perperam probare nititur.

VIII Ad alia iterum Platoniconum argumenta respondens.

IX Quid? quod effigiem quoque Platone nolente (refutante etiam B. Augustino) non vereatur Animae quantumuis immortalis adfingere, eamque coloris aerei & lucidi.

X Rectius deinceps vnum esse docet Animam & Spiritum, viuere & spirare, vel ex eo quod ad statum fidei pertinent, simplicem Animam determinare secundum Platonem.

XI Ita tamen Spiritum Animam dici vt neque Dei spiritus sit, quod videbatur Hermogenes sentire, neque spiritale nescio quod semen Valentianorum Animae collatum sit.

XII Animam item ab Anima non separari, vt pote qui non aliud quam suggestus sine ornatus sit Anima quo sapit: idque contra Anaxagoram & Aristotelem, quorum ille commissibilem, iste passibilem animum negabat.

XIII Quod etiam inde probatur, quod principalitas Animae non Animo tribuatur, eia animam Deus semper adloquitur, non Animum.

XIV Quum autem diuiditur Anima in partes à Platone aut aliis, vires & efficacias & operas diuersas intelligit, sicuti de quibusdam etiam Aristoteles iudicauit, vt pote etiam ipse cum aliis plerisque vnitatem Animae agnoscentis.

XV Hegemonicon interim, id est, summum in Anima gradum sapientialem, contra quam sentiebant Asclepiades & Dicaearchus, cum Platone & Aristotele agnosci etiam à Christianis, idque in recessu cordis.

XVI Ad fidem quoque pertinere, quod Plato paritur Animam per rationalem & irrationalem, ita tamen vt naturae primae deputetur rationale, irrationale vero transgressionis, non tamen placere irrationalis distinctionem in indignitatum & concupiscentiarum, quod vtrumque, etià Christo & rationali animae competat.

Etiā in hoc non probari Platonem & Academicos, quod sensualem quinq; sensuum irrationalem pronuntiant: neque enim licere sensus ipsos in dubium reuocare, ne & in Christo de fide eorum delibere.

Neque audiendos hereticos, qui non aliter quam sua Platonem Ideas intellectualem faciunt veritates, sensualem vero imaginem veritatis duntaxat, sed perinde Animam per corpus corporalia sentire, quemadmodum per animam incorporalia intelligit: sic tamen vt etiam sentiat, quom intelligit.

Atque adeo intellectum semper Animae inesse, vt etiam reliqua Anima naturalia.

Etsi autem vniformis Anima, facta tamen ingeniorum multiformem, pro conditione celi & soli, pro ratione operis & carae, pro temporum euentu, pro licentia casuum, & corporis etiam valetudine, vt ne de FATI NECESSITATE quid dicatur, de qua suo titulo disseruerit.

Proinde etiam Animam, contra quam sentiunt Valentiani, conuertibilem fuisse libere arbitrii potestate, LVXta QVOD MARCONIAM ET HERMOGENI OSTENDERIT.

Quocirca Animam definiti: Dei flatu naturam: immortalem, corporalem (eniterum paradoxon Auctoris) effigiatam: substantia simplicem, de suo patientem, varie procedentem, libere arbitrii, accidentis obnoxiam, per ingenia multabilem, rationalem, dominatricem, diuinatricem.

Dum deinceps queritur, vnde Anima: hereticos quosdam necesse eam de caelis deserere, atque eodem indubitate reditum adferere, quorum omnium condimentarium Plato.

Novum itaque Platonis argumentum elidit: discensia venientis esse, hoc est, venientes de caelo animas oblitisci eorum in quibus fuerint prius, debinc ex his visibilibus recordari eorumdem. Agit deinde aduersus Stoicos, & ipsum interdam Platonem, qui post partum corpori Animam inducunt, ex aeri frigidi pulsu, aut prima spiratione.

Eorum sententiam, etiam ex Scripturarum Christianarum fundamento, impugnans.

Definiens simul ambas Animae corporisque substantias, & concipi, & consici, & persci.

Porro etiam Platonis secundum Pythagoram temerarium mendacium perperam impugnat, id est, reconditum animarum, reuolubilem ex alterna mortuorum & viuorum susceptione.

Etsi enim ex viuis fiat mortui, non tamen ideo ex mortuis viuos. Deinde, si ex mortuis semper viuui, vnum omnino & eundem oportere fusse hominum numerum: quum e contrario inueniamus paulatim humanum genus exuberare.

Etiā, si sit asit, singulas animas in singula corpora reuerti oportere: eadem atate, eisdem institutis, ingenii, artibus, & ex omni genere, sexu, dignitate: quod tamen ipse Pythagoras non admisit.

Delirare vero magis Empedoclem: qui per se uoluntate induxerit, bestias ex hominibus, & homines ex bestijs reuoluentem.

Neque vero etiam iudicii nomine vindicari hoc dogma: excuari enim, si crimina non aliter puniantur, aut merces non dila bonis detur, quam in animalia restituitio.

Eadem repercussione cedi etiam Simonis Samaritae heretici similem opinionem, de sua Helena, quam per alios quae alios habitus femineos volutatum, etiam illam fuisse alicuius prius perniciosissimam.

Immo etiam Carpoarati Animarum recorporationem, quoties volebat Animam in corpora reuocari, quoties minus de delictis satis fecisset; qui etiam Heliae reditum frustra pro sinterpretatus sit.

Reuersus inde ad prius institutum, etiam sexum (quem tamen D. Augustinus negat) Animae & corporis simul oriiri vidit.

Omnem autem hominem paraturam aliqua potestate diuina voluntatis ministra (ab angelo nempe aliquo) modulari simul etiam crescere & proficere, Animam ingenio & sensu, corpus modulo & habitu.

Pubertatem quoque, vti in corpore, ita & in Anima, simul exurgere suggesta sensuum: & etiam ciborum concupiscentiam esse in anima, sed necessitate corporis non sui proprietate, ne quis hinc mortalem credat.

Item nullam ferre Animam sine demone esse, saltem in etheticis, donec, in Christo nascantur.

Tandem enim Animam ex carnis societate in Adam immundam

TERTIUM
OPERTUM

A
XLII. *conferri; & peccatricem tam Animam, quam carnem dico.*
 XLIII. *Atque adeo, malum Animam non solum ex obuentu spiritus nequam superflui, sed & ex origine, quo obfuscat bonum eius prius, donec reformetur per secundam eius naturam ex aqua & superna Spiritus sancti virtute: à quo ibi excipitur, sicuti à profano spiritu in pristina.*
 XLIV. *Atque moris quoque tractatum ad nos pertinere (secus quæ Epicurus sentit) in qua Anima consummat.*
 XLV. *Proinde etiam somnum mortis speculum, quem non supernaturalem, sed naturalem esse, tum aliis rationibus, tum scripturis sacris probat.*
 XLVI. *Nam quod de Hermetimo scribunt: Anima illum in somno caruisse, id subornatum; uti somnus, non otium Animæ, sed secessio crederetur.*
 XLVII. *De somniis quoque, & accidentibus somni, quatenus ab ecstasy differunt, dicendum; quibus significatur Anima perpetuo negotiosa, quod immortalitas est ratio; in quibus interim non magis ob stupri visionem damnabimur, quam ob Martyrii coronabimur.*
 XLVIII. *Neque enim vana esse in totum somnia (vix iudicabat Epicurus) multis exemplis probari; & variis esse Commentatorum, ac in hanc rem adscriptorum.*
 XLIX. *Christianam vero eam esse sententiam: à demonis plurimum incuti somnia, etiam vera interdum; Deo interim deputanda, si qua honesta, sancta, Prophetica, reuelatoria, edificatoria, vacatoriæ, quedam etiam submeriti Animam fugere ex intentione circumstantiarum; reliqua demum ecstas separanda.*
 L. *Atque adeo ex ingenio magis quam constantia, somnia à Platone estimari: tanquam certiora ab extimo noctis, certis anni temporibus, quietis sitis, aut ciborum distinctione, aut derogatione.*
 LI. *Et vero etiam infantæ ac atlantes somniare: quum & somnia à Deo sint, nullaque iam genæ Dei sit extranea, in omnes terminos orbis Evangelio coruscante.*
 LII. *Nunc ad mortem quod adinet, debitum esse totò humano generi naturæ suæ, quantumvis Epicurus deneget, & Menander hæreticus ad suo baptismo initiatus pertinere neget, apud quem nec pro Deo mori Lex esset; nam etiam Enoch & Ieliam morituros, & Ioanmem iam obisse.*
 LIII. *Opus autem mortis esse separationem corporis & animæ quantumvis quidam Philosophi crediderint, post mortem quadam animas herere corporibus.*
 LIV. *Atque omnem mortem, siue ordinariam, siue extraordinariam, non ex natura esse, sed ex culpa, nec ipsi naturali.*

Excedere porro Animam, non deficere dilabentibus paulatim corporis instrumentis: iam clariorem obrutu ac sive somno emergentem instante morte vixite, qua tum exultat aut trepidat, prout paraturam diuersis sui sentis, de ipsius angeli fauce euocatori Animarum.
 LV. *Quo autem deducatur Animæ, varias esse Philosophorum sententias; inter quos Stoici Prædicant Animas in supernis mansuibus collocant, reliquas apud inferos, quos inferos Christiani non in gremio terre, vt Plato, sed in intimis visceribus collocant.*
 LVI. *Suam vero eam esse sententiam (qua interim ab Ecclesia non probatur) quod in sinum Abrahæ seu Paradisum (de quo librum ediderit) Martyrum sola Anima commigrent, relique vero ad inferos.*
 LVII. *Atque vanas esse opiniones, quibus putabant, tantisper in terris Animas detineri, donec iusta perceperint, aut immatura morte præuentas; sibi vagari, donec reliquatio cõpleatur ætatis.*
 LVIII. *Neque vero ab inferis Animas, ex imperio demonum per Magiam (cuius species aliqui recenset) aut ex arbitrio huc redire.*
 LIX. *Atque illic, interim dum corpus exspectant, Animas innocentes gaudere, & nocentum dolere ac puniri: vel ob cogitatus solos, quos censura diuina persequitur, maxime, quum etiam modica delicta ad nouissimum vsque quadrantem illic laudans, ex Euangelio intelligatur.*
 LX. *Ceteram contra quam etiam viri quidam eruditi censuerunt, nihil dubitandum, quin germanus sit hic Tertulliani sermo. Vix enim stylum profus eundem emitam, & præterquam quod B. Hieronymus & Augustinus multa hinc etiam ad verbum citarint locis infra adductis: ipse Tertullianus in vno in loco id indicat. Sic enim Libro de Resurr. carn. c. 2. Habet (inquit, de Luciano heretico loquens, qui Animam etiam dissoluendam putabat) & iste à nobis plenissimum DE OMNI STATU ANIMAE STILVM. Et c. 17. Nos autem ANIMAM corporalem & hic profitemur, & in svo volumine Probamus Rursus ca. 45. Nam & exinde à benedictione genituræ, caro atq; Anima simul fiunt &c. quod docuimus IN COMMENTARIO ANIMAE, est autem primum editus à Gagno cum nouem aliis, quos Tribemius reperire non potuerat; deinde castigatus à Sigismundo Gelenio, ad exemplar Lelandi Britannici. Postremum vero nunc, partim nostris, partim Latini, Harrisii, & Carrionis opera (nam MS. decernit exemplaria) emendatior prodit, nouis etiam tum Argumentorum Adnotationibus à nobis illustratus.*

F
LII
LIV
LV
LVI
LVII
LVIII
F
G
H

ILL

Q. SEPTIMI FLORENTIS
TERTULLIANI DE ANIMA,
LIBER.

Cap. I. **E** 2 GLO CENSVM ANIMÆ CONGRESSVS HERMOGENI, quatenus & istum ex materia potius suggestu, quam ex Dei flatu constituisse presumpsit, nunc ad reliquas conuersus questiones, plurimum videbor cū Philosophis dimicaturus. 4 Etiam in carcere Socratis de animæ statu velitatum est: nescio iam hoc primum, an opportuno in tempore magistri, etsi nihil de loco interit. Quid enim liquido saperet anima tunc Socratis, si iam factò nauigio regresso, iam cicutis damnationis exhaustis, iam morte præsentē vixque conseruata ad aliquem motum secundum naturam, aut exterum, si non secundum naturam. Quamuis enim placida atq; tranquilla, 7 quam nec coniugis fletus statim viduæ, nec liberorum conspectus exinde pupillorum, lege pietatis inflexerat, vel in hoc tamen mora ne moueretur, ipsa constantia concussa est aduersus inconstantiæ concussione. Quid autem aliud saperet vir qui libet iniuria damnatus præter iniuriæ solamen, nedum Philosophus gloria animal, cui nec consolanda est iniuria, sed potius insultanda. 8 Denique post sententiam obuia coniugi & mulieriter in clamanti, iniuste damnatus es Socrates, iam & de gratulatione responderat: Volebas autem iuste: Nihil mirandum, si & in carcere Plemnicatas Anyti & Meliti palmas gestiens infringere, tot ipsa morte coram, immortalitatis vindicant animæ

necessaria præsumptione ad iniuriæ frustrationem. Ad eo omnis illa tunc sapientia Socratis de industria venerat consilia æquanimittatis, non de fiducia compertæ veritatis. 11 Cui quæ im veritas cõperta sine Deo, cui Deus cognitus sine Christo, cui Christus exploratus sine Spiritu sancto, cui Spiritus sanctus accommodatus sine fidei sacramento? Sane Socrates facilius diuerso spiritu agebatur. 12 Siquidem autem demonium illi à puero ad hærisse, pessimum reuera pædagogum, 13 etsi post Deos & cum Deis demonia depuicatur penes Poetas & Philosophos. Nondum n. Christianæ potestatis documenta processerant, quæ vim istam principiosissimam, nec vnq; bonam, antiqui erroris artificem, omnis veritatis atrocitatis sola traducit. 14 Quod si idcirco sapientissimus Socrates secundum Pythii quoque demonis suffragium, scilicet negotiū nauantis socio suo, quanto dignior atq; constantior Christianæ atq; sapientiæ assertio, 15 cuius ad flatum tota vis demoni cedit: Hæc sapientia de schola celi Deos quidem sæculi negare liberior, 16 q; nullū æsculapio gallinacæ reddi inebis præuaticetur, 17 nec non inferens demonia, sed vereta depellens: 18 nec adulecentiã vitians, sed omni bono pudoris informans, ideoq; non vnus vrbis, sed vniuersi orbis iniqua sententiã hntis. Et p nomine veritatis, tanto scilicet perosioris quato plenioris, vt & mortē non de poculo p habiit iocunditatis absorbeat, sed de pabulo & viuico burio per omne in-

